

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ

โดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร”

Study for an Effective Model on Monitoring and Inspection
of Air Quality by Local Communities in Bangkok

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.हरषा สกวนน้อย และคณะ

ตุลาคม 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ

โดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร”

Study for an Effective Model on Monitoring and Inspection

of Air Quality by Local Communities in Bangkok

คณะผู้วิจัย		สังกัด
รองศาสตราจารย์ ดร.हररषषष	สงวนน้อย	มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
นางมัทนา	อึ้งสุประเสริฐ	มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
นายศรีสุวรรณ	จรรยา	มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
นายนำพล	การมปราชญ์	มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

ชุดโครงการคุณภาพอากาศ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของคณะผู้วิจัย สกว. และ สสส. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

โครงการ “ศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ โดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร”

Study for an Effective Model on Monitoring and Inspection
of Air Quality by Local Communities in Bangkok

โดย

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

Executive Summary

ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ยังคงเป็นปัญหาวิกฤตอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะในช่วงปลายฤดูหนาวและฤดูร้อน เนื่องจากอากาศแห้ง ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ โดยเฉพาะปัญหามลพิษจากฝุ่นละอองจากการก่อสร้างอาคาร สิ่งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และก๊าซพิษจากไอเสียของยานยนต์ทั่วไป จากรายงานสถานการณ์คุณภาพอากาศปี 2545 ของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจากกองควบคุมและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร พบว่ากรุงเทพมหานครยังมีปัญหามลพิษทางอากาศเกินมาตรฐานอยู่หลายชนิด หลายพื้นที่ อาทิ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{10}) ฝุ่นละอองขนาดใหญ่ (SPM) โอโซน (O_3) เป็นต้น ซึ่งมลพิษที่เกินมาตรฐานเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยทั่วไป โดยพิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2544 พบว่าประชาชนเจ็บป่วยจากโรคเกี่ยวกับระบบหายใจมากที่สุดถึงร้อยละ 39.6 และข้อมูลของสำนักอนามัยและสำนักงานแพทย กรุงเทพมหานคร ปี 2544 จะพบจำนวนผู้ป่วยที่มีสาเหตุการป่วยจากโรกระบบทางเดินหายใจมากเป็นอันดับ 1 เช่นกัน ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพของแรงงาน บุคลากรทุกระดับของประเทศอย่างใหญ่หลวง ด้วยการลดความสามารถในการทำงานและการสูญเสียเงินตราในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แม้มาตรการ นโยบายต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการเข้ามาดำเนินการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหามาตามแต่ละวิธีการ และมาตรการที่แต่ละหน่วยงานให้ความสนใจเข้าดำเนินการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานั้น ก็ยังไม่สามารถลดปัญหานี้ได้อย่างถาวรและยั่งยืน จำเป็นต้องหาทางเลือกที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ที่ผ่านมายังไม่มีการนำเอาองค์กรประชาชน หรือชุมชน

ชน เข้ามามีบทบาทร่วมด้วยอย่างเต็มที่ ชัดเจน ทั้งๆที่องค์ประกอบนี้ เป็นหน่วยสำคัญเบื้องต้นของปัญหาและเป็นผู้รับผลกระทบโดยตรงต่อปัญหามลพิษทางอากาศก็ตาม

เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนในระดับปฏิบัติ ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในระดับชาวบ้าน ประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบ และใกล้ชิดกับแหล่งปัญหามากที่สุด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจึงได้มอบหมายให้มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมทำการศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมของการดึงองค์ประกอบของชุมชน ชาวบ้านและชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลดียิ่งขึ้นในการลดผลกระทบของมลพิษทางอากาศในเมืองใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

รูปแบบ (Model) ของการดูแล ติดตาม และตรวจสอบ คุณภาพอากาศในที่นี้ คณะวิจัยประสงค์ให้เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ แต่คณะวิจัยต้องสามารถจุดประกาย หรือกระตุ้นให้ผู้นำและกรรมการชุมชนเกิดความคิดริเริ่มเป็นของชุมชนในท้องถิ่นตนเองจากการระดมสมองร่วมมองปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกัน ไปจนถึงแนวทางปฏิบัติของการดำเนินการและการจัดการที่ชุมชนต้องการจะร่วมมือกันทำอย่างแท้จริง เริ่มด้วยคณะผู้วิจัยต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ กระตุ้นจิตสำนึก ด้านคุณภาพอากาศ ความเสี่ยง และผลต่อสุขภาพ, คุณภาพชีวิต, เรื่องของกฎหมายที่บังคับใช้ และที่ยังไม่ครอบคลุม ทัวถึงอย่างไร การช่วยทำหน้าที่เชื่อมประสานกลุ่มต่างๆในชุมชน และจากภายนอก โดยชี้แนะและร่วมลงมือทำ และช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการระดมความคิดอย่างมีระบบ และให้สามารถได้มาซึ่งข้อสรุปที่นำไปดำเนินการต่อได้จริงจนมีผล และการมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารกลางเพื่อประโยชน์ในด้านนี้ของชุมชนเอง รวมไปถึงการฝึกอบรม วิธีปฏิบัติงานของศูนย์ การใช้แผนที่แหล่งมลพิษที่ช่วยกันทำ และการให้ได้มาซึ่งอาสาสมัครในชุมชน เพื่อให้เกิดการสืบทอด การปฏิบัติอย่างยั่งยืน

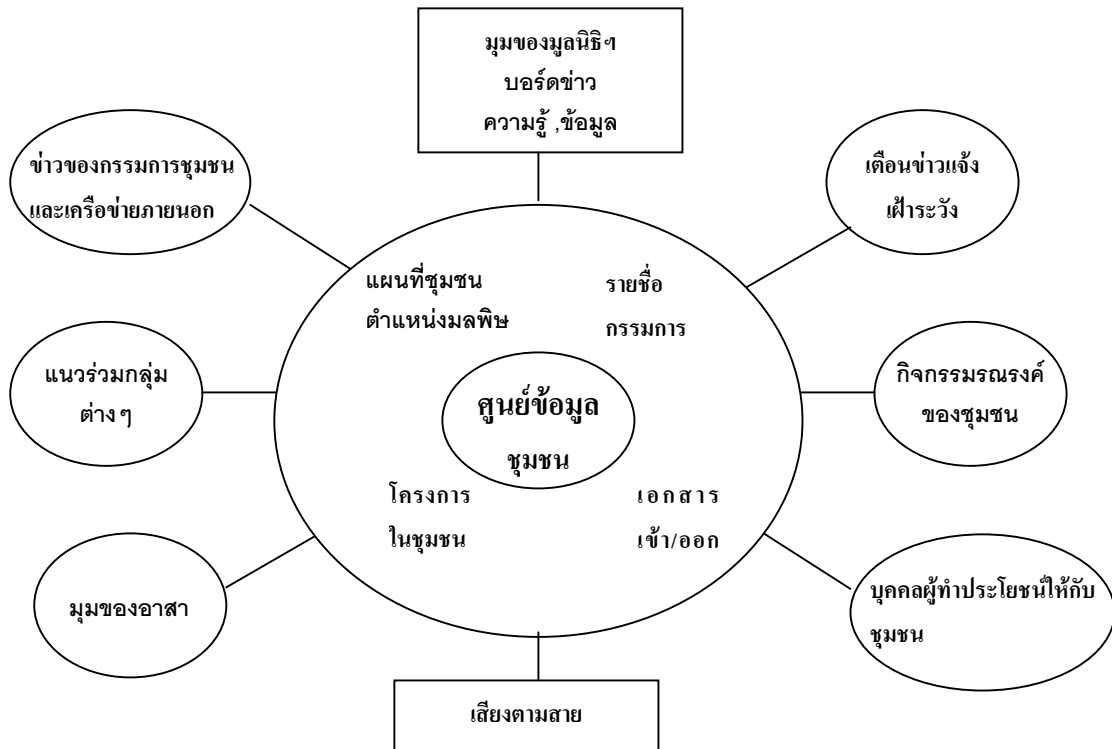
การดำเนินการศึกษารั้วนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยออกเป็น 5 พื้นที่ชุมชน ซึ่งแต่ละพื้นที่ชุมชนจะมีสภาพของปัญหาทางกายภาพที่แตกต่างกันไป คือ พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านโรงงานอุตสาหกรรม, พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านการจราจรแออัด, พื้นที่ชุมชนที่มีปัญหาฝุ่นละอองมาก, พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านที่มีตึก อาคารสูง และสิ่งปลูกสร้างล้อมรอบ และพื้นที่ชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่เข้มแข็ง

ผลของการศึกษา

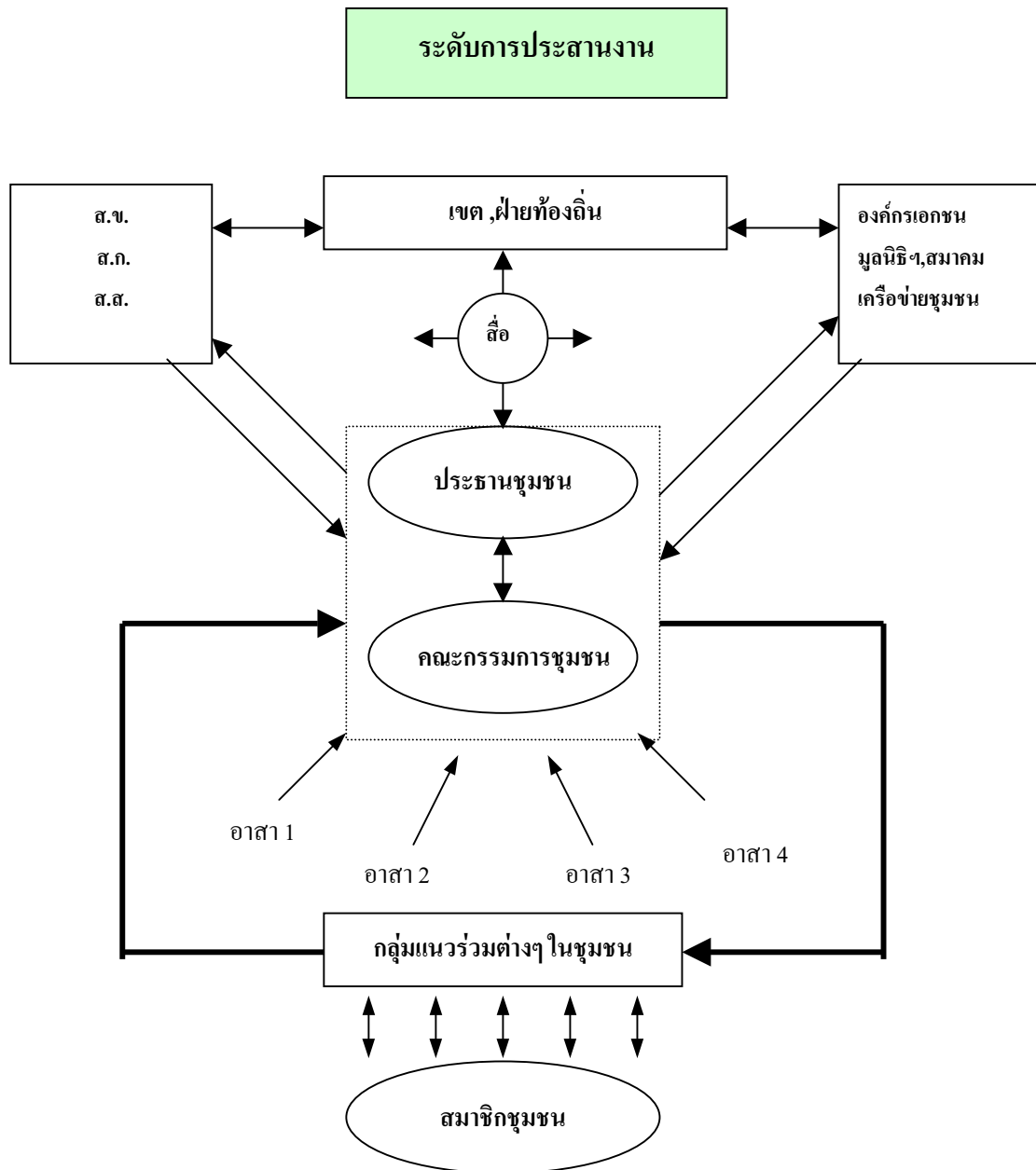
รูปแบบที่ได้จากการศึกษา พบว่าปัจจัยหรือเงื่อนไขในการที่จะสร้างความพร้อมหรือการจุประกาย การรวมพลังของชุมชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วยส่วนสำคัญต่างๆคือ 1) การรู้จักวิธีการสำรวจข้อมูลแหล่งปัญหามลพิษสำคัญๆต่างๆอย่างรอบด้านในพื้นที่ 2)กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชนในระดับต่างๆ เช่น คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน อาสาสมัครเยาวชนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน ผู้ช่วยนักวิจัยประจำชุมชน และการสร้างวิทยากรประจำชุมชน 3) สร้างเครือข่าย พยายามดึงความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งในและนอกชุมชนมาร่วมกันวางกลยุทธ์ในการปลูกจิตสำนึกและการเรียนรู้ของผู้นำและสมาชิกในชุมชนให้มีการเฝ้าสังเกตหาแหล่งมลพิษของชุมชนด้วยสมาชิกของชุมชนเอง จนสามารถสร้างแผนที่เพื่อแสดงตำแหน่งของมลภาวะต่างๆในชุมชนของตนได้ 4)รู้จักจัดระบบองค์กรภายในชุมชน ฝึกฝนการเข้าร่วมกันจัดทำและใช้แผนที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แหล่งมลพิษที่ปรากฏอยู่หลาย ๆ จุดในแผนที่ จะใช้เป็นเป้าหมายหลัก ที่ทุกคนต้องช่วยกัน ให้อ้อย ๆ หมดไป 5)จัดทำ “ศูนย์ข้อมูลชุมชน” เพื่อใช้เป็นช่องทางในการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ระหว่างสมาชิก ดังแผนภาพ ก. 6)ร่วมกันการจัดกิจกรรมการพัฒนาและเฝ้าระวังปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม และการจัดการรณรงค์ 7)มอบหมายภารกิจแก่นำหรืออาสาสมัครในชุมชนให้ช่วยกันจัดบันทึกปัญหามลพิษต่างๆในชุมชน เพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวัง ตรวจสอบปัญหา นำไปสู่การร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

ส่วนการสร้างกลุ่มอาสาสมัคร และแนวร่วมเพื่อทำกิจกรรมและแก้ปัญหา เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น และสัมพันธ์อันดีในชุมชน ต้องพยายามสร้างแรงจูงใจหลายๆด้านขึ้นมา เพื่อให้กลุ่มต่างๆที่มีอยู่แล้วในชุมชนเกิดการเรียนรู้ การประสานงานกัน หรือการกำหนดให้มีบทบาทในการดูแลปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในพันธกิจของกลุ่มด้วย หรือการกระตุ้นให้เกิดกลุ่มแนวร่วมย่อยขึ้นเป็นกำลังสำคัญในชุมชนตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มกีฬา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ ฯลฯ แต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมและความสนใจร่วมกัน เช่น เล่นกีฬาร่วมกัน เล่นดนตรีร่วมกัน ออกกำลังกายร่วมกัน ฯลฯ ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อยเหล่านี้จะมีผู้นำ ในที่สุดเครือข่ายภายในชุมชนเองจะเป็นรูปธรรม เข้มแข็งมากขึ้น ดังแผนภาพ ข.

แผนภาพ ก. แสดงการสร้างศูนย์ข้อมูลการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหว และ กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

แผนภาพ ข. แสดงกแผนภูมิการประสานงานของชุมชนที่เป็นระบบ

จากข้อสรุปของ “รูปแบบ” ข้างต้น มีรายละเอียดที่สามารถอธิบายเพิ่มเติมในบางหัวข้อ เพื่อสร้างความชัดเจนในวิธีการในการดำเนินงานต่างๆดังนี้

- การตรวจ ติดตาม เฝ้าระวังมลพิษในชุมชน

แบ่งเขตความรับผิดชอบดูแลให้อาสาสมัครแต่ละคน ตามความเหมาะสมโดยอาศัย สมุดคู่มือแบบง่ายๆ และสมุดจดบันทึกประจำวันให้เป็นประโยชน์ตามที่ตกลงกัน โดยมี การแจ้งข่าวเฝ้าระวังยังศูนย์ข้อมูล หรือส่งต่อตามระบบการประสานงานของชุมชน โดยใช้ ศูนย์ข้อมูลเป็นเวทีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และประชุมอาทิตย์ละครั้งหรือเดือนละ ครั้ง แล้วแต่ความเหมาะสม เพื่อทำความเข้าใจและตกลงกันเรื่องการแก้ปัญหา หรือการ ป้องกันปัญหา ซึ่งอาจเป็นการสร้างกิจกรรมเข้าร่วมหรือการรณรงค์ การประสานระหว่าง กลุ่ม /แนวร่วมหรือ องค์กรนอกชุมชน ปรชาชนและคณะกรรมการชุมชน เป็นผู้ดำเนินการ รวมถึงกรณีที่ต้องติดต่อ การร่ำหนังสือ เพื่อขอความช่วยเหลือ ความร่วมมือกับองค์กร ต่างๆภายนอก บางปัญหาการหามาตรการป้องกันเสียตั้งแต่เริ่มต้น จะดีกว่าปล่อยทิ้งไว้จน กลายเป็นปัญหาใหญ่ หรือขยายวงปัญหาไปยังปัญหาอื่น บางกรณีทางออกของการแก้ ปัญหา ต้องขอความสนับสนุนจากองค์กรนอกพื้นที่ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆที่รู้จัก ผู้อำนวยการเขต หรือผู้แทนของสำนักงานเขตที่ดูแลชุมชนอยู่ เช่น พัฒนาชุมชน หรือแม้แต่ ศ.ส., ส.ก., ส.ช. ฯลฯ

- จัดให้มีกิจกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจ

การหากิจกรรมด้านทำความสะอาดชุมชน จัดความเสื่อมโทรม และยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม สามารถทำได้อยู่เสมอไม่มีจุดสิ้นสุด เพราะเป็นวิธีการลดปัญหา เรื่องมล ภาวะเป็นพิษทุกชนิด และพิสูจน์แล้วว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันในชุมชนได้ เช่น การกวาดล้างขยะ แหล่งมลพิษ ในคลอง ในคู ในชุมชน ข้างทางเดิน การเก็บกวาดหญ้า และกิ่งไม้รกรุงรังข้างรั้ว ข้างแนวคูคลอง และทางเดินในชุมชน การเดินรณรงค์ กระตุ้น เตือนสมาชิกภายในชุมชน ให้ตระหนักถึงการเฝ้าระวัง ดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมในบริเวณบ้าน รอบบ้าน ภายในชุมชน ให้สะอาด จะจัดได้ทั้งขยะ กลิ่น ฝุ่นละออง และน้ำเน่า เป็นต้น ซึ่ง กิจกรรมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการร่วมกันทำงานคนละไม้ละมือของสมาชิกในชุมชน สร้าง ความสามัคคี เกิดความสนุก เกิดความคุ้นหน้า คุ้นเคย เป็นโอกาสให้แสดงออกถึงความมี

น้ำใจ โดยพบว่า แม้บางคนไม่สามารถออกแรงช่วยงานได้ ก็ขนน้ำอัดลมออกมามอบให้น่าชมมาเลี้ยง เป็นการคลายความเย็นชา และความห่างเหินต่างคนต่างอยู่ของคนในชุมชน เป็นสัญญาณของการเปิดรับและเห็นด้วยกับการร่วมลงแรงลงใจ ยิ่งเมื่อมีเจ้าหน้าที่รัฐตั้งแต่ระดับผู้อำนวยการเขต รองผู้อำนวยการเขต และหัวหน้าฝ่ายต่างๆ มาเข้าร่วมกับการทำกิจกรรมด้วยในเบื้องต้น ทำให้ชุมชนปิติยินดี และรู้สึกว่าการมีความจริงใจ ช่วยเหลือ ไม่ทอดทิ้ง เป็นกำลังใจ และเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกยิ่งออกมาเข้าร่วมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การขอกำลังใจและการสนับสนุนจากสำนักงานเขต ทั้งคนงาน เครื่องมือ ต่าง ๆ คนในชุมชนได้เห็นถึงน้ำใจของสมาชิกในชุมชนตนเอง เกิดความอบอุ่นและเป็นแรงจูงใจ ให้เกิดการเข้าร่วมอื่น ๆ ตามมา เป็นโอกาสดีที่คณะกรรมการ และประธานได้แสดงฝีมือให้สมาชิกเห็นว่ามีความตั้งใจทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง สมเป็นตัวแทนของเขา สมาชิกชุมชนเองเมื่อเห็นความมีน้ำใจของสมาชิกอื่น ๆ รวมทั้งคนภายนอกที่ลงมือเข้าช่วย จากที่เคยเย็นชาไม่สนใจเรื่องของสาธารณะ หรือส่วนรวม และไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะค่อย ๆ คลายความระแวงลง และในที่สุดก็จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ โดยพบว่ามีอาสาสมัครเกิดขึ้นได้อย่างฉับพลัน ขณะทำกิจกรรมมรดก จะมีการเข้าร่วมของทุกกลุ่มอายุ รวมถึงเยาวชนที่ออกมาแสดงตัว ขอเข้าร่วมและพูดว่า “ผมอยากทำอย่างนี้นานแล้ว” เป็นต้น หรือกรณีของร้านอาคารพาณิชย์ริมถนนใหญ่ เริ่มต้นไม่ให้ความสนใจเลย แต่เมื่อกิจกรรมดำเนินไป ได้เห็นพลังการเข้าร่วมของหลายฝ่าย ก็ออกมาแสดงตัวให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น และเข้าสนับสนุนด้วย

ในส่วนของภาครัฐ(กทม.) ที่มีหน่วยงานหลายฝ่ายที่ต้องประสานงานและทำงานร่วมกับชุมชน เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ สามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจ เช่นการให้รางวัล การประกวดกิจกรรมเฝ้าระวังดูแล รักษาความสะอาด และดูแลมลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆในชุมชนให้สะอาดสดใสได้ เช่น กทม.เคยทำในครั้งหนึ่งเรื่อง “หน้าบ้านหน้ามอง” ก็จะยิ่งเพิ่มแรงจูงใจต่อชาวบ้านมากขึ้น หรือแม้แต่การกำหนดเงื่อนไขในการให้งบประมาณในการพัฒนาชุมชน หรือการช่วยเหลือชุมชนในด้านต่างๆ หากมีข้อแลกเปลี่ยนโดยกำหนดเงื่อนไขให้ชุมชนช่วยกันเฝ้าระวังและดูแลแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนด้วยก็น่าจะเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยจัดทำในทุกชุมชนของแต่ละเขต และแบ่งพื้นที่รับผิดชอบจัดการให้กับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขต เป็นต้น

- สร้างกระบวนการรณรงค์ เพื่อหยุดยั้งการก่อกมลพิษที่ยั่งยืน

หลังจากที่จัดกิจกรรมกวาดล้างเป็นการนำร่อง และระดมความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนแล้ว จำเป็นต้องมีการเฝ้าระวังและรณรงค์อย่างต่อเนื่อง เช่น โดยการเขียนป้ายผ้า ป้ายไม้ ใช้แขวนหรือปักบอกกล่าว โดยใช้คำพูดที่ดึงดูดความสนใจและมีความเหมาะสม หรือสะกิดใจ บางกรณีอาจจะต้องทำหนังสือเฉพาะถึงเจ้าของบ้าน อาคาร ผู้ที่เป็นต้นเหตุ เพื่อเป็นการบอกกล่าว และตักเตือน เพื่อยับยั้งพฤติกรรมการก่อกมลพิษเดิม ๆ นอกจากนี้ในทางปฏิบัติ อาศัยความร่วมมือกับกลุ่มย่อยต่างๆในพื้นที่ กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มแนวร่วมต่าง ๆ รับทอดไปจัดการรณรงค์ต่อในกลุ่มย่อยของตน หรือบริเวณใกล้บ้านตน หรือในกลุ่มโซนใกล้บ้านตน

การสนับสนุนให้เกิดการสร้างกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่อยู่ในชุมชน ให้มารวมตัวกัน ตั้งเป็นกลุ่มเยาวชนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน มีการอบรมให้ความรู้ด้านการเฝ้าระวังปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆ เปิดโอกาสให้มีการเสนอความคิดเห็นในการร่วมมือกันจัดกิจกรรมเฝ้าระวังปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน อย่างต่อเนื่อง พบว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของ “รูปแบบ”

ในการวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการเฝ้าระวังดูแล ตรวจสอบคุณภาพอากาศนั้น พบว่ามีกฎหมายมากมายหลายฉบับที่ให้อำนาจทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมกับประชาชน ในการมีส่วนร่วมของการเข้ามาช่วยเฝ้าระวังดูแลฯ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ.2535 พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ.2535 ฯลฯ ซึ่งกฎหมายต่างๆดังกล่าว หลายมาตราเปิดโอกาสให้สิทธิประชาชนหรือชาวบ้านในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแล ตรวจสอบ ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยสามารถเข้ามาเป็นผู้เดือดร้อน ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายอาญา สามารถร้องเรียน กล่าวโทษผู้ละเมิด หรือผู้กระทำความผิด ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆได้ รวมทั้งการร้องเรียนกล่าวโทษพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่ทว่า ในรูปธรรมความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ประชาชนหรือชาวบ้านกลับไม่กล้าที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนได้ อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจและความกระอักกระอ่วนในข้อกฎหมาย ความเกรงกลัว

ต่ออิทธิพลของผู้ละเมิด หรือไม่มีความเชื่อมั่นต่อการปกปิดข้อมูลของผู้ร้องเรียนต่อผู้กระทำ ความผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ อันนำไปสู่ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน รวมทั้งความไม่ยากที่จะมาเป็นเรื่องเป็นความกับคนในชุมชน บุคคลทั่วไป หรือเจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในความไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายมาปฏิบัติใช้ในชุมชน

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นปัญหาที่พบในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับข้อความผิดในกฎหมายต่าง ๆ มาเสนอต่อชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น

สรุป

รูปแบบของการดูแลติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร ที่มีสภาพปัญหา 5 พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันนั้นพบว่า แต่ละพื้นที่ปัญหาจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป แต่ก็มีส่วนที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยที่ชุมชนที่อยู่ในย่านอุตสาหกรรม จะใช้ศักยภาพของคณะกรรมการและประธานชุมชน การรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นในชุมชน และอาสาสมัครของชุมชน ด้วยมีศรัทธาในผู้นำ ในการผลักดันให้เกิดมาตรการ การดูแล ตรวจสอบ และป้องกัน แก้ไขปัญหามลพิษต่างๆ ได้ ชุมชนที่อยู่ในย่านการจราจรแออัดนั้น จะใช้ศักยภาพของผู้นำชุมชนในการรู้จักและเข้าใจการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รู้ปัญหา ข้อกฎหมาย และกฎระเบียบดี จึงนำไปสู่การดูแล ป้องกัน แก้ไขได้ ชุมชนที่อยู่ในย่านที่มีปัญหาฝุ่นละออง จะใช้ศักยภาพเฉพาะบุคคลของประธานชุมชน ในการประสานงานกับเขตและนักการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมและประชุมหารือกันบ่อยในส่วน ของคณะผู้นำของทุกชุมชน จึงทำให้ง่ายต่อการผลักดัน ดูแล และป้องกัน ปัญหามลพิษต่างๆ ได้ ชุมชนที่อยู่ในย่านตึกอาคารสูง ด้วยเหตุที่สภาพพื้นที่ถูกบังคับตามธรรมชาติไม่อาจเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ แต่เนื่องจากศักยภาพของกลุ่มเยาวชนที่ใส่ใจต่อกิจกรรมการรณรงค์เฝ้าระวังปัญหามลพิษต่างๆ จึงสามารถผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเฝ้าระวังดูแลปัญหาได้ง่ายมากขึ้น ส่วนชุมชนที่มีกิจกรรมเข้มแข็งอยู่แล้วนั้น เนื่องจากศักยภาพของผู้นำที่มีความรู้และประสบการณ์ และรู้จักการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้คล่องตัว ทำให้การป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษต่างๆ ได้รับความร่วมมือจากสมาชิก นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยราชการต่างๆ ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น รูปแบบของการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ โดยชุมชนใน กรุงเทพมหานคร นั้น สิ่งสำคัญคือการสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน การสามารถวางโครงสร้างหรือรูปแบบของการประสานงานระหว่างสมาชิกภายในชุมชน และนอกชุมชน ให้ได้ รู้วิธีการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกทุกคนร่วมมือออกมาทำกิจกรรมร่วมในการเฝ้าระวัง ดูแลชุมชนของตน การจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน การใช้สื่อต่างๆหลายประเภทในการที่จะสื่อ -เผยแพร่อข้อมูล องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การคิดทำเครื่องมืออุปกรณ์ เช่น แผนที่ของชุมชนเพื่อบอกตำแหน่งแหล่งมลพิษ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักร่วมกัน และร่วมกันหาทางและวิธีการต่างๆ ในการดูแล ตรวจสอบและจัดปัญหาคุณภาพอากาศ และแหล่งมลพิษต่างๆในชุมชนของตนให้หมดไป และสร้างกระบวนการนี้ให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนได้ในที่สุด บนพื้นฐานของการ “คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง” เพื่อชุมชนของตน

“รูปแบบ” ที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นรูปแบบที่ใช้ในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนได้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ชุมชนสามารถนำ “รูปแบบ” ไปประยุกต์ใช้ได้ทุกปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหามลพิษมิได้เกิดมาจากตัวชุมชน แต่มักจะเกิดจากภายนอกมากกว่า ซึ่งชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาทางด่วน ปัญหาตึกสูง ปัญหาการก่อสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ แต่ชุมชนสามารถใช้ “รูปแบบ” ในการริเริ่ม ร่วมมือกันในชุมชน และประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรนอกชุมชน ในการเข้ามาสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ ในที่สุด คู่มือของ “รูปแบบ” ที่คณะวิจัยจัดทำขึ้น น่าจะใช้เป็นตัวอย่างเผยแพร่ให้กับชุมชนอื่นๆที่ต้องการริเริ่มทำโครงการเฝ้าระวัง ติดตาม ดูแล มลพิษต่างๆในชุมชนได้เป็นอย่างดี

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของโครงการ “ศึกษารูปแบบ การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร” คือ (1) ค้นหาปัจจัยเงื่อนไขที่จะสร้างความพร้อมในการจัดประกาย การรวมพลังของชาวชุมชนในการเข้าร่วม (2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับการนำ “รูปแบบ” ลงปฏิบัติในสภาพที่เป็นจริง (3) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายสิ่งแวดล้อมและกฎระเบียบต่างๆ รวมไปถึงการบริหารจัดการของภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องสำคัญต่อการปฏิบัติตาม “รูปแบบ” ที่สร้างขึ้น

การออกแบบสอบถามเป็นวิธีที่เกิดประโยชน์ให้ได้มาซึ่งความสมัครใจของชาวชุมชนในการเข้าร่วม เป็นการกระตุ้นจิตสำนึกได้ระดับหนึ่ง นอกเหนือจากการได้ข้อมูลที่ตามปกติในด้านสภาพแวดล้อม สุขภาพ ความเป็นอยู่ สังคม และอาชีพ ฯลฯ การสำรวจพื้นที่ที่ การพบปะกลุ่มย่อยๆ หลายๆ ครั้ง เป็นวิธีที่จะทำความรู้จักแต่ละชุมชนได้ดี

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยหลักและเงื่อนไขที่จำเป็นในการสร้าง “รูปแบบ” นั้นสิ่งแรกก็คือ คุณสมบัตินี้ความเป็นผู้นำในทุกๆ ระดับ การยกระดับของจิตสำนึกในด้านผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิต ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วม เหล่านี้มีความสำคัญต้องเป็นองค์ประกอบด้วย สิ่งสุดท้ายที่มีความสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ แรงจูงใจที่จะดึงให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน การนำ “รูปแบบ” ลงทดสอบนั้นเป็นผลสำเร็จได้ต้องมีขั้นตอน เรียงลำดับ ดังนี้

1) ขั้นตอนการสำรวจพื้นที่ (Survey Database) แสวงหาข้อมูลทางกายภาพ/ชีวภาพ บุคคล/กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้นำ/กลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย แหล่งปัญหา แหล่งมลพิษ ฯลฯ

2) จัดเวทีพูดคุย (Meeting) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นต่างๆ ข้อเสนอแนะต่างๆ สร้างความสัมพันธ์ ชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการดูแล ตรวจสอบ ติดตามปัญหาต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วม เพื่อการปรับปรุง ป้องกัน แก้ไขปัญหา สร้างอาสาสมัคร/แนวร่วมประจำชุมชน ช่วยเป็นหูเป็นตาแทนชุมชน

3) สร้างเครือข่าย (Networking) ดึงความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งภายในและนอกชุมชน สามารถเชื่อมประสานการทำงาน ช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เช่น สำนักงานเขต

สถานีตำรวจ ส.ส. ส.ก. ส.ข. สร้างวิทยากรชุมชน ประธานวิทยากรภายนอกชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กันและกัน

4) **จัดระบบองค์กรภายในชุมชน (Organization Setting)** แบ่งภารกิจ หน้าที่ของ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน อาสาสมัครประจำชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มกีฬาและนันทนาการ เพื่อการเชื่อมโยงประสานการทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีภารกิจชัดเจน

5) **สร้างศูนย์ข้อมูล (Information Center)** เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยน ข้อมูล การสื่อสาร ข่าวสารต่างๆทั้งภายในและภายนอกชุมชน สถานที่เพื่อจัดพบปะ พูดคุย ประชุมปรึกษาหารือ หรือประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นแหล่งรวมของเอกสาร ข้อมูล แผนที่ ที่ใช้ร่วมกันของคนในชุมชน

6) **ร่วมดำเนินกิจกรรม (Activity Campaign)** กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนาชุมชน ไม่ทนอยู่กับสภาพปัญหาเดิม สร้างแนวร่วม และเชิญชวนกันออกมาจัดการปัญหาเป็นการณรงค์ทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสนุกสนาน สัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน บริจาคแรง ทรัพยากร อาหาร น้ำดื่ม เพื่อเป็นกำลังใจให้กัน ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นได้ทั้งชุมชน

7) **เฝ้าระวังและรายงานอย่างต่อเนื่อง (Watch guard & Pollution report)** ใช้คู่มือเฝ้าระวังและสื่อเตือนเช่น ป้ายผ้า ป้ายไม้ การประชาสัมพันธ์บอกกล่าว สร้างความระแวดระวัง เป็นหูเป็นตาร่วมกัน หากพบปัญหาสามารถนำมาสู่การประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อพัฒนาไปสู่การดูแล แก้ไข ต่อไปได้

“รูปแบบ” ดังกล่าวในแต่ละพื้นที่นำร่องที่คัดเลือกไว้ในพื้นที่ต่างๆของกรุงเทพมหานคร จะมีรายละเอียดในทางปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของชุมชน แต่ละแห่ง แม้ว่าจะมีปัญหามลพิษเรื่องเดียวกัน หากใช้ข้อได้เปรียบที่เป็นทุนอยู่แล้ว ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชนสามารถนำจุดเด่นมาใช้บริหารจัดการกระบวนการของชุมชนนั้น นำไปสู่ความสำเร็จ เช่นเดียวกัน ชุมชนที่เป็นตัวแทนของพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในละแวกคือ เขตจอมทอง ซึ่งมีผู้นำที่เข้มแข็ง และเป็นทีมนักถือนของสมาชิกในชุมชนและอาสาสมัคร คอยเฝ้าระวัง และการประสานกับเจ้าหน้าที่เขต สามารถสร้างมิตรร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบ กิจกรรมของโรงงานในละแวกไม่ให้ก่อมลพิษได้ โดยการสร้างกลุ่มอาสาสมัคร คอยเฝ้าระวัง และการประสานงานกับเจ้าหน้าที่เขตอย่างใกล้ชิด

ชุมชนที่เป็นตัวแทนปัญหาการจราจรติดขัด ที่เขตดินแดง ได้อาศัยความสัมพันธ์ของหัวหน้าชุมชนกับตำรวจจราจรและเจ้าหน้าที่เขต ที่ดูแลเรื่องจราจร สามารถสร้างความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อมาร่วมแก้ปัญหารถติด มีทางออกและข้อเสนอที่ได้รับการรับฟังและร่วมกันออกความเห็นในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการ ชุมชนในเขตพญาไท ที่มีปัญหาเรื่องของมลภาวะอากาศอันเกิดจากตัวชุมชนถูกปิดกั้นทิศทางลม ได้ใช้จุดเด่นของการมีกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้สูงอายุที่ขออาสาเข้าช่วย ระดมเรียกร้องกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมของชาวชุมชนในการแก้ไขปัญหา

สำหรับชุมชนที่เป็นตัวแทนของชุมชนที่มีกิจกรรมเข้มแข็งของกรุงเทพมหานคร ที่มีการพัฒนาด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมมาก่อน พบว่าสามารถรับแนวคิดการสร้าง “รูปแบบ” นวัตกรรมทดลองใช้ได้อย่างรวดเร็วและราบรื่น จุดเด่นคือ การที่ประชาชนชุมชนมีแนวคิด วิสัยทัศน์และสามารถเข้าใจวิธีการประยุกต์ใช้รูปแบบในทางปฏิบัติได้อย่างไม่มีอุปสรรค ประกอบกับความรับรู้และจิตสำนึกของสมาชิกในชุมชนที่ให้ความร่วมมือร่วมใจกันพร้อมเพรียง ส่วนชุมชนที่มีปัญหาฝุ่นละอองในเขตจตุจักร จุดเด่นของพื้นที่อยู่ที่ความเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกัน มีสภาพของแหล่งปัญหามลพิษที่เหมือนกัน จึงก่อให้เกิดการรวมตัวที่เด่นชัดและเป็นกลุ่มของชุมชนที่ใหญ่ทำให้นักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น รวมทั้งเจ้าหน้าที่เขต ต้องให้ความสนใจในการประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามที่ชุมชนร้องขอหรือประสานงานพัฒนา

ส่วนจุดเด่นและจุดอ่อนของกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมไปกับขั้นตอนการนำ “รูปแบบ” ลงทดสอบปฏิบัติ พบว่าจุดอ่อนอยู่ในส่วนของการบริหารจัดการที่ระดับของชุมชน ในเรื่องของมลพิษทางอากาศ ปัญหาอยู่ที่การขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมาย ขอบเขตที่กฎหมายคลุมถึง เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสิทธิ หน้าที่ และการตอบสนองทางการปฏิบัติของประชาชนต่อผู้ก่อมลภาวะพบว่า เป็นเรื่องเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ ความไม่กระจ่างในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย และบทลงโทษที่กฎหมายระบุให้ผู้มีอำนาจ และมีความรับผิดชอบ ยังสร้างความสับสน ยังหาความชัดเจนและสม่ำเสมอไม่ได้ ในปัจจุบัน ประชาชนจึงขาดความกล้าและความเชื่อมั่นที่จะชี้ตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ก่อมลพิษ ด้วยขาดความมั่นใจในความปลอดภัย การปกป้องดูแล คุ้มครองพยานและผู้กล่าวโทษ ที่อาจถูกเปิดเผยในสาธารณะและสื่อได้ ทำให้ประชาชนไม่อยากจะเกี่ยวข้อง และ

ปล่อยให้เป็นที่ของรัฐเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือต่อต้านมลภาวะทางอากาศของชุมชนในที่สุด

ABSTRACT

The main objectives of this project on “**Study for an Effective Model on Monitoring and Inspection of Air Quality by Local Communities in Bangkok**” are : (1) to determine factors and conditions required for readiness in mobilizing community own effort of participation (2) to establish community learning process for implementing the “**Model**” in actual situation (3) to analyze the effectiveness of Environmental Act and other regulations including local government management pertinent to the “**Model**” to work in Bangkok communities.

Questionnaire was proved to be useful way to acquire individual willingness to participate and to stimulate awareness level other than standard information and opinion towards environment, health, living, social and career, etc. . Area survey, dialogue, discussion sessions were the most powerful approaches for learning and knowing each community.

The study showed that major factors and conditions necessary to bring about suitable model were first of all the leadership quality of leader at all levels. Improvement of awareness on health impact, quality of life, public responsibility and contribution were among the list of importance. The last but not least was motivation to participate in the community project. Implementation of the “**Model**” was tested following these consecutive steps as a requirement for success.

- information collection and survey
- full cooperation from community leader with attitude towards community-self protection
- pollution index map construction to be used as a tool for campaign activity target
- continuous promotion of campaign activities to build up joint participation, human relation and to create moral incentive to all members given greater cooperation
- provision of training and practice for the project working group on coordination steps with local and /or national government agencies in order to improve confidence and know-how in communication with government departments in an effective manner

- establishment of “ information center” to be a platform for communication, knowledge update and exchange, awareness stimulation, networking, activity event, environment news and a meeting place of the community
- training and practice in documentation and immediate execution of each observation on any pollution incident in and around the community

The “**Model**” when applied to the 5 areas chosen in Bangkok had given different implementation details due to community nature although with the same pollution issue. Base on each community advantage nature, it was possible to mobilize its strong points in the management process in different emphasis but could reach the same success. Community representing industrial neighborhood, Jomthong characterized by strong leader and relationship among community members and volunteers did successfully carry out its consensus to keep watching over factory activities in the area by creating its volunteer surveillance in collaboration with District officers. Community representing heavy traffic problem, Din Daeng had successfully utilized its leader ability in building cooperation with local traffic police and District officer in-charge in the issue in the combined effort of solving air pollution problem of the area. Communities in Phaya Thai district where air flow blockage was the problem, managed to gain benefit from their youth group volunteers who became highly aware during the course of this project giving real concern in air quality and pollution problem. Their contribution had proven to be effective step in initiation and stimulation on the setting up useful campaign, drawing significant attention and participation from community members. For the community representing a highly recognition for outstanding community of Bangkok is in Klong Sarn District, Talard Sirintr. With their past development activity success, this community was found highly susceptible to the “**Model**” idea formulated by their own efforts and could smoothly start implementation accordingly. The success of the Model came from their strong points of having the leader’s right attitude together with people awareness and cooperative effort created by the combined input of participation. The last the community representing heavy particulate matters in the air environment is in Jatujak District. This

area is a group of 5 community units : Prom Jai Patana, Sai Koo, Soi Pakdi, Kehasatharn Charoenchai and Saun Pak. Because of their close neighbouring therefore facing the same highly dust pollution problem, they became united for this common cause of complaint. With its considerable size and population, it also becomes an area of interest to both local and national politicians and district officers. Various cooperation activities and projects in development usually draw their attentions and get immediate responses. The “Model” on participation went well beyond expectation in this case .

Strong and weakness points of the Thai Environmental Act were analyzed in coupling with the “**Model**” testing stage. Weakness was evident especially in management part when considered air pollution issue at community level. Lack of knowledge and understanding in the law content, its scope of coverage particularly citizens’ right and response to deal with polluters were found common to all. Unclear and sometimes confusion in enforcement and punishment issues of what government agency has responsibility and authority by law. The action is not consistent at present. Lack of courage and confidence in our society in identifying polluter is found common due to undefined safety guarantee or protection for witness or plaintiff if revealed to public and media. Citizens rarely come forward to help identifying polluters and therefore let the officials handle this problem themselves. Overall can be the one main difficulty and drawback in organizing people participation against air pollution.

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
Executive Summary.....		ก
บทคัดย่อ	(ภาษาไทย).....	ญ
	(ภาษาอังกฤษ).....	ฐ
บทที่ 1	บทนำ.....	1
	1.1 ที่มาและจุดมุ่งหมายของโครงการ.....	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	3
	1.3 แผนงานของโครงการ.....	4
	1.4 ขั้นตอนการวิจัย.....	6
	1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
	1.6 การนำเอาผลงานวิจัยไปใช้.....	10
บทที่ 2	การดำเนินการวิจัย.....	11
	2.1 การศึกษารายละเอียดของพื้นที่เป้าหมายที่ได้คัดเลือกแล้ว.....	11
	2.2 รูปแบบการดำเนินการวิจัยและผลของการดำเนินกิจกรรมของพื้นที่เป้าหมาย.....	23
	2.3 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของการบริหารจัดการ.....	31
	2.4 รูปแบบของการดำเนินการดูแล เฝ้าระวังปัญหามลภาวะอากาศในชุมชน.....	32
	2.5 การวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง.....	41
บทที่ 3	การประเมินแบบสอบถามแต่ละพื้นที่เป้าหมาย.....	58
	3.1 การออกแบบสอบถาม.....	58
	3.2 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านที่มีอาคารสูงและสิ่งปลูกสร้างปิดล้อมในเขตพญาไท.....	59
	3.3 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละอองในเขตจตุจักร.....	62

	3.4 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่ชุมชน มีกิจกรรมเข้มแข็งในเขตคลองสาน.....	64
	3.5 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีการ จราจรแออัดในเขตดินแดง.....	65
	3.6 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีโรง งานอุตสาหกรรมในเขตจอมทอง.....	67
บทที่ 4	วิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	70
	4.1 สิทธิและหน้าที่ของชาวบ้านในการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ.....	70
	4.2 ตัวอย่างกรณีปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชนด้านต่างๆ และแนวทางการใช้สิทธิทางกฎหมายของชาวบ้าน.....	72
	4.3 สรุปตารางการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้ กฎหมาย(เบื้องต้น)จากชุมชนต่างๆในโครงการ.....	83
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา.....	98
	5.1 บทสรุป.....	98
	5.2 การดำเนินการและผลที่ได้.....	99
	5.3 วิเคราะห์รูปแบบที่ได้.....	102
	5.4 ข้อคิดที่ได้จากการทำโครงการ.....	103
	5.4 ปัญหาและอุปสรรคที่ต้องคำนึงถึง.....	110
ภาคผนวก.....		113
	ภาคผนวก ก. บทความสำหรับการเผยแพร่.....	114
	ภาคผนวก ข. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรม ที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ.....	116
	ประวัติผู้วิจัย.....	140

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 1	แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของ โครงการที่อยู่ในย่านอุตสาหกรรม เขตจอมทอง..... 12
ตารางที่ 2	แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของ โครงการที่อยู่ในย่านจราจรหนาแน่น เขตดินแดง..... 13
ตารางที่ 3	แสดงข้อมูล 5 ชุมชนเป้าหมายในเขตจตุจักรที่อยู่ในย่านที่มีปัญหา ฝุ่นละออง เขตจตุจักร..... 15
ตารางที่ 4	แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของ โครงการที่อยู่แวดล้อมไปด้วยตึก อาคารสูง..... 18
ตารางที่ 5	แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของ โครงการที่อยู่ในย่านชุมชนที่มีกิจกรรมเข้มแข็ง เขตคลองสาน..... 19

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ 1 แสดงทิศทางลมในช่วงฤดูมรสุมของกรุงเทพมหานคร.....	11
แผนภาพที่ 2 แสดงแผนภูมิการประสานงานของชุมชนที่เป็นระบบ.....	32
แผนภาพที่ 3 แสดงการสร้างศูนย์ข้อมูลชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหว และกิจกรรมต่างๆของชุมชน.....	33

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและจุดมุ่งหมายของโครงการ

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนสาธารณะประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม ที่เน้นการทำงานวิจัย และรณรงค์ เผยแพร่ องค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบด้านการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในหมู่ประชาชนและสาธาณชนนับแต่ปี 2533 นอกจากนั้นยังได้ร่วมทำงานกับประชาชน นิสิต นักศึกษา เยาวชน องค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชน ประชาคม สถาบันการศึกษา ในระดับต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และในต่างจังหวัด โดยกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวัง ดูแล ติดตาม ตรวจสอบ แหล่งของปัญหามลพิษทางอากาศด้วยตัวของประชาชน และชุมชนเอง ซึ่งในอดีตที่ผ่านมามูลนิธิได้ประสานงานร่วมกับองค์กรชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร จัดตั้งเป็นเครือข่ายแนวร่วมสิ่งแวดล้อมชุมชนกรุงเทพฯ ขึ้นมานับแต่ปี 2543 เป็นต้นมา มีองค์กรชุมชนสมาชิกมากกว่า 100 ชุมชน กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร มีการทำงานประสานความร่วมมือกันด้วยดีตลอดมา

แต่เนื่องจากในปัจจุบันสถานการณ์ปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ของเมืองใหญ่ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กำลังกลับมาสู่วิกฤตอีกครั้ง จากรายงานสถานการณ์คุณภาพอากาศปี 2544 จากกองควบคุมและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร พบว่า กรุงเทพมหานครยังมีปัญหามลพิษทางอากาศเกินมาตรฐานอยู่หลายชนิด หลายพื้นที่ อาทิ ฝุ่นละออง (PM10) โอโซน บริเวณย่านยมราช อ่อนนุช คลองเตย ศรียาน บางกะปิ ประตูน้า เยาวราช คลองสาน เป็นต้น ซึ่งมลพิษที่เกินมาตรฐานเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยทั่วไป โดยพิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2544 พบว่าประชาชนเจ็บป่วยจากโรคเกี่ยวกับระบบหายใจมากที่สุดถึงร้อยละ 39.6 และข้อมูลของสำนักอนามัยและสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544 จะพบจำนวนผู้ป่วยที่มี

สาเหตุการป่วยจากโรกระบบทางเดินหายใจมากเป็นอันดับ 1 เช่นกัน และจากการประเมินความเสียหายในแง่ผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตอันเนื่องมาจากมลพิษ ของวิทยาลัยการสาธารณสุขจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2538 พบว่ามีความเสียหายทางเศรษฐกิจมากมาย ทั้งค่าเสียหายโดยทั่วไป ได้แก่ ค่าบริการของแพทย์ ค่ายา ค่าห้องพัก ในโรงพยาบาลและการบริการอื่นๆ และค่าความสูญเสียรายได้จากการหยุดงาน ประเมินกันว่าในแต่ละครอบครัวต้องจ่าย 1.6 % ของรายได้รายเดือนในครอบครัว (131 บาท) เป็นค่ารักษาพยาบาลโรคที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ คิดเป็นร้อยละ 13 ของค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลจากโรคทั้งหมดทุกโรคของแต่ละครอบครัว (วิทยาลัยการสาธารณสุข, 2538) มีการประมาณว่ารัฐบาลจะประหยัดเงินได้ถึง 65,000-175,000 ล้านบาท ถ้าสามารถลดระดับฝุ่นละอองลงได้ 20 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร (บริษัทแฮกเลอร์ เบิลส์เซอร์วิส, 2541)

ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพของแรงงาน บุคลากรของประเทศอย่างใหญ่หลวง ด้วยการลดความสามารถในการทำงานและการสูญเสียเงินตราในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แม้มีมาตรการและนโยบายต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาดำเนินการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาก็ยังไม่สามารถลดปัญหามลพิษทางอากาศได้อย่างถาวร จำเป็นต้องหาทางเลือกที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ที่ผ่านมายังไม่มีการนำเอาองค์กรประชาชน หรือชุมชน เข้ามามีบทบาทร่วมด้วยอย่างเต็มที่ ชัดเจน ทั้งๆ ที่องค์ประกอบนี้เป็นหน่วยสำคัญเบื้องต้นของปัญหาและเป็นผู้รับผลกระทบโดยตรงต่อปัญหามลพิษทางอากาศก็ตาม เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนในระดับปฏิบัติในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในระดับชาวบ้าน ประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งจะเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบและใกล้ชิดกับแหล่งปัญหามากที่สุด จึงเห็นว่าน่าที่จะทำการรณรงค์ส่งเสริมเพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมของการดึงองค์ประกอบของชุมชน ชาวบ้าน และชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลดียิ่งขึ้นในการลดผลกระทบของมลพิษทางอากาศในเมืองใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

รูปแบบของการดูแล ติดตาม และตรวจสอบ คุณภาพอากาศนี้ เกิดขึ้นได้จากการที่คณะวิจัยประสงค์ให้เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ โดยมีตั้งแต่ความคิดริเริ่มเป็นของชุมชนในท้องถิ่นตนเอง ไปจนถึงแนวทางปฏิบัติของการดำเนินการจัดการในชุมชนโดยร่วมมือกันทำอย่างแท้จริง ซึ่งมีคณะผู้วิจัยให้ความรู้ ด้านคุณภาพอากาศ ความเสี่ยง และผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิต เรื่องของกฎหมายที่บังคับใช้ และที่ยังไม่ครอบคลุม ทั้งถึงอย่างไร การชี้แนะ และช่วยส่งเสริมสนับสนุน

ให้เกิดการระดมความคิด การรวมตัวกันเพื่อให้เกิดพลังของการผลักดัน และการมีศูนย์กลางการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ในด้านนี้ของชุมชนเอง รวมไปถึงการฝึกอบรม วิธีปฏิบัติงานของศูนย์ การใช้แผนที่แหล่งมลพิษที่ช่วยกันทำ และการให้ได้มาซึ่งอาสาสมัครในชุมชน เพื่อให้เกิดการสืบทอด การปฏิบัติอย่างยั่งยืน

ในการนำรูปแบบลองทดสอบใช้ เพื่อประเมินความสำเร็จ จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของงานวิจัยนี้ เพราะจะเป็นการนำการจัดการของชุมชน สปีริตของชาวชุมชน กฎกติกาของชุมชน แนวปฏิบัติของชุมชน การสื่อสารภายในชุมชน การประสานงานกับภาครัฐเข้ามาใช้ประกอบร่วมกัน และพบว่าจะมีความแตกต่างกันระหว่างแต่ละชุมชนเมื่อลงสู่ภาคปฏิบัติ จึงนับว่ามีความยืดหยุ่นอยู่ใน “รูปแบบ” ที่สร้างขึ้นนี้ น่าที่จะนำไปใช้เผยแพร่ต่อชุมชนอื่นๆ ได้เช่นกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขในการเฝ้าระวังและดูแลคุณภาพอากาศของชุมชนในกรุงเทพมหานคร เช่น บริบทของชุมชน สิ่งจูงใจ และคนในชุมชน เป็นต้น
2. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกฎหมาย นโยบายบริหารจัดการ และมาตรการดูแลติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศในระดับชุมชนโดยใช้ประเด็นจากสภาพพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ ที่มีผลในทางปฏิบัติ

1.3 แผนงานของโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขในการมีส่วนร่วมเฟียร์วังคุณภาพอากาศของชุมชนในกรุงเทพมหานคร	1.1 จัดประชุมพูดคุยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงต่าง ๆ และผลของมลพิษอากาศที่เผชิญอยู่และสรรหาผู้แทนชุมชนในแต่ละพื้นที่ (พื้นที่ละ 1 ครั้ง)	เดือนที่ 1-2	1.1 ได้ผู้แทนชุมชนที่อาสาเข้าร่วมงานในโครงการ (อย่างน้อย 1-2 คน)
	1.2 จัดประชุมชาวบ้านและสรรหานักวิจัยในชุมชนที่จะทำหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลในชุมชน โดยการให้ความรู้/สร้างความตระหนัก/ความเข้าใจจากข้อมูลที่รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ ภาพข่าว งานวิจัยเกี่ยวกับผลของมลพิษอากาศ ผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต และสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพ สิ่งพิมพ์ การบรรยาย (พื้นที่ละ 1 ครั้ง)	เดือนที่ 3-4	1.2 ได้นักวิจัยในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดและประสานการเก็บข้อมูลในชุมชน (อย่างน้อย 1 คนต่อพื้นที่)
	1.3 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจภารกิจ การสำรวจ การค้นหา การทำบันทึกแหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่มีอยู่ในชุมชน (พื้นที่ละ 1 ครั้ง)	เดือนที่ 5	1.3 และ 1.4 ได้ภารกิจการทำงานของนักวิจัยในชุมชนและอาสาสมัครและได้แบบสอบถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลชุมชน
	1.4 จัดประชุมระดมความคิดและฝึกฝนการตั้งคำถาม และการจัดทำแบบสอบถามเก็บข้อมูลของชุมชน (พื้นที่ละ 1 ครั้ง)	เดือนที่ 5	
	1.5 สำรวจและฝึกการจัดทำแผนที่แหล่งกำเนิดมลพิษอากาศโดยนักวิจัยและนักวิจัยในชุมชน	เดือนที่ 6	1.5 ได้แผนที่แหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่จะใช้ในการดูแลติดตามตรวจสอบโดยการวาดข้อมูลเหล่านั้นและตีไว้ประจำศูนย์ชุมชนในพื้นที่ และลำดับความสำคัญของแหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่เป็นปัญหาของแต่ละชุมชน

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	1.6 นักวิจัยในชุมชนและอาสาสมัครเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ชุมชนโดยใช้แบบสอบถาม	เดือนที่ 6	1.6 ได้ข้อวิเคราะห์สภาพพื้นที่ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับคุณภาพอากาศ
	การจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	เดือนที่ 6	รายงานนำเสนอผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ 1.1 – 1.6
	1.7 พบปะ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น ระหว่างนักวิจัยกับผู้แทนชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูล ความสนใจ และจุดอ่อนไหวในสังคมของชุมชนนั้น เพื่อยืนยันข้อมูลจากผู้แทนชุมชนกับผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม (ชุมชนละ 2-4 ครั้ง)	เดือนที่ 8	1.7 และ 1.8 ได้ข้อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการของชุมชน ได้แก่ การจัดการของชุมชน บทบาทของสมาชิกในชุมชน กฎและกติกาของชุมชน กลไกสื่อสารและกลไกประสานงานกับภาครัฐ และได้แนวทางการดำเนินงานของศูนย์สาธิตการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศประจำชุมชน
	1.8 วิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจและเปรียบเทียบกับจำนวนผู้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการแต่ละครั้ง	เดือนที่ 8	
2. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกฎหมาย นโยบายบริหารจัดการ และมาตรการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศในระดับชุมชน โดยใช้ประเด็นจากสภาพพื้นที่ศึกษา	2.1 ตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลมาตรการบริหารจัดการ (รวมถึงระบบการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศ) ของภาครัฐและในระดับท้องถิ่นที่มีอยู่และที่นำมาใช้ปฏิบัติในปัจจุบัน ตลอดจนหลักฐานข้อมูลที่สามารถใช้ยืนยันแนวปฏิบัติที่ยังมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถนำไปสู่การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขมลพิษอากาศได้อย่างแท้จริง	เดือนที่ 3-6	2.1 ได้ผลการวิเคราะห์ข้อกฎหมาย นโยบาย และมาตรการ ที่ยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาหมอกควันในชุมชน และได้องค์ความรู้ในแง่กฎหมาย การละเมิด สิทธิอันพึงมีของประชาชนในการแจ้ง การรายงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย
	2.2 จัดสัมมนาระดมความคิดในเชิงวิจักษ์ ตั้งคำถาม ตอบคำถามในส่วน of ชุมชนต่อข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด (พื้นที่ละ 1 ครั้ง) และจัดประชุมร่วมกันของทุกพื้นที่ในการหาแนวทางและรูปแบบของการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ ตลอดจนวิธีดำเนินการของชุมชน และได้ร่างคู่มือที่เรียบเรียงขั้นตอนแนวปฏิบัติสำหรับชุมชน	เดือนที่ 9	2.2 ได้แนวทางและรูปแบบการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ ตลอดจนวิธีดำเนินการของชุมชน และได้ร่างคู่มือที่เรียบเรียงขั้นตอนแนวปฏิบัติสำหรับชุมชน
	และรูปแบบของการเฝ้าระวัง ติดตาม		

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	ตรวจสอบคุณภาพอากาศ และวิธีการดำเนินการของชุมชน (รวมทุกพื้นที่ 1 ครั้ง)		
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการปฏิบัติการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศที่มีผลในทางปฏิบัติ	3.1 ชุมชนฝึกปฏิบัติการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศโดยใช้ร่างคู่มือที่จัดทำขึ้น และร่วมกับนักวิจัยในการลงพื้นที่เจาะหาแหล่งหรือที่มาของมลพิษอากาศ ที่สงสัยว่าเป็นกรณีละเมิดกฎหมาย เพื่อเป็นกิจกรรมของศูนย์ชุมชนต่อไปในอนาคต	เดือนที่ 10	3.1 ได้คู่มือการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศในชุมชน และมีศูนย์ภายในชุมชนที่มีกิจกรรมการทำงานร่วมกันของกลุ่ม ผู้แทนชุมชน นักวิจัยในชุมชน และชาวบ้าน และเป็นศูนย์เผยแพร่สำหรับบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจมาดูงาน
	3.2 วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศ	เดือนที่ 11	3.2 ได้บทเรียนและรูปแบบการเรียนรู้ในการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร
	3.3 จัดสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย	เดือนที่ 12	
	การส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์	เดือนที่ 12	รายงานนำเสนอผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ 1.7-1.8 กิจกรรมที่ 2.1 -2.2 และกิจกรรมที่ 3.1-3.3

1.4 ขั้นตอนการวิจัย (Research Methodology)

วิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) ทบทวนเอกสารและวิจัยข้อมูล โดยศึกษา สืบค้น ตรวจสอบ สถิติ ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น สภาพพื้นที่ สภาพชุมชน ข้อมูลการจราจร ข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรม ข้อมูลตึกอาคาร สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ข้อมูลมลพิษทางอากาศ ข้อมูลทิศทางลม รวมทั้งนโยบาย กฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การสำรวจ (Survey)

2.1 กำหนดแนวทางการคัดเลือกชุมชนให้สามารถเป็นตัวแทนของมลพิษทางอากาศแบบต่างๆที่เกิดขึ้น โดยสำรวจพื้นที่ที่มีความรุนแรงของมลพิษทางอากาศ ที่แตกต่างกันในแบบต่างๆ

2.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายของสภาพพื้นที่แต่ละพื้นที่ ให้สอดคล้องกับสภาพสาเหตุของปัญหาและข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นจากการทบทวนเอกสารและวิจัยข้อมูลตามข้อ 1 โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม และเลือกพื้นที่ที่เป็นตัวแทนของแหล่งสาเหตุปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนต่างๆ ในรัศมี แต่ละกลุ่มพื้นที่ประมาณ 0.5-1 ตร.กม. หรือประมาณ 1-2 ชุมชน ในพื้นที่กลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 พื้นที่ที่มีการจราจรหนาแน่น

เลือกพื้นที่ชุมชนในย่านเขตดินแดง(ชุมชนชานเมือง)เป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีปัญหาการจราจรมากเป็นอันดับต้นๆ จากสถิติของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย เมื่อปี 2544 มีรถยนต์ผ่านสามเหลี่ยมดินแดงมากกว่า 19,347,393 คัน/ปี

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาก

เลือกพื้นที่ชุมชนในย่านเขตจอมทอง(ชุมชนนางนอง 2)เป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากถึง 1,295 โรงงานมากเป็นอันดับ 3 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร (อันดับ 1 เขตบางบอน, อันดับ 2 เขตบางขุนเทียน) (รายงานสถิติ กทม. 2544)

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ที่มีตึก อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่กั้นขวางทางลม

เลือกพื้นที่ชุมชนในเขตพญาไท ใกล้เขตราษฎร์(อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ)ให้ เป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีอาคารสูงจำนวนมากที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน บริเวณวัดมะกอก มีเส้นทางพาดผ่านของทางด่วนชั้นที่ 2 และเป็นเส้นทางผ่านของรถไฟฟ้าสาย

กลุ่มที่ 4 พื้นที่ที่มีกิจกรรมชุมชนที่เข้มแข็งและมีชุมชนปลูกอาศัยหนาแน่น

เลือกพื้นที่ชุมชนในย่านเขตคลองสาน(ชุมชนหน้าตลาดศิริินทร์)เป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีชุมชน ปลูกสร้างอาคาร บ้านพักอาศัยอยู่กันหนาแน่น มีประชากรตามทะเบียนราษฎร์ตามสถิติกรุงเทพมหานคร 2544 มีมากกว่า 109,773 คน มีอัตราความหนาแน่น 18,141 คน/ตร.กม. มีจำนวนบ้านพักอาศัยกว่า 28,019 หลัง

กลุ่มที่ 5 พื้นที่ที่มีโครงการก่อสร้างหรือมีปัญหาฝุ่นละอองมาก

เลือกพื้นที่ชุมชนในย่านเขตจตุจักร(ชุมชน กกม.11)เป็นตัวแทนพื้นที่ที่มีปัญหาการก่อสร้างตึก อาคาร สถานประกอบการ และสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ จำนวนมาก เช่น การก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานคร, การก่อสร้างอาคารที่จอดรถสาธารณะ, การก่อสร้างอุโมงค์ท่อบำบัดน้ำเสีย, การก่อสร้างสะพานรถยนต์ข้ามทางแยก, การขุดถนนวางสายไฟฟ้า ประปาใหม่ ฯลฯ

2.3 สํารวจสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ และตัวอย่างชุมชนที่จะเป็นตัวแทนของพื้นที่ที่เหมาะสม โดยเทียบเคียงกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการทบทวนเอกสารและวิจัยข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม จากชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นระดับต่างๆในชุมชนต่างๆของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยชุมชนแออัด ชุมชนบ้านจัดสรร ห้องแถว ฯลฯ ในพื้นที่เป้าหมาย

2.4 เลือกตัวแทนของชุมชนในแต่ละพื้นที่ต่างๆ ที่มีสภาพความรุนแรงของมลพิษในลักษณะต่างๆ

2.5 สํารวจสถานภาพต่างๆ ของตัวชี้วัดความสำเร็จที่มีอยู่ในปัจจุบันเช่น ผลตอบสนองต่อปัญหามลพิษทางอากาศ โดยชาวบ้านมีการพูดถึง ร้องเรียนหน่วยงานต่างๆมากขึ้น หรือมีการณรงค์ จัดทำโครงการต่างๆเพื่อป้องกันปัญหามากขึ้น ฯลฯ

2.6 สํารวจและจัดทำแผนที่แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศในชุมชน

3) จัดทำแบบสอบถาม (Questionnaire)ให้เหมาะสม พร้อมกับทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เพื่อใช้เก็บข้อมูลสภาพข้อมูลและความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชน

4) การประชุมกลุ่ม (Group Meeting, Seminars)

4.1 การจัดประชุมกลุ่มย่อยระดับผู้นำชุมชนและกลุ่มย่อยชาวบ้านเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษ โครงการและการมีส่วนร่วมในการออกแบบแบบสอบถาม

4.2 ประชุมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยในชุมชนเพื่อเป็นวิทยากรนำ ให้ชาวบ้านเข้าใจ ชี้แจง ทำความเข้าใจ กับรูปแบบที่สร้างขึ้นแล้ว แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ

4.3 ประชุมกลุ่มใหญ่ทั้งหมดทุกชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยน รับฟังข้อคิดเห็น อุปสรรค และปัญหา ในการนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปปฏิบัติ เพื่อทดสอบและนำมาปรับปรุง แก้ไข รูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.4 จัดสัมมนาใหญ่ทุกชุมชนเป้าหมายเพื่อสร้างภาพรวมให้เห็นเป็นรูปธรรมร่วมกัน

4.5 จัดสัมมนาใหญ่(เผยแพร่ผลการวิจัย) เพื่อร่วมกันวิพากษ์รูปแบบ และผลการวิจัย

5) วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขในการเข้าร่วมการเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศในชุมชน วิเคราะห์ประเด็นข้อกฎหมาย นโยบาย มาตรการที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน และวิเคราะห์กระบวนการและ รูปแบบการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศที่เหมาะสมในทางปฏิบัติ

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Outcome)

- 1) ได้รูปแบบของการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ มลพิษทางอากาศ โดยองค์กรท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร
- 2) ได้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ของการบริการจัดการ มาตรการในการควบคุม ป้องกัน และระบบติดตามตรวจสอบมลพิษทางอากาศในกรุงเทพมหานคร
- 3) ได้ทราบถึงจุดอ่อนและช่องโหว่ต่างๆของการบังคับใช้กฎหมาย และบทลงโทษต่อผู้ละเมิด
- 4) ได้ทราบถึงมาตรการ แรงจูงใจ และแนวทางที่จะนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ป้องกัน ควบคุม และลดผลกระทบจากมลพิษทางอากาศได้อย่างไร
- 5) ชาวชุมชนท้องถิ่นรู้วิธีการเฝ้าระวัง ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ มลพิษทางอากาศในชุมชนของตนเอง
- 6) ชาวชุมชนท้องถิ่นมีเครื่องมือ ที่เป็นแผนที่แหล่งมลพิษของชุมชน ในการใช้ในการเฝ้าระวัง ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ มลพิษทางอากาศในชุมชนของตนเอง
- 7) ชาวชุมชนมีเครื่องมือ คือ ตัวเลข ข้อมูลต่างๆทางด้านมลพิษทางอากาศ จากหน่วยงานวิจัยและตรวจวัดต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวัง ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ มลพิษทางอากาศ ในชุมชนของตนเอง
- 8) องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ จะเข้ามาเยี่ยมชมศูนย์สาธิตชุมชนเพื่อ ศึกษากระบวนการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบมลพิษทางอากาศในชุมชนนาร่อง เพื่อนำไปเผยแพร่หรือประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นของตนต่อไปได้

- 9) ชาวชุมชนท้องถิ่นมีสื่อที่ใช้ประกอบในการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ มลพิษอากาศ เช่น แผ่นพับคู่มือ สิ่งตีพิมพ์ ฯลฯ

1.6 การนำเอาผลงานวิจัยไปใช้

ชุมชนอื่นๆ ในเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และเมืองใหญ่ทั่วประเทศ รวมทั้งภาครัฐสามารถนำเอาข้อมูล และผลการวิจัยที่ได้นำไปเผยแพร่ให้กับเมืองอื่นๆ ได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้

บทที่ 2

การดำเนินการวิจัย

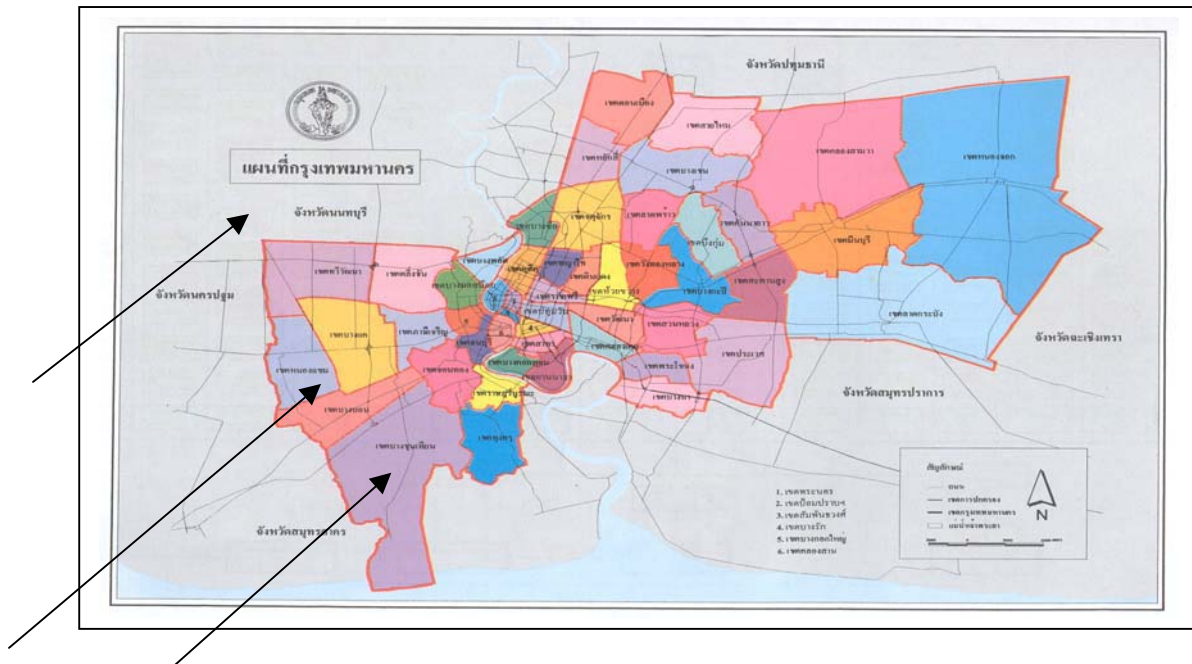
2.1 การศึกษารายละเอียดของพื้นที่เป้าหมายที่ได้คัดเลือกแล้ว

การดำเนินการวิจัยในโครงการ “ศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร” นั้น การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ที่จะทำให้การศึกษาสามารถสะท้อนกระบวนการของการดำเนินงานได้ตรงกับเป้าหมาย (Criteria) ของโครงการที่วางแผนไว้ในพื้นที่ชุมชนที่มีสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน 5 พื้นที่ปัญหาในชุมชนต่างๆของกรุงเทพมหานคร คือ

- 1) พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านโรงงานอุตสาหกรรม
- 2) พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านการจราจรแออัด
- 3) พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านที่มีปัญหาฝุ่นละออง
- 4) พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านที่แวดล้อมไปด้วยตึก อาคาร สิ่งปลูกสร้างสูงๆ
- 5) พื้นที่ที่ชุมชนมีกิจกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง

2.1.1 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านโรงงานอุตสาหกรรม

พื้นที่ของกรุงเทพมหานคร มีจำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการเฉพาะเขตกรุงเทพมหานครสะสมถึงสิ้นปี พ.ศ. 2544 เป็นสถานประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่มีมากที่สุด อันดับ 1 คือ เขตบางบอน 1,414 แห่ง อันดับ 2 คือ เขตบางขุนเทียน 1,351 แห่ง อันดับ 3 คือ เขตจอมทอง 1,295 แห่ง ซึ่งทั้ง 3 เขตอยู่ในกลุ่มพื้นที่ติดต่อกันทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร พื้นที่ดังกล่าวจะเป็นต้นทางของจังหวัดในการรับทิศทางลมที่มาจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หากพื้นที่ดังกล่าวมีการปล่อยมลพิษทางอากาศ ที่มาจากปล่องควันของโรงงานมาก โอกาสที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของกรุงเทพฯ ก็จะมีโอกาสได้รับมลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากบริเวณนี้ด้วยตามทิศทางลม ดังแผนที่แสดงแผนภาพที่ 1

แผนที่ 1 แสดงทิศทางลมในช่วงฤดูมรสุมของกรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุผลทางด้านกายภาพของพื้นที่ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจและได้กำหนดเป้าหมายเพื่อค้นหาชุมชนนำร่องขึ้นมาประมาณ 1-2 ชุมชน เพื่อใช้เป็นตัวแทนของชุมชนที่อยู่ในย่านที่มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ด้วย และจากการลงพื้นที่สำรวจหลายๆชุมชนหลายๆเขตและหลายๆครั้ง ก็ได้พบชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ เป็นชุมชนขนาดใหญ่และอยู่ใกล้โรงงาน ชื่อ ชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) ถนนวุฒากาศ 26-32 แขวงบางค้อ เขตจอมทอง ซึ่งอยู่ใกล้ชิดเชื่อมโยงกับชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย เขตธนบุรี โดยมีสถานที่ตั้งดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับคลองด่าน

ทิศใต้ ติดถนนวุฒากาศ

ทิศตะวันออก ติดชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย เขตธนบุรีโดยมีคลองคันมะพลับเป็นแนวกัน

ทิศตะวันตก ติดชุมชนนางนอง มีซอย นางนอง 2 เป็นแนวกัน

ชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) เป็นชุมชนเก่าแก่ที่ชาวบ้านอยู่อาศัยกันมานาน เนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ในอดีตเป็นเทือกสวน มีคลองจีนและคลองตันไทรเป็นคลองเชื่อมคลองด่านผ่านชุมชน ปัจจุบันพื้นที่ได้กลายสภาพเป็นตึก อาคารพาณิชย์ บ้านเช่าบ้านอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบกิจการค้าทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีจำนวนหลังคาเรือน 335 หลังคาเรือน มีประชากรจำนวน 1,033 คน ปรชาชนชุมชนปัจจุบันคือ นายสมศักดิ์ ศรีเพียงจันทร์ (พ.ย.46-พ.ย.48) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของโครงการ
ที่อยู่ในย่านอุตสาหกรรม เขตจอมทอง

ที่	ชื่อชุมชน	ประธานชุมชน	หลังคา เรือน	ครอบครัว	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร	ชาย	หญิง
1	นางนอง 2 (สันติสุข)	นายสมศักดิ์ ศรีเพียงจันทร์	335	350	30	1,033	483	550
	รวม		335	350	30	1,033	483	550

ที่มา : สำนักงานเขตจอมทอง, 2546.

สถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการอยู่ในบริเวณชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) ตั้งแต่ถนนวุฒากาศ ซอย 26 – ถนนวุฒากาศ ซอย 32 มีจำนวน 18 ราย ประกอบด้วยสถานประกอบการประเภท การทำโลหะฯ, การซ่อมเครื่องยนต์, การสะสมวัสดุ, การพ่นสีรถยนต์, การซ่อมรถจักรยานยนต์, การสะสมหนัง, การซ่อมเครื่องจักรฯ, การประดิษฐ์ยาง ส่วนกิจการประเภทการพิมพ์หนังสือ และการประดิษฐ์หนังบางโรงงานได้เลิกกิจการไปแล้วแต่ตัวอาคารโรงงานยังคงมีอยู่

ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชนนี้คือ ปัญหากลิ่นเหม็นของโรงงานประดิษฐ์ยาง (วัตถุดิบคือยางพารา) ปัญหาการปล่อยน้ำเสียลงในคูคลองของโรงงานต่างๆ ปัญหากลิ่นเหม็นจากน้ำเน่าเสียในคลอง ปัญหาเสียงดังและความสั่นสะเทือนของโรงงานและสถานประกอบการประเภทซ่อมยานยนต์ต่างๆ ปัญหากลิ่นเหม็นของขยะส่าเห้าจากบ้านเรือนที่ประกอบกิจการค้าขายน้ำอ้อยสด ปัญหากองขยะเน่าเหม็น และการทิ้งขยะสะสมในชอกหลืบในซอยและพื้นที่ว่างเปล่าในท้องร่องเล็กๆ ปัญหากลิ่นเหม็นจากมูลสุนัข ฯลฯ

แผนภาพที่ 2 แสดงสภาพปัญหาที่สำคัญของชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข)

2.1.2 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านการจราจรแออัด

พื้นที่ถนนของกรุงเทพมหานครปัจจุบันมีสภาพแออัด ที่เต็มไปด้วยยานยนต์ต่างๆ ที่มีจำนวนมากเกินขีดจำกัดของความพอเหมาะของพื้นที่ถนนจะรองรับได้ ก่อให้เกิดปัญหาวิกฤติจราจรตามมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพื้นที่ในวงแหวนรอบใน-กลาง ที่มีถนนรัชดาภิเษกและถนนจรัญสนิทวงศ์เป็นแนวแบ่งพื้นที่ ความแออัดของยานยนต์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศที่ส่วนใหญ่ปล่อยออกมาจากท่อไอเสียของยานยนต์ทุกชนิด และในพื้นที่เหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่มีอาคารบ้านเรือน สถานประกอบการ อาคารพาณิชย์ ปลุกสร้างอยู่ตามแนวเส้นทางเป็นจำนวนมาก ดังนั้นโอกาสที่ประชาชนจะได้สัมผัสมลพิษเหล่านี้ ก็ย่อมที่จะมีมากขึ้นตามไปด้วย

เพื่อให้ได้ชุมชนที่เป็นตัวแทนของชุมชนที่อยู่ในย่านการจราจรแออัด คณะวิจัยจึงได้ออกสำรวจพื้นที่ชุมชนต่างๆ หลายชุมชน เพื่อให้ได้ชุมชนตรงตามเป้าหมาย ซึ่งในที่สุดก็ได้ชุมชนที่เหมาะสม คือ ชุมชนชานเมือง โดยมีนายเจ็ด โพธิ์มาก เป็นประธานชุมชน ซึ่งอยู่บนถนนชานเมือง แขวงดินแดง เขตดินแดง ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ใจกลางเมือง มีตึก อาคาร สถานประกอบการ ร้านค้า ห้องแถว อาคารชุด อะพาตเมนต์ คอนโดมิเนียมจำนวนมาก มีถนนซอยหลักแกนกลางจำนวน 1 สาย(ถนนซอยชานเมือง) มีถนนซอยแยกซ้าย-ขวา 16 ซอย และเป็นซอยตัน 3 ซอย ชุมชนมีทางเข้า-ออก และเป็นทางลัด ทางผ่านของยานยนต์มากถึง 8 เส้นทาง ถนนและซอยมีลักษณะคับแคบรถยนต์สวนกันด้วยความยากลำบาก ไม่มีทางทำให้กับผู้สัญจรไป-มา เวลาสัญจรชาวบ้านต้องอาศัยพื้นผิวถนนเป็นที่เดิน ซึ่งเต็มไปด้วยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน และคนเดินเท้า รวมทั้งบางเวลาจะมีรถบรรทุกขนาดใหญ่ บรรทุกคอนกรีตผสมเสร็จ เข้าออกหรือผ่านชุมชนด้วย

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของโครงการ
ที่อยู่ในย่านจราจรหนาแน่น เขตดินแดง

ที่	ชื่อชุมชน	ประธานชุมชน	หลังคา เรือน	ครอบครั	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร	ชาย	หญิง
1	ชานเมือง	นายเจ็ด โพธิ์มาก	400	537	100	2,100	1,268	832
	รวม		400	537	100	2,100	1,268	832

ที่มา : สำนักงานเขตดินแดง, 2546.

จากตารางที่ 2 เนื่องจากชุมชนชนเมืองเป็นชุมชนขนาดใหญ่กว่า 100 ไร่ มีจำนวนอาคารบ้านเรือนกว่า 400 หลังคาเรือน มีอะพาตเมนต์ คอนโดมิเนียม และห้องเช่าเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ใกล้กับแหล่งอัครสถานบันเทิงชื่อดังย่านรัชดาภิเษก จึงมีผู้คน พนักงาน มาเช่าอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก อีกครั้งยังมีสถานประกอบการห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่มาตั้งอยู่ใกล้เคียงอีก 3 สถานประกอบการด้วยกันคือ Carrefour, Robinson and Jusco ทำให้มีจำนวนพนักงาน ประชาชนและยานยนต์เข้า-ออกพื้นที่ชุมชนจำนวนมากตลอดเวลา ทำให้เกิดโอกาสมีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับหรือสัมผัสกับมลพิษทางอากาศ ดังกล่าว

ลักษณะที่ตั้งทางกายภาพของชุมชน

ทิศเหนือ ดิชุมชนซอยนาทอง หมู่บ้านอยู่เจริญ

ทิศตะวันออก ดิห้างสรรพสินค้า Carrefour, Robinson and Jusco

ทิศใต้ ดิซอยอยู่เจริญ และสนามกีฬาชุมชน

ทิศตะวันตก ดิซอยพร้อมพรรณ

นอกจากปัญหาการจราจรที่แออัดของชุมชน ที่นำมาสู่ปัญหามลพิษทางอากาศจากไอเสียของยานยนต์แล้ว ในชุมชนชนเมืองยังพบปัญหามลพิษทางเสียงจากยานยนต์ดังกล่าวด้วย อีกทั้งยังมีปัญหาฝุ่นละอองจากการก่อสร้างตึก อะพาตเมนต์ ที่ไม่มีมาตรการการควบคุมการแพร่กระจายของฝุ่นละอองที่เพียงพออีกด้วย

แผนภาพที่ 3 แสดงปัญหาการก่อสร้างที่ไม่คลุมผ้าและสภาพปัญหาการจราจรที่แออัดของชุมชนชนเมือง

2.1.3 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านที่มีปัญหาฝุ่นละออง

จากสภาพปัญหาของการขยายตัวและการเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการก่อสร้าง การพัฒนาที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคและสาธารณูปการขึ้นมารองรับอย่างรวดเร็ว ซึ่งหลายๆพื้นที่ของกรุงเทพมหานครก็กำลังมีลักษณะเป็นเช่นนั้น แต่สิ่งที่ตามมาก็คือ ปัญหาของฝุ่นละออง ที่ขาดมาตรการควบคุมที่เพียงพอ คณะผู้วิจัยจึงทำการสำรวจพื้นที่และชุมชนหลายชุมชนที่มีลักษณะและสภาพปัญหา ก่อให้เกิดฝุ่นละอองกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ตรงกับเป้าหมายของโครงการในพื้นที่เขตจตุจักร ในที่สุดก็พบว่า มี 5 ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงติดต่อกันที่มีสภาพปัญหาดังกล่าวคล้ายกัน คณะผู้วิจัยจึงกำหนดให้ 5 ชุมชนดังกล่าวเป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนพร้อมใจพัฒนา มีนายสมบัติ พรหมณี เป็นประธานชุมชน, ชุมชนไทรคู่ มีนายชัยยศ คงสุวรรณ เป็นประธานชุมชน, ชุมชนชอยรักดี มีนายบัญชา ช่วยประสิทธิ์ เป็นประธานชุมชน, ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย มีนายแสงทอง โพธิ์ธาราม เป็นประธานชุมชน, ชุมชนสวนผัก มีนางวันดี เกิดสติ เป็นประธานชุมชน

สภาพทางกายภาพของทั้ง 5 ชุมชน ประกอบด้วย

ทิศเหนือ ติดทางยกระดับรัชวิภาวดี

ทิศตะวันออก ติดทางรถไฟสายเหนือและถนนกำแพงเพชร 2

ทิศใต้ ติดทางรถไฟสายใต้

ทิศตะวันตก ติดคลองเปรมประชากร

การเรียงตัวกันของสถานที่ตั้งชุมชนที่เรียงตัวเป็นแนวยาวทิศเหนือ-ใต้ เริ่มจากทิศใต้เป็นชุมชนพร้อมใจพัฒนา ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือจะติดกับชุมชนไทรคู่ ชุมชนชอยรักดี ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย และชุมชนสวนผัก เป็นชุมชนที่อยู่เหนือสุด โดยมีทางด่วนของการทางพิเศษแห่งประเทศไทยพาดผ่าน ในแนวตะวันออก-ตะวันตกในช่วงชุมชนชอยรักดีและชุมชนเคหะสถานเจริญชัย

สภาพปัญหาของทั้ง 5 ชุมชนจะประสบกับปัญหากับมลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆมากมาย อาทิ

1. ปัญหาฝุ่นละอองจากขบวนรถไฟที่บรรทุกผงปูนซีเมนต์วิ่งผ่านทุกวัน
2. ปัญหาฝุ่นละอองจากถนนกำแพงเพชร 2 ที่กำลังก่อสร้าง และเป็นถนนที่ไม่มีฟุตบาท
3. ปัญหาฝุ่นละอองจากทางด่วนชั้นที่ 2 ของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย

4. ปัญหาฝุ่นละอองจากถนนดินลูกรัง และดินธรรมชาติเลียบบทางรถไฟด้านหน้าชุมชน
5. ปัญหากลิ่นเหม็นจากขยะ น้ำเน่าเสียในคู และคลองเปรมประชากร

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูล 5 ชุมชนเป้าหมายในเขตจตุจักรที่อยู่ในย่านที่มีปัญหาฝุ่นละออง
เขตจตุจักร

ที่	ชื่อชุมชน	ประธานชุมชน	หลังคาเรือน	ครอบครัว	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร	ชาย	หญิง
1	พร้อมใจพัฒนา	นายสมบัติ พรหมณี	195	258	15	896	436	460
2	ไทรคู่	นายชัยยศ คงสุวรรณ	142	167	7	698	338	360
3	ซอยกักดี	นายบัญชา ช่วยประสิทธิ์	98	125	5	515	278	237
4	เคหะสถานเจริญชัย	นายแสงทอง โพธิ์ธาราม	39	60	5	256	127	129
5	สวนผัก	นางวันดี เกิดสติ	223	350	17	1,620	789	834
	รวม		697	960	49	3,985	1,968	2,020

ที่มา : สำนักงานเขตจตุจักร, 2546.

เมื่อพิจารณาแยกประเด็นปัญหาของแต่ละชุมชนออกมาจะพบว่า มีรายละเอียดของปัญหาบางอย่างแตกต่างกัน ดังนี้

ชุมชนพร้อมใจพัฒนา

- ปัญหาฝุ่นละอองจากทั้ง 2 ด้านของรถไฟสายเหนือและสายใต้
- ปัญหาทางเข้าออกชุมชนมีรถเข้าออกมาก ทำให้เกิดฝุ่นละอองคลุ้งกระจาย
- ปัญหาที่อยู่อาศัย มีสภาพเป็นห้องรongsวนผักเก่า ก่อให้เกิดน้ำเสีย เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง หนู ฯลฯ

ชุมชนไทรคู่

- ปัญหาถนนหน้าชุมชนเป็นหลุม บ่อ มีน้ำขัง ในฤดูแล้งฝุ่นละอองจะคลุ้งกระจายมาก ต้องเดินบนทางรถไฟแทน
- ปัญหาที่มีบ่อน้ำขัง ในร่องสวนเก่า เป็นที่หลบอาศัยของยุง หนู ฯลฯ
- ปัญหาขยะในพื้นที่ว่างเปล่า หมักหมม

ชุมชนซอยกักดี

- ปัญหาทางเดินเท้าในชุมชนต่ำ เมื่อฝนตกน้ำจะท่วมขัง
- ปัญหาฝุ่นละอองจากทางด่วนชั้นที่ 2 และเศษวัสดุจากทางด่วนตกหล่นใส่ชุมชน
- ปัญหาฝุ่นละอองบริเวณลานใต้ทางด่วน
- ปัญหาน้ำเน่าเสีย และขยะในพื้นที่ว่างเปล่า

ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย

- ปัญหามลพิษจากกรดเสียงดังและฝุ่นละอองจากทางด่วนชั้นที่ 2
- ปัญหาฝุ่นละอองจากถนนหน้าชุมชน
- ปัญหาการก่อสร้างบ้านพักอาศัย ปรับปรุงสาธารณูปโภคภายในชุมชน

ชุมชนสวนผัก

- ปัญหาน้ำเน่าเสียในท้องร่องสวนเก่า กลิ่นเหม็นและเป็นที่เพาะพันธุ์ยุง
- ปัญหาการทิ้งขยะลงในคู คลอง ท้องร่อง ใต้ถนนบ้านพัก บ้านเช่าอาศัย
- ปัญหาฝุ่นละอองจากริมถนนหน้าชุมชน
- ปัญหาการไร้ระเบียบของผู้เช่าจากต่างถิ่น และการบุกรุกที่การรถไฟหน้าชุมชน

แผนภาพที่ 4 แสดงการตรวจวัดฝุ่นละอองจากทางด่วน และแหล่งที่มาของฝุ่นละอองของชุมชน กม.11

2.1.4 พื้นที่ชุมชนที่อยู่ในย่านที่แวดล้อมไปด้วยตึก อาคาร สิ่งปลูกสร้างสูงๆ

การเติบโตของเมืองในแนวสูงเริ่มปรากฏเห็นเด่นชัดในกรุงเทพมหานคร อันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต่อตารางเมตรในการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการ อาคารสำนักงานหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตชั้นใน-กลางของกรุงเทพมหานคร และถึงแม้ในบางพื้นที่จะถูกพัฒนาให้เป็นพื้นที่ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น แต่ความเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของ

ประชาชนก็ยังคงมีอยู่ บางพื้นที่ตึก อาคารสูง ก็มักจะอยู่ท่ามกลางชุมชนแออัด ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของประชาชน ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพอนามัย และความเครียดของประชาชนก็ว่าได้ เนื่องจากความอึดอัด ความแออัด ที่มีมาจากโครงสร้างของตึก อาคารสูง ปิดกั้นขวางทิศทางลม หรือเป็นการปิดกั้นอากาศ หรือมลพิษ ไม่ให้แพร่กระจายออกไปในวงกว้างได้ นั่นเอง

คณะผู้วิจัยได้ลงสำรวจหาพื้นที่ชุมชนที่เหมาะสมหลายพื้นที่ หลายชุมชน เพื่อใช้เป็นตัวแทนของชุมชนที่อยู่แวดล้อมไปด้วยตึก อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างสูงๆ ในที่สุดก็พบว่าชุมชนวัดมะกอกส่วนหน้า, ชุมชนวัดมะกอกส่วนกลาง และชุมชนสุขสวัสดิ์ เขตพญาไท ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงติดกันมีความเหมาะสม ตรงกับเป้าหมายของโครงการฯ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่อยู่ท่ามกลางตึก อาคารสูงมากมาย อาทิ ตึกโรงพยาบาลและวิทยาลัยการแพทย์พระมงกุฎและสิ่งปลูกสร้างจากโครงสร้างทางด่วนชั้นที่ 2 ซึ่งพาดผ่านผ่านแนวกลางของชุมชน แนวเส้นทางรถไฟฟ้า BTS ตึกอพาทเมนต์ต่างๆมากมาย ล้อมรอบตัวชุมชน

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนดังกล่าวประกอบด้วย

ทิศเหนือ ติดกับแฟลตตำรวจ อาคารตึกแถว และโรงพยาบาลพญาไท 2

ทิศตะวันออก ติดกับโครงสร้างทางขึ้นลงทางด่วนชั้นที่ 2 และถนนพหลโยธิน

ทิศใต้ ติดกับคลองสามเสน, วัดมะกอก และวิทยาลัยแพทย์พระมงกุฎ

ทิศตะวันตก สวนหย่อมของการทางพิเศษฯและทางด่วนชั้นที่ 2 และ 3

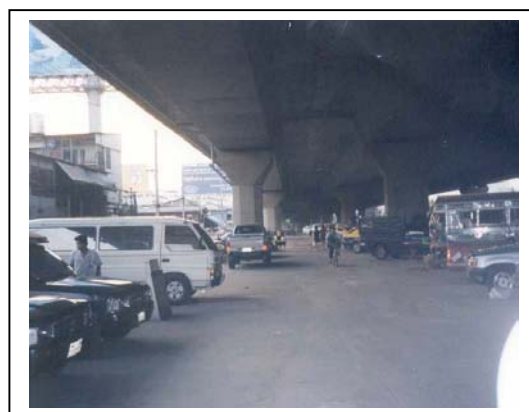
ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของโครงการ
ที่อยู่แวดล้อมไปด้วยตึก อาคารสูง

ที่	ชื่อชุมชน	ประธานชุมชน	หลังคา เรือน	ครอบครั	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร	ชาย	หญิง
1	วัดมะกอกส่วนหน้า	นายสุพัฒน์ เงินทิพย์ (รยภ.)	110	180	6	390	192	198
2	วัดมะกอกกลางสวน	นายไพรัช สดใส	104	351	7	1,066	466	600
3	สุขสวัสดิ์	นายประเสริฐ ชูติเวทวัลลภ	114	197	5	663	336	327
	รวม		328	692	18	2,119	994	1,125

ที่มา : สำนักงานเขตพญาไท, 2546.

จากการลงสำรวจของคณะผู้วิจัย โดยการสอบถามข้อมูลพื้นฐานของประธานชุมชน กรรมการชุมชน และชาวบ้านผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ 3 ชุมชนดังกล่าว ชาวบ้านส่วนใหญ่ทั้ง 3 ชุมชน จะให้ข้อมูลที่ตรงกันคือ มักไม่แสดงความรู้สึกถึงปัญหาอันเนื่องมาจากพื้นที่ชุมชนอยู่แวดล้อม ท่ามกลางตึกสูงมากนัก แต่กลับเป็นปัญหาทางมลพิษสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น มลพิษจากยานยนต์ที่วิ่งอยู่ได้ทางด่วนในชุมชน มลพิษจากกลิ่นเหม็นน้ำเน่าเสียในคูและคลองสามเสน มลพิษจากการหมักหมมของขยะในท้องร่อง คู คลอง และจุดทิ้งขยะ

สาเหตุที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่แสดงความรู้สึกว่าการอยู่ท่ามกลางชุมชนนั้นเป็นปัญหา อันเนื่องเพราะความเคยชินที่ชาวบ้านประสบมาตลอดเวลาที่ยาวนาน จึงไม่ทราบข้อมูลว่าการมีตึกสูงล้อมรอบชุมชน อาจก่อให้เกิดปัญหาการปิดกั้นทิศทางลม การปิดกั้นมลพิษทางอากาศ ต่างๆ และผลจากการตกลงของมลพิษจากไอเสียของยานยนต์บนทางด่วนชั้นที่ 2 ที่มีแนวเส้นทางผ่ากลางชุมชน และชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ต้องหาเช้ากินค่ำ และชาวบ้านในชุมชน จำนวนมากอพยพมาเช่าบ้านเช่า หรือหอพัก เพื่อหางานทำ จึงไม่ค่อยมีเวลาใส่ใจต่อปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของตนมากนัก

แผนภาพที่ 5 แสดงสภาพปัญหาจากตึก อาคารสูงที่ล้อมรอบชุมชนและทางด่วนที่พาดผ่านชุมชนวัดมะกอก

2.1.5 พื้นที่ที่ชุมชนมีกิจกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง

การรณรงค์ดูแล ป้องกัน ควบคุมมลพิษ และรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบางชุมชนใน กรุงเทพมหานครมีหลายชุมชนได้ดำเนินการมานานแล้ว แต่บางชุมชนอาจจะประสบผลสำเร็จบ้าง บางชุมชนอาจจะยังอยู่ในขั้นดำเนินการบ้าง บางชุมชนอาจจะล้มลุกคลุกคลานไปบ้าง ทั้งนี้แล้วแต่ปัจจัยแวดล้อม และองค์ประกอบของความร่วมมือในแต่ละชุมชนเป็นหลัก

ในโครงการนี้คณะผู้วิจัยได้สืบค้นหลายชุมชน ลงสำรวจพื้นที่สอบถามข้อมูลจากหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยมุ่งเป้าหมายไปยังพื้นที่แขวงบ้านสมเด็จ เขตคลองสาน เนื่องจากในเขตดังกล่าวมีหลายชุมชนที่มีความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชนจนเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

ในที่สุดคณะผู้วิจัยก็ได้ชุมชนเป้าหมายตามกรอบของโครงการคือ ชุมชนหน้าตลาดศิริรินทร์ ถนนเจริญนคร ซอย 4-6 แขวงบ้านสมเด็จ เขตคลองสาน โดยมีนายสมศักดิ์ สวัสดิ์ เป็นประธานชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีความสามารถในการนำลูกบ้านและสมาชิกในชุมชน ในการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมของชุมชนหลายๆกิจกรรม อาทิ ตั้งกลุ่มเยาวชนสิ่งแวดล้อม, กลุ่มอาชีพของแม่บ้าน, กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน, กลุ่มตำรวจบ้าน, กลุ่มอาสาสมัครป้องกันตนเองฝ่ายพลเรือน, กลุ่มกีฬา, ธนาคารขยะประจำชุมชน ฯลฯ

ชุมชนดังกล่าว มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ จำนวน 106 หลังคาเรือน ครัวเรือน 174 ครอบครัว ประชากร 912 คน แยกเป็นชาย 409 คน หญิง 503 คน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลจำนวนประชากรและครัวเรือนของชุมชนเป้าหมายของโครงการ
ที่อยู่ในย่านชุมชนที่มีกิจกรรมเข้มแข็ง เขตคลองสาน

ที่	ชื่อชุมชน	ประธานชุมชน	หลังคาเรือน	ครอบครัว	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร	ชาย	หญิง
1	หน้าตลาดศิริรินทร์	นายศักดิ์สิทธิ์ สวัสดิ์	106	174	10	912	409	503
	รวม		106	174	10	912	409	503

ที่มา : สำนักงานเขตคลองสาน, 2546.

พื้นที่ปลูกบ้านอาศัยของชุมชนหน้าตลาดศิริรินทร์มีลักษณะเป็นชุมชนแออัด พื้นที่แยกเป็น 2 ส่วน คือ เป็นที่อยู่อาศัยที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนเองประมาณครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งเป็นที่ดินเช่าอยู่อาศัยของเอกชนรายอื่น ทางเดินเท้าในชุมชนมีลักษณะแคบๆกว้างประมาณ 1.5 เมตร ทำด้วยปูนซีเมนต์และสะพานไม้ในสภาพที่เก่า เคยมีปัญหาน้ำท่วมชุมชนถึงระดับเอวเมื่อปี 2538 ชุมชนมีอุปกรณ์และเครื่องดับเพลิงครบ มีกลุ่มเยาวชนรักสิ่งแวดล้อม โครงการครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง โครงการภูมิปัญญาในชุมชน กลุ่มกีฬา กลุ่มอาสาปราบยาเสพติด กลุ่มอาชีพ มีศูนย์สุขภาพ ลานเอนกประสงค์และเวที อาชีพส่วนใหญ่ของชาวชุมชน คือ ค้าขาย รองลงมาคือ อาชีพ

รับจ้าง ชุมชนยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ ผลงานที่ผ่านมาเคยได้รับ
โล่เกี่ยวกับชุมชนด้านยาเสพติดดีเด่นจากกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนดังกล่าวประกอบด้วย

ทิศเหนือ ติดกับอาคารพาณิชย์ เจริญนคร ซอย 4 และร.ร.มิตรผลพาณิชย์การ

ทิศตะวันออก ติดกับถนนเจริญนครระหว่าง ซอย 4 ถึงคลองวัดทองเพลง

ทิศใต้ ติดกับคลองวัดทองเพลง และอาคารพาณิชย์วัดสุวรรณ

ทิศตะวันตก ติดกับชุมชนมิตรผล

สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนดังกล่าวประกอบด้วย ปัญหามลพิษจากการ
จราจรบริเวณถนนเจริญนครหน้าชุมชน โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน เช้า-เย็น เนื่องจากชุม
ชนอยู่เยื้องๆกับโรงเรียนวัดสุวรรณ ซึ่งจะมีผู้ปกครองขับรถมารับ-ส่งบุตรหลานเป็นจำนวนมาก
ปัญหากลิ่นคับจากการย่าง ปิ้ง และการประกอบอาหารจากร้านค้า รถเข็นหน้าชุมชน นอกจากนี้
นี้ยังมีปัญหากลิ่นเหม็นจากน้ำเน่าเสียและขยะจากชุมชนอื่นๆที่ปล่อยลงคลองวัดทองเพลง แล้ว
ลอยมาสะสมในชุมชน ปัญหาสุขอนามัยความแออัดของที่อยู่อาศัยของชุมชน มีหนู งู เข้ามา
หลบซ่อนในชุมชน ซึ่งมักจะพบเห็นบ่อยครั้ง

แต่เนื่องจากชุมชนดังกล่าวมีประธานชุมชนมีความสามารถในการนำสมาชิกในชุมชน
ในการร่วมกันพัฒนา ทำความสะอาด และป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษอยู่เนืองๆ อีกทั้งยังเป็น
วิทยากรในการเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆให้กับนักเรียน นักศึกษา ชุมชนอื่นๆได้เรียน
รู้อยู่เสมอๆ ในเวทีประชุม สัมมนาต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร และหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ นอก
จากนั้นยังสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับข้าราชการกรุงเทพมหานคร นักการเมืองระดับ
ชาติและท้องถิ่นเช่น ส.ส., ส.ก., ส.ข. ให้เข้าร่วมมือและช่วยเหลือปัจจัยต่างๆในการพัฒนา
ป้องกัน แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชนสามารถจัด
การได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 6

แสดงสภาพความแออัดของชุมชนหน้าตลาดศิริินทร์

2.2 รูปแบบการดำเนินการวิจัยและผลของการดำเนินกิจกรรมของพื้นที่เป้าหมาย

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	ผลการดำเนินกิจกรรม
1.การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน สิ่งสำคัญพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมของชุมชนคือ การรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนว่าเป็นอย่างไรร เช่น 1.1 ข้อมูลลักษณะสภาพพื้นที่ทางกายภาพต่างๆ 1.2 ข้อมูลจำนวนประชากรจริง ประชากรแฝง ผู้อาศัย การประกอบอาชีพ 1.3 ข้อมูลสภาพปัญหาต่างๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาทั่วไป 1.4 ข้อมูลความคิดเห็นเบื้องต้นของผู้นำภายในชุมชนเกี่ยวกับความสนใจในความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม 1.5 ข้อมูลประธานกรรมการชุมชน คณะกรรมการชุมชน (ผู้นำอย่างเป็นทางการและผู้นำโดยธรรมชาติของชุมชน) กลุ่มอิทธิพลของชุมชน 1.6 ข้อมูลการรวมตัวกันของกลุ่มอาชีพ ชมรม สมาคม หรือกลุ่มองค์กรอื่นๆที่อยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกีฬา กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม อปพร. กลุ่ม อสส. กลุ่มตำรวจบ้าน ฯลฯ รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	1.1 สำรวจรายละเอียดสภาพแวดล้อมของพื้นที่ปัญหามลภาวะทางอากาศ ที่มีต้นกำเนิดที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ส่วนมลภาวะอื่นๆ เช่น ขยะ น้ำเน่าเสีย และความเสื่อมโทรม ไม่เป็นระเบียบ จะมีผลคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ มาจากพฤติกรรม วัฒนธรรมของการดำรงชีวิตของคน รวมไปถึงการที่สังคม ไม่ได้รับการเอาใจใส่ หรือไม่ได้รับการชักนำจากภาครัฐ ไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดความสะอาด เป็นระเบียบ และมีสำนึกรับผิดชอบที่ร่วมกัน 1.2 พบว่าประชากรที่มีทะเบียนบ้าน กับประชากรแฝงในแต่ละชุมชนจะมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน และอาชีพส่วนใหญ่กว่า 80 % มีอาชีพรับจ้างในทุกพื้นที่เป้าหมาย 1.3 ปัญหาหลักด้านมลภาวะในทัศนะของชาวชุมชน คือ ขยะหมักหมม และน้ำเน่าเสีย ที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมไม่ถูกสุขลักษณะ มากกว่า ปัญหามลภาวะทางอากาศ เนื่องจากชาวชุมชนเคยชิน หรือทนอยู่จนเคยชิน และรู้สึกว่าการหลีกเลี่ยงไม่ได้ และยอมรับว่าสาเหตุหลักมาจากการจราจรภายนอกชุมชน และผลกระทบไม่ได้รับตลอดเวลา มีบางขณะอาจเบาบางและรู้สึกว่าไม่มีปัญหา เช่น เมื่อการจราจรเบาบาง หรือ เมื่อมีลมพัดมาทำให้มลพิษกระจายตัวเบาบางลง รายละเอียดของข้อมูลการดำเนินการตรวจวัดคุณภาพอากาศใน 3 พื้นที่ที่ दिनแดง พญาไท และจตุจักร 1.4-1.6 ความเห็นเบื้องต้นของผู้นำชุมชน ทุกพื้นที่เมื่อมีการประชุมหารือ เกิดความเข้าใจวัตถุประสงค์

	ผลการดำเนินงานกิจกรรม
	ประสงค์ และประโยชน์ของโครงการดีขึ้น ต้องการให้ความร่วมมือเต็มที่ ส่วนข้อมูลของกลุ่ม อีสาระอื่นๆ กลุ่มอิทธิพล กลุ่มเยาวชน ฯลฯ ที่คณะ วิจัยต้องนำมาพิจารณาทำความเข้าใจถึงความ สัมพันธ์เกี่ยวข้องเหล่านี้ เพื่อนำจุดเด่น จุดด้อย ต่างๆ มาประกอบใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อประ สิทธิภาพและความสำเร็จของโครงการด้วย
2. การสร้างความร่วมมือของสมาชิกผู้นำในชุมชน และสมาชิกในชุมชน 2.1 การพบปะจับเข้าคุยกันเป็นการส่วนตัวกับผู้นำ ชุมชน ผู้นำกลุ่มต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เห็น สืบหาแหล่งงูใจที่แท้จริง และชักนำการเข้า ร่วมกิจกรรม 2.2 การพบปะนัดประชุมระดมความคิดเห็นใน กลุ่มผู้นำของชุมชนกลุ่มต่างๆ เพื่อหาจุดร่วมของ ปัญหาและลำดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ หรือ เป็นแนวทางเดียวกันในระดับผู้นำ การหากลยุทธ์ ที่เหมาะสมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิ กรรมของชุมชนและที่จะดึงดูดแนวร่วมได้ 2.3 การจัดประชุมใหญ่สมาชิกของชุมชน เพื่อให้ ความรู้ด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม ชักจูงการเข้าร่วมกิ กรรม สะท้อนปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน ร่วมกันและให้เห็นความสำคัญของการสร้างกิ กรรมในโครงการฯ เพื่อการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ควบคุม	2. ได้ความร่วมมือ และความเข้าใจในทิศทางที่จะ ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน สามารถกระตุ้นจิตสำนึก และยกระดับความรู้เรื่องมลภาวะสิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย เกิดความสัมพันธอันดี และให้ความร่วมมือแก่ ส่วนรวมมากขึ้น ดูได้จาก การมีผู้ขออาสาทำงาน ให้กับชุมชน และเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครพิทักษ์สิ่ง แวดล้อมในโครงการนี้กันหลายคน ในแต่ละพื้นที่
3. การแสวงหาอาสาสมัคร/นักวิจัยประจำชุมชน พิจารณาร่วมกันของสมาชิกภายในชุมชน จากการประชุมร่วมกัน และด้วยความสมัครใจ ของผู้เสนอตัว เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน เตรียมงาน และเป็นตัวแทนของชุมชนในการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีการกำหนดพันธกิจ	3.อาสาสมัครและนักวิจัยประจำชุมชนจะเป็นผู้ เชื่อมการทำงานระหว่างคณะผู้วิจัยกับสมาชิกใน ชุมชน ซึ่งได้รับการตอบสนองมากจากการอาสา เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเกินการคาดหมาย ที่ครั้ง แรกในแผนกำหนดไว้เพียงชุมชนละ1-3คนเท่านั้น แต่ผลที่ออกมาคือแต่ละพื้นที่จะมีอาสาสมัคร

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	ผลของการดำเนินกิจกรรม
ร่วมกันของอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน พร้อมกับทำบัตรประจำตัวกันทุกคนซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจและสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับ อ.ส.ทุกคน ส่วนนักวิจัยประจำชุมชนจะช่วยขยายและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านมลพิษสู่ชุมชน การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลชุมชน	และนักวิจัยในชุมชนเข้ามาช่วยงานจำนวนมากไม่ต่ำกว่า 10 คน/พื้นที่
4. การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดรอบครอบมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการใช้แบบสอบถามเข้าสอบถามสมาชิกภายในชุมชน โดยความร่วมมือของอาสาสมัครประจำชุมชน โดยเนื้อหาของแบบสอบถามจะประกอบด้วย 4.1 ความเข้าใจ(มีจิตสำนึก)เรื่องมลภาวะมีขนาดไหน อย่างไร 4.2 ระดับความพอใจต่อสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ในปัจจุบัน 4.3 ระดับการรวมตัวของชุมชน(ที่ผ่านมา)/ ศักยภาพ(ในอนาคต)ของการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนกันเป็นกลุ่ม มากน้อยเพียงใด 4.4 ระดับความต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ ความเป็นอยู่ให้ปลอดมลพิษ โดยการร่วมแรงร่วมใจกันภายในชุมชนเอง 4.5 ระดับความคิดริเริ่มภายในชุมชน 4.6 อะไรคือแรงดึงดูด ที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชน 4.7 อะไรคือระดับของความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ในชุมชน 4.8 ปัญหาหลัก/อุปสรรค ที่มีต่อการรวมตัวกันอย่างยั่งยืนและเข้มแข็งของชุมชน	4. ผลของการประเมินแบบสอบถามเบื้องต้น ของแต่ละพื้นที่เป้าหมาย สามารถได้ข้อสรุป คำตอบของสมาชิกในชุมชนต่างๆ ได้ไปในทิศทางที่คล้ายคลึงกัน ทำให้คณะวิจัย ได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในขั้นต่อไปของโครงการ ดังมีข้อประเมินเบื้องต้น ดังนี้ 4.1 เริ่มที่ประมาณ 40 % เมื่อสิ้นสุดโครงการอยู่ที่ระดับประมาณ 90 % 4.2 มีความพอใจในระดับต่ำ 4.3 มีน้อยมากโดยเฉพาะในเรื่องของสภาพแวดล้อม แต่จะเน้นไปในทางกิจกรรม สังสรรค์ บันเทิง และทางด้านสันตินาการ ฯลฯ มากกว่า 4.4 มากกว่า 60 % 4.5 น้อย 4.6 อยู่ที่ตัวผู้นำ และการเหนี่ยวนำจาก ผอ.เขตฯ 4.7 การมีที่อยู่อาศัยที่ถาวร 4.8 ขาดหรือหาตัวผู้นำที่เข้มแข็ง เหมาะสมได้ยาก
5. การปรับศูนย์ชุมชนให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ทำเป็นลักษณะศูนย์ข้อมูลชุมชน	5. ได้แบบอย่างที่ดีชัดเจนของศูนย์ชุมชน และได้มีการบันทึกกิจกรรมลงไว้บนแผ่น CD มอบให้ชุมชน

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	ผลของการดำเนินกิจกรรม
เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหว และกิจกรรมต่างๆของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5.1 มุมบอร์ดข่าวสาร ความรู้ ข้อมูลทั่วไป 5.2 บอร์ดข่าวสารของคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายภายนอก, สำนักงานเขต ฯลฯ 5.3 แผนที่ชุมชน/แผนที่มลพิษ ตำแหน่งมลพิษ 5.4 รายชื่อคณะกรรมการชุมชน 5.5 ผลงาน/กิจกรรมการณรงค์ต่างๆของชุมชน 5.6 ประวัติ/รูปบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับชุมชน(ถ้ามี) 5.7 บอร์ดเตือนข่าว/เฝ้าระวังต่างๆ 5.8 ชื่อ/ที่อยู่/เบอร์ติดต่อ ของแนวร่วม/องค์กรความร่วมมือต่างๆ เช่น หน่วยงานต่างๆของเขต – กทม., ส.ส., ส.ก., ส.ข., มูลนิธิฯ, สมาคม ฯลฯ 5.9 ศูนย์กลางที่ตั้งเสียงตามสาย	ชนเก็บไว้ดูเปรียบเทียบ เมื่อเวลาผ่านไป เพื่อให้การดูแลรักษา ให้มีชีวิตชีวา และเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานต่อไป
6. สร้างสื่อ/จัดทำข้อมูลข่าวสารด้านมลพิษสิ่งแวดล้อมสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน เป็นการสร้างกลยุทธ์หนึ่ง เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้สมาชิกภายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล เฝ้าระวังปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น อาทิ - โปสเตอร์เชิญชวนมองหาแหล่งพิษ - คู่มืออาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม - คู่มือเฝ้าระวังคุณภาพอากาศในชุมชน - บอร์ดข่าวสารเนื้อหาความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมรวบรวมมาจากตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ	6. สื่อต่างๆ เช่น - โปสเตอร์ขนาด 60 X 120 เซนติเมตร สีสี่ ที่จัดพิมพ์ขึ้นได้นำไปติดไว้ที่ศูนย์ข้อมูลชุมชน และภายในพื้นที่ชุมชน ผนังบ้าน กำแพงรั้วต่างๆ ซึ่งได้รับความสนใจจากชาวบ้านพอสมควร เพราะมีชาวบ้านผู้สนใจมาขอไปติดที่บ้านตนเองก็มี แต่อายุของการติดประชาสัมพันธ์กลางแจ้งจะอยู่ได้ไม่นาน เพราะต้องถูกแดด ถูกฝน ทำให้เปื้อนยุ่งไป - คู่มือฯ ที่จัดทำขึ้น ได้อบรม แนะนำวิธีการใช้คู่มือให้เป็นประโยชน์ แต่จากการใช้จริง ยังไม่ได้ผลเท่าที่คาดหวัง เหตุเพราะไม่ใช่สิ่งคุ้นเคย ที่จะต้องนำติดตัวไปอยู่เสมอ - คู่มือเฝ้าระวังฯ ได้รับความสนใจมากจากชุมชน และองค์กรอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ ผลของการดำเนินกิจกรรม

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	
	- บอร์ดข่าว/ศูนย์ข่าวชุมชน ได้รับการตอบรับและความสนใจมาก แต่คนที่จะมาคอยปรับเสริมข้อมูลข่าวสารมีน้อยมาก มูลนิธิฯ ต้องคอยเป็นพี่เลี้ยงให้ต่อไปในระยะหนึ่ง
7. ประสานงานและดึงหน่วยงาน/องค์กรต่างๆเข้ามามีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบคุณภาพอากาศในชุมชน หรือการประชุมการเตรียมการต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งต้องสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนให้ได้เสียก่อน หลังจากนั้นต้องพยายามประสานงานขอความร่วมมือบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องที่สามารถประสานเข้ามาพัฒนาในชุมชนได้ เช่น สำนักงานเขตในพื้นที่ ฝ่ายโยธา ฝ่ายเทศกิจ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ฝ่ายรักษาความสะอาดฯ ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ ส.ส., ส.ก., ส.ข. ในพื้นที่ของตน มูลนิธิฯ สมาคมฯ องค์กรภาคเอกชนต่างๆ ในการเข้าร่วมสนับสนุนในหลายๆด้าน ทั้งในด้านกำลังคน เครื่องมือ อุปกรณ์ ข้อเสนอแนะ การถ่ายทอดความรู้ ฯลฯ	7. ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน สำนักงานเขต สถานีตำรวจแต่ละพื้นที่ สมาชิกสภา กทม. สมาชิกสภาเขต แต่ละพื้นที่มาร่วมประชุมระดมความคิดเห็น ให้ความรู้ ความกระจ่างในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน หรือที่สมาชิกในชุมชนสงสัย เช่น กฎ ระเบียบใหม่ๆที่ควรทราบ และการสร้างกิจกรรมร่วมกันในอนาคต ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และสมาชิกในชุมชน ได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับผู้แทนหน่วยงาน เกิดความมั่นใจที่จะติดต่อ ประสานงานกับบุคคล หน่วยงานต่างๆได้ในอนาคต ผู้นำชุมชนอื่นๆ ที่มาร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติ ที่ได้ผลดี ให้ประโยชน์ต่อชุมชน ที่ได้ทำมาแล้ว เช่น - เป็นความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในชุมชนต่างๆ - เป็นตัวอย่างของการสร้างวิทยากรชุมชน - เป็นตัวอย่างของการสร้างผู้นำในชุมชน - เป็นตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน - ได้เห็นช่องทางที่จะประสานการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และภูมิปัญญาให้แกกันและกันได้ในอนาคต

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	ผลของการดำเนินกิจกรรม
8. การจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างความร่วมมือ เป็นกลวิธี ที่จะสร้างจุดสนใจร่วมกันของชุมชน โดยยกเอากรณีปัญหาหรือความต้องการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อออกมาทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เช่น ปัญหาจากกลิ่นเหม็นของขยะในคูคลอง ในพื้นที่ว่างเปล่า ปัญหาฝุ่นละออง ควันพิษจากยานยนต์ จากการก่อสร้างที่ไม่ล้อมรั้ว คลุมผ้าใบ ฯลฯ ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวต้องสร้างแรงจูงใจสมาชิกในชุมชนให้ออกมาร่วมมือมากที่สุด โดย 8.1 ให้ประธานและกรรมการชุมชนแสดงศักยภาพการนำในฐานะตัวแทนชุมชน ในการเข้าไปชักชวน ชีชวนให้ออกมาร่วมมือ 8.2 ให้อาสาสมัครประจำชุมชนได้ออกไปทำหน้าที่ชักชวน สมาชิกในชุมชน 8.3 ใช้เสียงตามสาย(ถ้ามี) โฆษณา ประชาสัมพันธ์เชิญชวนตลอดเวลา 8.4 ใช้การเดินรณรงค์ทุกตรอกซอกซอย ตีเกาะเคาะไม้ เชิญชวนสมาชิกภายในชุมชนให้ตื่นตัวและออกมาร่วมกิจกรรม โดยให้ความสำคัญแก่กลุ่มเยาวชนแกนนำในการทำหน้าที่นี้	8.ประสบความสำเร็จดีมาก ตามเป้าหมายที่วางไว้กล่าวคือ -เขตจอมทอง ชุมชนร่วมกันพัฒนาทำความสะอาดชุมชน ทำความสะอาดคูคลอง ร่วมกับเก็บกวาดขยะแหล่งมลพิษต่างๆ รวมทั้งการออกกฎระเบียบการทิ้งขยะให้เป็นที่ไม่ทิ้งลงคูคลอง ร่องน้ำ ริมรั้วหรือแนวคันเขื่อนคร่อมคลอง และมีการเฝ้าระวังประชาสัมพันธ์เตือนกันตามเสียงตามสาย และป้ายประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง -เขตจตุจักร พญาไท ดินแดง ร่วมกันทำกิจกรรมจัดมลพิษหมักหมมในชุมชน กวาดเก็บขยะ ของเหลือทิ้ง ในซอกหลืบต่างๆ ล้างถนน แหล่งที่มาของเชื้อโรค กลิ่น ฝุ่นเขม่าต่างๆ ด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสมาชิกในชุมชน เยาวชน เจ้าหน้าที่เขต นำบุคลากร อุปกรณ์ รถยนต์มาช่วยเก็บขนล้างเต็มที่ ความสำเร็จสังเกตเห็นได้จากการออกมาให้ความร่วมมือของชาวบ้านที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆของการจัดกิจกรรม เป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมจากการนิ่งดูเฉยเมย มาร่วมลงมือทำ แสดงน้ำใจ นำน้ำ เครื่องดื่ม อาหาร ของว่างมามอบให้คนทำงาน และเพื่อนสมาชิกที่ร่วมทำงาน
9. การเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบ มลพิษสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเฝ้าระวังดูแล จึงต้องมีการแจ้งเตือน บอกกล่าวสมาชิกในชุมชนให้ตื่นตัว และระแวดระวังปัญหาอยู่เสมอ โดย 9.1 การติดป้ายผ้า ป้ายไม้อัด หรือ ป้ายพลาสติก ปัก หรือ แว่น เพื่อกระตุ้นเตือน บอกกล่าว 9.2 การยื่นเตือนผ่านเสียงตามสาย 9.3 การใช้แผนที่แหล่งมลพิษในชุมชน	9.นอกเหนือจากการให้ความรู้ กระตุ้นการเข้าร่วมระดมสมอง ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน จนเกิดเป็นแรงจูงใจให้ทำกิจกรรม เพื่อพิสูจน์ว่าชุมชนสามารถจัดการ แก้ปัญหาของตนเองได้แล้ว ยังต้องมีวิธีที่จะรักษาวิธีการดังกล่าวในการจัดการรูปแบบเช่นนี้ให้มีผลอย่างยั่งยืน ต่อๆไป ซึ่งก็คือมาตรการการตอกย้ำอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการรณรงค์หลายรูปแบบ รวมไปถึงการจัดหา

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	ผลของการดำเนินกิจกรรม
ซึ่งติดตั้งอยู่ ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน จะเป็นตัวกระตุ้นเตือนให้สมาชิกที่เดินผ่านไปมาในชุมชนคอยใส่ใจว่ายังมีแหล่งปัญหามลพิษในชุมชนของตนปรากฏอยู่ตรงแหล่งไหนอีก และต้องร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหา ต่อไป	หาอุปกรณ์ที่จำเป็น มาเป็นเครื่องมือ ตาม9.1-9.3 ผลที่ปรากฏในระหว่างการติดตามผลการดำเนินงานในระยะเวลา 3 เดือนยังไม่สามารถวัดผลได้เต็มที่ ข้อ 9.1-9.2 มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่วน 9.3 แผนที่ที่สมบูรณ์ที่สร้างขึ้น ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่านี้ในการประเมินความร่วมมือและการใช้แผนที่ให้เกิดประโยชน์ตามเป้าหมาย
10. การสร้างความเข้าใจ กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐในช่องทางการประสานงานและจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพอากาศในชุมชน ในกรณีที่ต้องอาศัยหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ดูแลโดยตรง ให้มาช่วยดำเนินการนั้น ชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการติดต่อประสานงานให้มีผล -ปัญหาพื้นที่ในย่านการจราจรแออัด ชุมชนสามารถจัดการโดยการร่วมลงรายชื่อในหนังสือที่จะประสานกับสถานีตำรวจและสำนักงานเขตประจำพื้นที่ในการร่วมกันวางแผนการจัดระบบการจราจรใหม่ ให้มีความสะดวกเพิ่มมากขึ้น -ปัญหาพื้นที่ในย่านที่มีฝุ่นละอองมาก ชุมชนสามารถจัดการโดยการประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานเจ้าของปัญหา เช่น ปัญหาฝุ่นละอองจากทางด่วน ก็สามารถประสานงานการจัดทำกำแพงกันเสียงเพิ่มเติมได้, ปัญหาฝุ่นละอองจากการก่อสร้างตึกอาคาร สามารถประสานกับเขตพื้นที่ในการเข้ามาจัดการแก้ไขได้, ปัญหาฝุ่นละอองจากถนนดิน สามารถประสานของบประมาณจากผู้แทนในพื้นที่ เช่น ส.ส., ส.ก., ส.ข. ในการช่วยผลักดันงบประมาณ รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม	10.-รู้วิธีร่ำหนังสือถึงหน่วยงาน เพื่อชี้แจงปัญหาหรือเชิญเจ้าหน้าที่มาร่วมฟังความคิดเห็น และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน -รู้วิธีร่วมกันลงมติ หาข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ -รู้กลยุทธ์ในการทำหนังสือร่วมกับแนวร่วมทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น อ้างอิงถึง ส.ส., ส.ก., ส.ข. หรือองค์กรที่เป็นกลางในการพัฒนา เพื่อให้มีน้ำหนักในการตั้งข้อเสนอ -ผลที่ดำเนินการไปตามพื้นที่ต่างๆ ได้รับการตอบสนอง จากทุกหน่วยงานที่ประสานไปตลอดจน การตามงาน หลังจากมีหนังสือไปถึงหน่วยงานแล้ว โดยการติดต่อทางโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง สำเนาหนังสือได้ตอบนำไปแสดงไว้ ณ บอร์ดข่าวศูนย์ข้อมูลชุมชน เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ -สมาชิกเกิดความพอใจ และเลื่อมใสการทำงานของประธาน คณะกรรมการชุมชน ทำให้เกิดศรัทธา และมีกำลังใจ ในการร่วมแรงร่วมใจกันยิ่งขึ้น -ตัวอย่างของหนังสือขอความร่วมมือ ช่วยแก้ไขปัญหาที่เป็นเหตุของมลภาวะทางอากาศ ในพื้นที่ต่างๆ ผลของการดำเนินกิจกรรม

ทำถนนคอนกรีตให้ได้ หรือ ฝุ่นละอองจากถนนคอนกรีต สามารถประสานงานขอให้เขตพื้นที่มาช่วยล้างถนน ตรอกซอกซอยได้ ฯลฯ - ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมชุมชนสามารถ ช่วยกันเฝ้าระวัง บอกกล่าวเจ้าของโรงงานไม่ให้ปล่อยน้ำเสีย หรือควันพิษออกมารบกวนชาวบ้านได้ หรือ การรู้ช่องทางร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาช่วยจัดการแก้ไขปัญหาได้	
11. ประเมินผลการทำงานร่วมกันของชุมชน ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในชุมชน ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ประธานหรือผู้นำและคณะกรรมการชุมชน อ.ส.ประจำชุมชน จำเป็นต้องมีการประเมินความสำเร็จของงาน ทบทวนปัญหาและอุปสรรคเพื่อระดมความคิดเห็นในการป้องกัน แก้ไขปัญหาในอนาคต ต่อไป	11.การประเมินผล เป็นสิ่งที่ปรากฏเห็นด้วยตา ชาวชุมชนยังไม่ถนัดต่อการเก็บ ทำข้อมูลต่างๆไว้ อย่างดีที่สุดก็มีเพียง หนังสือบันทึกตอบรับให้ ความร่วมมือ หรือข้อเสนอวิธีแก้ไข ที่หน่วยงานรับผิดชอบ จะเข้ามาแก้ไขให้ แต่ผลที่เห็นได้ด้วยสายตาของทุกสมาชิกในชุมชน จะใช้เป็นเครื่องประเมินที่ไม่อาจมีข้อโต้แย้ง ในทุกๆพื้นที่
12. การสร้างขวัญกำลังใจให้คนทำงาน เป็นกลวิธีที่จะสร้างขวัญ กำลังใจ และเป็นแรงจูงใจที่จะให้สมาชิกหรือคณะทำงานต่างๆ มีความภาคภูมิใจในการเข้ามามีส่วนร่วม มีความเสียสละ ในการเฝ้าระวัง ดูแล ป้องกัน แก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชน เช่น 12.1 การประกาศยกย่องความดีต่อหน้าสาธารณะชน 12.2 การมอบโล่หรือเกียรติบัตรให้ 12.3 การมอบของขวัญเล็กๆน้อยๆให้	12.ชุมชนรู้จักกลยุทธ์ในการชักจูงให้กลุ่มต่างๆมาเข้าร่วมโครงการ การเฝ้าระวังฯ การสร้างศูนย์ข้อมูล ศูนย์ข่าวชุมชน และมีมุมกิจกรรมที่จะมีการยกย่องชื่อของสมาชิก ผู้เสียสละเพื่อชุมชนไว้ -ผู้ที่เป็นแกนนำเด่นๆของชุมชน มูลนิธิฯจะยกย่องให้เป็นขวัญกำลังใจโดยการมอบโล่ให้ในงานแสดงผลงานประจำปีของมูลนิธิฯ -การมอบโล่ให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการในงานประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ก็เป็นกลยุทธ์หนึ่ง

2.3 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของการบริหารจัดการ

เป็นการวิเคราะห์จุดอ่อน/จุดแข็ง/โอกาส/ข้อจำกัด (SWOT) ของการบริหารจัดการ มาตรการในการควบคุมป้องกันและติดตาม ตรวจสอบมลพิษทางอากาศ ที่สังเกตพบ ดังนี้

จุดแข็ง(Strengths)	จุดอ่อน(Weaknesses)
1. ชุมชนที่มีผู้นำหรือประธานชุมชนที่มีความเข้มแข็งและความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ การกิจของตนต่อชุมชน สามารถจัดสรรเวลาต่อการทำงานให้ส่วนรวมตามความเหมาะสม ย่อมโน้มนำให้สมาชิกในชุมชนคลั่งคลั่งตื่นตัวในการเข้าร่วม ประธานที่มีความเป็นผู้นำ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและมองหาสิ่งใหม่ๆ มาให้ชุมชนแทนพฤติกรรมสืบทอดที่ไม่สร้างสรรค์ได้ รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรอื่นให้เข้ามาร่วมสนับสนุนช่วยเหลือก็จะผลักดันให้โครงการมีความสำเร็จได้สูงและยั่งยืน	1. ชุมชนที่ผู้นำหรือประธานชุมชนที่ทำงานเอาหน้าทำงานแบบขอไปที และคิดถึงแต่เรื่องผลประโยชน์ที่ตนจะได้ มากกว่าผลประโยชน์ของชุมชน จะทำให้การทำงานเกิดอุปสรรค ไม่สามารถโน้มนำสมาชิกในชุมชนออกมาร่วมกิจกรรมได้มากนัก หรือผู้นำไม่มีเวลาที่จะทุ่มเทให้กับงานในชุมชนได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องติดงานส่วนตัวบ้าง ธุรกิจส่วนตัวบ้าง ก็เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพึ่งพาของสมาชิกและการผลักดันใดๆ ให้ต่อเนื่อง
2. ชุมชนที่มีความสามัคคีกันและความสัมพันธ์ดีระหว่างสมาชิกและกับประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประธานชมรมหรือกลุ่มต่างๆ จะช่วยให้การวางแผนการพัฒนา การดำเนินกิจกรรม เป็นไปได้ด้วยความรวดเร็ว สะดวก และมีประสิทธิผล เช่นสามารถตกลงเห็นชอบร่วมกันในการนำเอาดอกผลของเงินกองทุนหมู่บ้าน มาเป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาและเฝ้าระวังปัญหามลพิษของชุมชนได้ดี ในด้านความสามัคคีบางครั้งก็ได้มาจากการร่วมทุกข์ร่วมสุขมาด้วยกัน เช่น การต่อสู้เรื่องที่อยู่อาศัย ฯลฯ	2. ชุมชนที่ประธานชุมชน กับประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่ประสานการทำงานร่วมกัน ต่างคนต่างมีแผนการบริหารไปคนละทาง ย่อมนำมาซึ่งความล้มเหลวและไม่เกิดประสิทธิผลในการดำเนินกิจกรรมใดๆ
3. ชุมชนที่สามารถสร้างหรือชักนำกลุ่มเยาวชนขึ้นมาเป็นอาสาสมัคร ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ โดยการ อบรมความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้ สามารถตั้งกลุ่มได้เป็น กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชนได้ จะช่วยเป็นหูเป็นตาทำให้การเฝ้าระวัง ดูแลปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นไปได้มีประสิทธิภาพ	3. ชุมชนที่ขาดความเอาใจใส่หรือไม่สามารถชักชวนหรือดึงเยาวชนให้ออกมาร่วมทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนได้ ก็จะขาดพลังสนับสนุนในฝ่ายเยาวชน ทำให้ขาดบุคลากรที่จะมาช่วยเสริมในการดูแล เฝ้าระวังปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้

จุดแข็ง(Strengths)	จุดอ่อน(Weaknesses)
มากขึ้น รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนต่างๆ ก็จะได้รับความร่วมมือในปริมาณที่มากขึ้น	
4. ชุมชนที่มีผู้นำในระดับย่อยๆที่หลากหลาย เช่น หัวหน้ากลุ่มเยาวชน หัวหน้ากลุ่มกีฬา หัวหน้ากลุ่มเดินแอโรบิก ฯลฯ จะทำให้เครือข่ายประสานการทำงานกันได้ง่ายขึ้น ความเป็นกันเองของสมาชิกในแต่ละกลุ่มย่อยทั้งหลาย จะช่วยสร้างความร่วมมือ หรือสื่อสารการรวมตัวเข้าร่วม เป็นเรื่องง่ายขึ้น	4.ชุมชนบางแห่งยังขาดความกระตือรือร้นในการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรม ตามความสนใจร่วมกันภายในหมู่สมาชิกในชุมชน ด้วยอาจเพราะไม่รู้กลยุทธ์ในการส่งเสริมให้เกิดกลุ่ม ขาดประสบการณ์ที่มากพอ หรืออาจจะไม่ใส่ใจกับเรื่องดังกล่าว ไม่เห็นความสำคัญก็ได้
5. ชุมชนที่ผู้บริหารและพนักงานเจ้าหน้าที่ของเขตมีความใส่ใจต่อการพัฒนาชุมชน ลงพื้นที่พบกับชุมชนเป็นประจำ ตอบสนองรับฟังปัญหาต่างๆของชาวชุมชน และให้ความร่วมมืออย่างดีกับกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ชุมชนเกิดกำลังใจ และสามารถช่วยทำให้เกิดแรงจูงใจของสมาชิกในชุมชนออกมาให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนได้มาก	5. พบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือผู้บริหารระดับเขตและพนักงานเจ้าหน้าที่ มีส่วนสำคัญยิ่งต่อระดับความร่วมมือของชาวชุมชน ในพื้นที่ที่ ผอ.เขตไม่เคยลงตรวจเยี่ยมหรือรับฟังปัญหาของชาวชุมชน การขอร้อง ขอความร่วมมือจากชาวบ้าน จะทำได้ยาก การเข้าร่วมของการดำเนินกิจกรรมจะไม่เต็มที่ เพราะขาดแรงจูงใจอันสำคัญยิ่งนี้

โอกาส (Opportunities)	ข้อจำกัด(Threats)
1.นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหาร กทม. ต่างให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นฐานคะแนนเสียงทางการเมืองที่สำคัญที่ฝ่ายการเมืองต้องให้ความเอาใจใส่	1.ภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น สมาชิกของชุมชนต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่ค่อยมีเวลามาประชุม ปรึกษาหารือร่วมกัน ในการกำหนดแนวทาง หรือปรับปรุงวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้นได้ด้วยพลังของชุมชน
2.ชุมชนกลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญทำให้ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็พยายามกำหนดโครงการพัฒนาต่างๆ เข้าไปช่วยเหลือ เพียงแต่ชุมชนต้องสร้างความพร้อม ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ให้เกิดขึ้นในชุมชนก็เพียงพอแล้ว	2.การแก่งแย่งกันเป็นผู้นำชุมชน รวมทั้งการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของประธานและกรรมการชุมชน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง และไม่เชื่อมประสานทางนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้ต่อเนื่องได้ ถ้ามีการเปลี่ยนผู้นำใหม่

2.4 รูปแบบการดำเนินการดูแล เฝ้าระวังปัญหามลภาวะอากาศในชุมชน

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการดูแล ตรวจสอบ คุณภาพอากาศโดยชุมชนใน กรุงเทพมหานคร เป็นไปอย่างสัมฤทธิ์ผล ผู้ที่สนใจหรือผู้นำชุมชน ชาวบ้าน องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจกิจกรรม สามารถจำลองแนวทางที่คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียน และนำเสนอจากประสบการณ์ของการเรียนรู้กับชุมชนได้ตามขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 การรวบรวมข้อมูลพื้นที่ และแหล่งมลพิษของชุมชน

สิ่งสำคัญประการแรกของการดำเนินกิจกรรมของชุมชน คือ การที่ต้องมีฐานข้อมูลของชุมชนที่ชัดเจนก่อน ชุมชนควรจัดหา หรือร่วมกันทำ หรือใช้แผนที่ แผนที่ ที่มีอยู่ หรือที่ทำไว้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการกำหนดจุดปัญหาของแหล่งมลพิษที่มีอยู่ในชุมชนว่าอยู่ตรง ณ จุดใด และมาร่วมกันวางแผน มาตรการ หรือกำหนดเงื่อนไข กฎเกณฑ์ของชุมชน เพื่อให้แหล่งมลพิษที่ปรากฏอยู่หลาย ๆ จุดจะต้องค่อย ๆ หดไป ตามกิจกรรม และการรณรงค์ ที่มีอย่างต่อเนื่อง

2.4.2 การสร้างแผนภูมิการประสานงานของชุมชนที่เป็นระบบ

เพื่อให้สมาชิกภายในและภายนอกชุมชน ได้เข้าใจระบบการประสานงานภายในชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อง่ายต่อการทำงาน ง่ายต่อการประสานงานการจัดกิจกรรม การรณรงค์ป้องกัน และแก้ไขปัญหามา หรือสร้างสรรค์การพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง การวางแผนภูมิอันเป็นที่เข้าใจกันของคณะกรรมการชุมชน สมาชิกภายในชุมชน และหน่วยงาน/องค์กรนอกชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

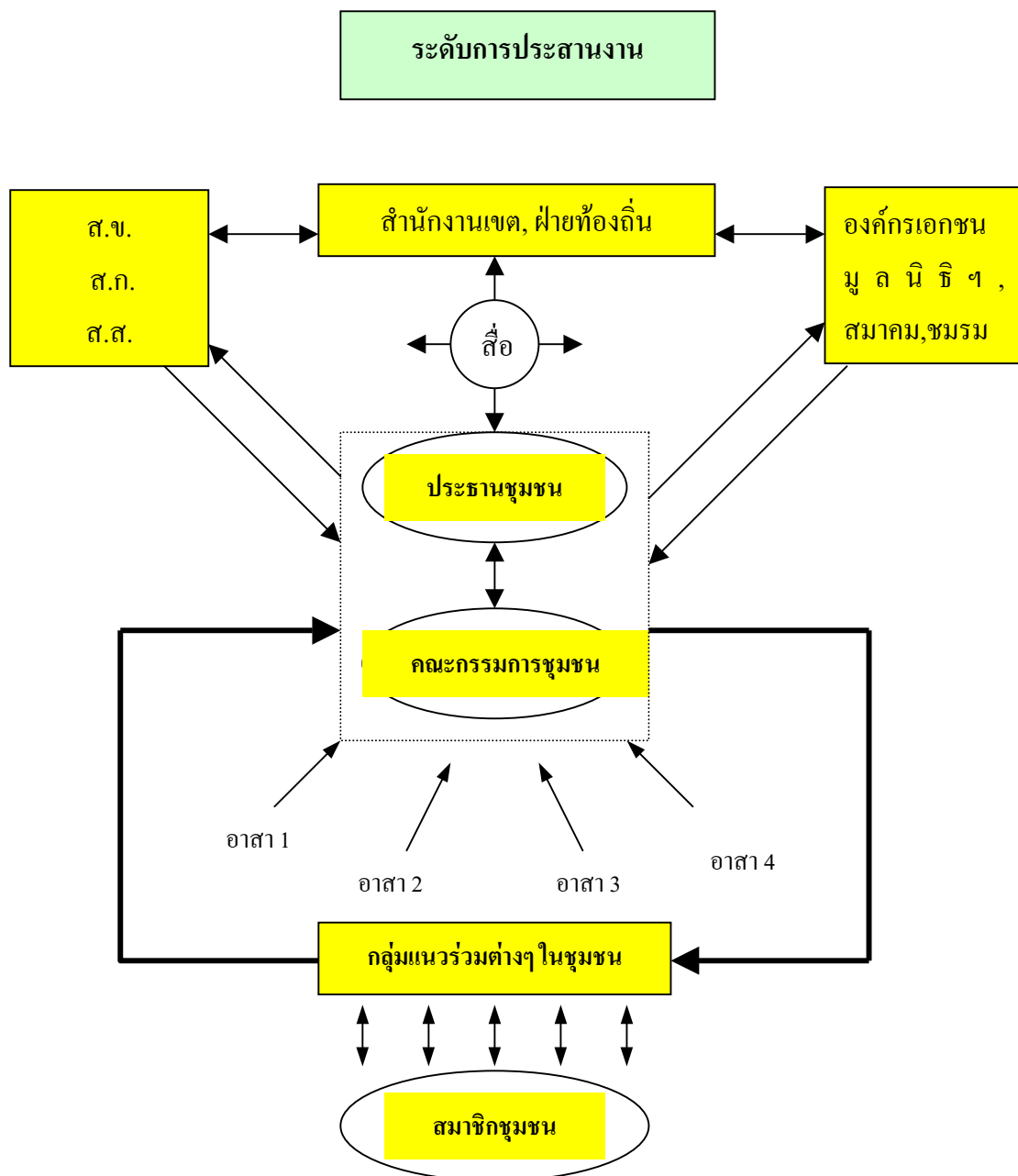
เริ่มจากผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชนที่เป็นผู้นำโดยทางการ ซึ่งจะร่วมกันทำงานอย่างใกล้ชิดกับคณะกรรมการชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นศูนย์กลางของการประสานงาน กับหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งการประสานกับสื่อสารมวลชน สำนักงานเขต พื้นที่ ตัวแทนประชาชน เช่น ส.ส., ส.ก. , ส.ข.

ประธานและคณะกรรมการชุมชนจำเป็นต้องสร้างกลุ่มอาสาสมัครของชุมชนของตนขึ้นมาช่วยทำงานและแบ่งเบาภารกิจต่างๆ ภายใน-นอกชุมชน ซึ่งกลุ่มอาสาสมัครจะสามารถเชื่อมโยงประสานงานกับกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนให้เชื่อมประสานการทำงานร่วมกันได้ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มต่อต้านยาเสพติด กลุ่ม อพปร. กลุ่มตำรวจบ้าน ฯลฯ ซึ่งที่

สุดท้ายความเชื่อมโยงดังกล่าวจะนำไปสู่การรับรู้กันของสมาชิก ซึ่งก็จะสามารถสร้างแนวร่วม และดึงชาวบ้านออกมามีส่วนร่วมได้อย่างง่ายขึ้น

หากประธานชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชน ทำงานโดยไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มอื่นๆ หรือเชื่อมโยงการรับรู้ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้สื่อถึงสมาชิกในชุมชน ก็ย่อมจะทำงาน ลำบาก การขอความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ก็จะเกิดขึ้นน้อย ดังแผนภาพที่ 2

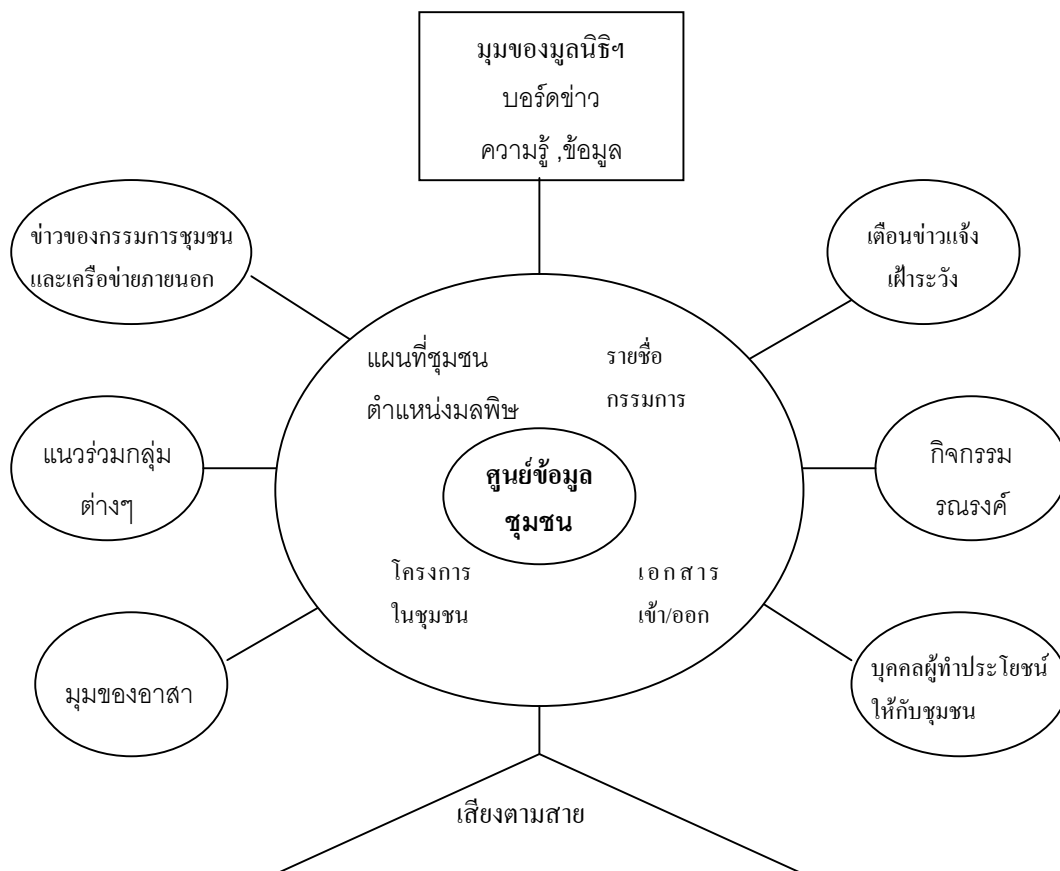
แผนภูมิที่ 1 แสดงแผนภูมิการประสานงานของชุมชนที่เป็นระบบ

2.4.3 การสร้างศูนย์ข้อมูลชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหว และ กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ศูนย์ข้อมูลชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นศูนย์ประสานงานของชุมชน ศูนย์ข้อมูลชุมชน ไม่จำเป็นต้องสร้างใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ศูนย์ชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว แต่สามารถนำมาใช้งานให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง เพราะในศูนย์ข้อมูลจะประกอบไปด้วยแผนที่หรือแผนผังชุมชน บอร์ดข้อมูลข่าวสารต่างๆที่มีมาถึงชุมชน รายชื่อที่อยู่คณะกรรมการ อาสาสมัครภายในชุมชน รายชื่อหน่วยงาน/องค์กร ที่อยู่หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ขององค์กร/หน่วยงานความร่วมมือต่างๆ แผนงานของชุมชน รูปกิจกรรมต่างๆของชุมชน, การแจ้งเตือนหรือบอกกล่าวในเรื่องต่างๆ ข้อมูลองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังดูแล ปัญหามลพิษ หรือแหล่งมลพิษในชุมชน ข้อมูลการตรวจวัดมลพิษ ข่าวสารต่างๆที่มีมาถึงชุมชนทั้งข่าวสารภายในและจากภายนอกชุมชน ที่ตั้งของชุดเครื่องมือเสี่ยงตามสายแจ้งข่าวสมาชิกในชุมชน ฯลฯ ดังแผนภาพ

แผนภูมิที่ 2 แสดงการสร้างศูนย์ข้อมูลชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความเคลื่อนไหว และ กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

แผนภาพที่ 7 แสดงลักษณะของศูนย์ข้อมูลชุมชน

ศูนย์ข้อมูลชุมชน หากสามารถจัดให้เป็นศูนย์ประสานงานเอนกประสงค์ของชุมชนได้ จะเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะให้ประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น การรับรองผู้ที่สนใจเข้าเยี่ยมชมชุมชน การระดมสมองประชุมปรึกษา ในเรื่องต่างๆของชุมชน เป็นสถานที่บรรยาย อบรมเยาวชน ให้ความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้ เผยแพร่ข่าว มีแผนที่ตรวจเช็คจุดกำเนิดมลพิษในบริเวณ ฯลฯ

2.4.4 สร้างกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและแนวร่วมเพื่อทำกิจกรรมและแก้ปัญหา เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น และสัมพันธอันดีในชุมชน ต้องพยายามสร้างกลุ่มแนวร่วมย่อยขึ้นตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ แต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมและความสนใจร่วมกัน เช่น เล่นกีฬาร่วมกัน เล่นดนตรีร่วมกัน ออกกำลังกายร่วมกัน ฯลฯ

ในแต่ละกลุ่มจะมีผู้นำย่อย ๆ และคณะทำงาน ในที่สุดเครือข่ายภายในชุมชนเองจะเป็น
รูปธรรม เข้มแข็งมากขึ้น

แผนภาพที่ 8 แสดงบัตรอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน เป็นแรงจูงใจหนึ่งที่ทุกคนอยากมี

2.4.5 การดูแล ติดตาม ตรวจสอบมลพิษในชุมชน

เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้การทำงานมีความต่อเนื่อง และจะทำให้มี
กิจกรรมความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน มีการระมัดระวังและดูแล กันตลอดเวลา โดย
กระบวนการทำงานมีดังนี้

- 1) แบ่งเขตความรับผิดชอบดูแลให้อาสาสมัครแต่ละคน ตามความเหมาะสม
- 2) อาศัยสมุดคู่มือ(ถ้ามี) หรือสมุดจดบันทึกประจำวันให้เป็นประโยชน์ตามที่มี
- 3) พบเห็นสิ่งผิดปกติต้องรีบแจ้งข่าวเฝ้าระวังมายังศูนย์ข้อมูล หรือส่งต่อตามระบบการ
ประสานงานของชุมชน
- 4) ใช้ศูนย์ข้อมูลเป็นเวทีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และประชุมอาทิตย์ละครั้งหรือ
เดือนละครั้ง แล้วแต่ความเหมาะสมเพื่อทำความเข้าใจและตกลงกันเรื่องการแก้ปัญหา หรือการ
ป้องกันปัญหา ซึ่งได้แก่สร้างกิจกรรมเข้าร่วมหรือการรณรงค์

5) การประสานงานระหว่างกลุ่ม / แนวร่วมหรือ องค์กรนอกชุมชน ประสานและคณะกรรมการชุมชน เป็นผู้ดำเนินการ บางกรณีต้องมีการร่างหนังสือ การส่งหนังสือถึงองค์กรที่เกี่ยวข้อง

6) ต้องตระหนักว่าการหามาตรการป้องกันเสียแต่เริ่มต้น จะดีกว่าปล่อยทิ้งไว้จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ หรือขยายวงปัญหาไปยังปัญหาอื่น

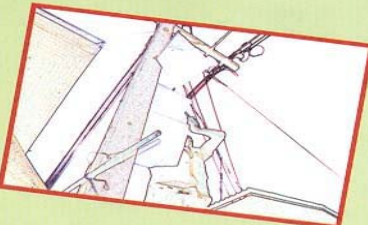
7) หากชุมชนเองไม่สามารถหาทางออกแก้ปัญหาเองได้ แม้จะร่วมกันคิดร่วมกันทำแล้วก็ตาม จำเป็นต้องแสวงหาการสนับสนุนจากองค์กรนอกพื้นที่ เช่น มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้อำนวยการเขต ฯลฯ ต่อไป

คู่มือเฝ้าระวังคุณภาพอากาศโดยชุมชน

พันธกิจ

การรณรงค์ให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการป้องกันและลดมลพิษทางอากาศ

1. รณรงค์ให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการป้องกันและลดมลพิษทางอากาศ
2. ฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการเฝ้าระวังคุณภาพอากาศ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการป้องกันและลดมลพิษทางอากาศ

คู่มือเฝ้าระวังมลพิษชุมชน

พันธกิจ

อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

สนับสนุนโดย

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สผ.)

โครงการศึกษารูปแบบการดูแล ติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

แผนภาพที่ 9 แสดงตัวอย่างสื่อต่างๆที่ใช้ในโครงการฯ

2.4.6 จัดให้มีกิจกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจ

ในการมองหากิจกรรมด้านทำความเข้าใจความสะอาดชุมชน ขจัดความเสื่อมโทรม และยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม สามารถทำได้ไม่มีจุดสิ้นสุด เพราะทุกอย่างที่กล่าวมานี้จะเป็นการตัดปัญหา เรื่องมลภาวะพิษทุกชนิดไม่ให้เกิดขึ้น เช่น

1) การกวาดล้างขยะในคู คลอง ในชุมชนข้างทางเดิน เพื่อลดปริมาณกลิ่นเหม็น และเป็นการเปิดร่องแนวทางน้ำไหล ป้องกันน้ำท่วมขังยามฝนตกหนัก

2) การเก็บกวาดหญ้า และกิ่งไม้รกรุงรังข้างรั้ว ข้างแนวคู คลอง และทางเดินในชุมชน ที่จะเป็นแหล่งหมักหมม และที่อยู่อาศัยของงู หนู ตะขาบ สัตว์มีพิษต่างๆ

3) การกวาดล้างถนน ฝุ่นดิน ที่กองสุม เลอะเทอะ หรือหมักหมมในตรอก ซอก ซอย ให้สะอาด เป็นการลดปัญหาดังแต่ต้น

กิจกรรมดังกล่าวนี้ก่อให้เกิด :

- การร่วมกันทำงานคนละไม้ละมือของสมาชิกในชุมชน
- สามารถทำความรู้จักกันได้ดีขึ้น เกิดความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนบางคนที่ยังไม่เคยรู้จักกันมาก่อน
- เป็นโอกาสแสดงออกถึงความมีน้ำใจ บางคนแม้ไม่ได้ออกมาช่วยงาน แต่นำน้ำอัดลม ออกมาส่งให้ นำขนม ผลไม้มาเลี้ยง เป็นการคลายความเย็นชา และความห่างเหินของคนในชุมชน เป็นสัญญาณของการเปิดรับ และความร่วมมือในอนาคต รวมถึงความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่เขตดีขึ้น
- เป็นโอกาสดีที่คณะกรรมการ และประธานจะได้แสดงฝีมือให้สมาชิกเห็นว่ามีความตั้งใจทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง สมเป็นตัวแทนของเขา

2.4.7 สร้างกระบวนการรณรงค์ เฝ้าระวัง เพื่อหยุดยั้งการก่อกมลพิษที่ยั่งยืน

1) จัดให้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง หลังกิจกรรมร่วมรณรงค์ เช่น ป้ายรณรงค์ แผ่นผ้า โดยใช้คำพูดที่ดึงดูดและสะกิดใจ บางกรณีอาจต้องทำหนังสือเฉพาะถึงผู้ที่เป็นสาเหตุของปัญหา เช่น เจ้าของบ้าน อาคาร เพื่อเป็นการแสดงออกของความต้องการของส่วนรวม และยับยั้งพฤติกรรมการก่อกมลพิษที่ดำเนินอยู่

2) การรณรงค์เฉพาะกลุ่ม ที่ต้องอาศัยผู้นำกลุ่มย่อย และกลยุทธ์จำเพาะเข้าเสริม เช่น กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มแนวร่วมต่าง ๆ อาจรับทอดไปจัดการรณรงค์ ต่อในกลุ่มย่อยของตน หรือบริเวณใกล้เคียงบ้านตน

3) ตัวอย่างของกระบวนการรณรงค์ ต่อต้านการก่อกมลภาวะ เช่น มุลินธิป้องกันคว้นพิษฯ จัดการส่งเยาวชนจำนวน 2 คน เป็นตัวแทนไปอบรมเข้มเรื่องสิ่งแวดล้อม ที่จัดภาคสนามในต่างจังหวัดเป็นเวลา 2 วัน มีวิทยากรหลายด้าน ให้ความรู้อย่างครบถ้วน เพื่อว่าตัวแทนที่กลับมาจะได้มาเหนียวแน่น ถ้ายทอด และสร้างแนวร่วมขยายมากขึ้นในชุมชน

4) ตัวแทนเยาวชนจากชุมชน ไปเข้ารับการอบรมศีลธรรม และการใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอดี ประหยัด สอดคล้อง ตามพระราชดำรัสฯ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรักษา และดูแลสภาพแวดล้อม โดยหวังว่าเยาวชนที่กลับมาจะมาตั้งกลุ่ม เช่นนี้ขึ้นในชุมชนขยายวงกว้างต่อไป

แผนภาพที่ 10 แสดงการเฝ้าระวังของชุมชนโดยการใช้ป้ายแขวนเตือนและประชาสัมพันธ์บอกกล่าวกัน

2.5 การวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง

2.5.1 การทำแผนที่แหล่งมลพิษชุมชน

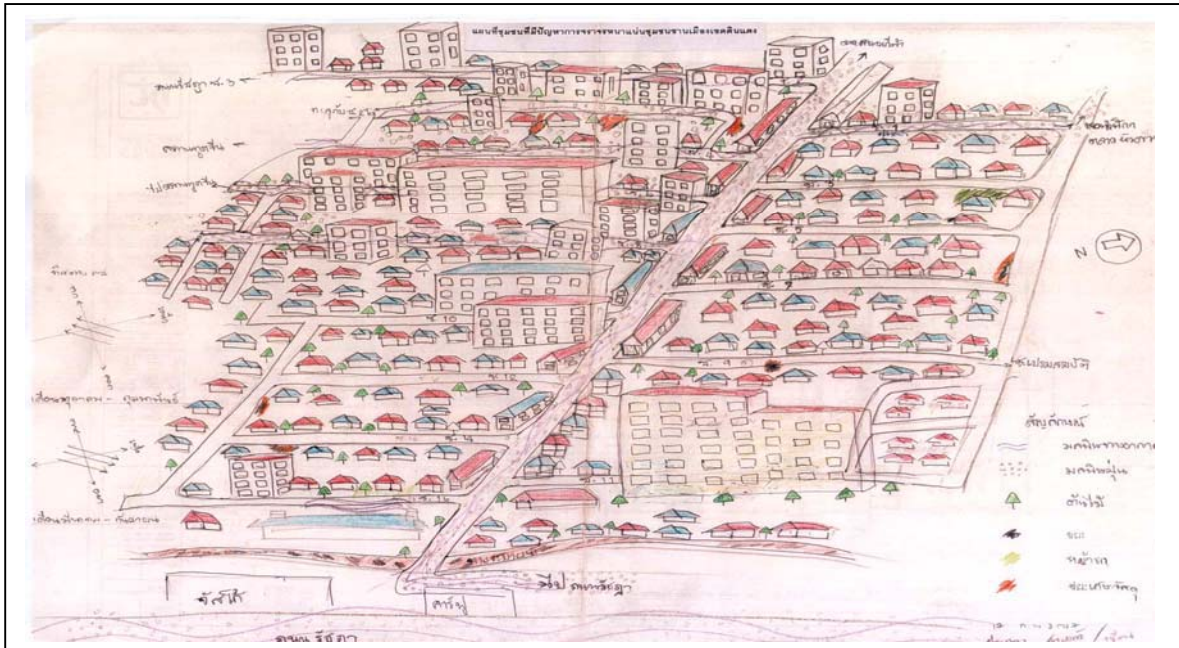
เป้าหมายหลักของการมีแผนที่แหล่งมลพิษชุมชนคือ การให้ชุมชนรู้จักสังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่โดยรอบชุมชนของตน ทำให้สมาชิกภายในชุมชนรับทราบหรือมองเห็นสภาพทางกายภาพของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่อย่างรอบด้าน และเข้าใจสภาพปัญหาในพื้นที่ของตน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการจัดแหล่งมลพิษต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ ให้หมดไปหรือเหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยกระบวนการการทำงานของชาวบ้านเอง

ในอดีตที่ผ่านมาทุกชุมชนใน 5 พื้นที่นำร่อง ไม่มีการทำแผนที่รวมของชุมชนที่มั่นคงแข็งแรง เป็นมาตรฐาน มีเพียงการร่างแผนที่คร่าวๆ ลงในแผ่นกระดาษเล็กๆ ของผู้นำชุมชน ซึ่งติดประชาสัมพันธ์ไว้ข้างฝาบ้านของผู้นำชุมชน ติดไว้ตามศูนย์ชุมชนบ้าง หรือเก็บไว้ที่ตัวผู้นำหรือกรรมการชุมชนบ้างเท่านั้น รายละเอียดของแผนที่จะปรากฏเพียงแค่ ที่ตั้งและเลขที่บ้านของสมาชิกในชุมชนว่าบ้านใครตั้งอยู่ตรงจุดไหนเท่านั้น นอกจากนั้นไม่ปรากฏรายละเอียดอื่นใด ที่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการใช้เป็นแผนที่ที่แสดงออกถึงความเข้าใจ และการเฝ้าระวังปัญหามลพิษ หรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้เลย

การบอกกล่าวและกระตุ้นให้แกนนำและสมาชิกในชุมชน ให้ความสำคัญในการมีและใช้ประโยชน์จากการทำและมีแผนที่แหล่งมลพิษในชุมชน จึงเป็นประเด็นสำคัญ โดยผ่านการหารือและการประชุมทุกครั้งที่มีการพบปะหารือกับแกนนำและสมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนได้มองเห็นและเข้าใจถึงประโยชน์ของการมีแผนที่แหล่งมลพิษในชุมชนของตน

เมื่อชุมชนเข้าใจจุดมุ่งหมายตรงกัน จึงได้ช่วยกันวางแผนและช่วยกันจัดทำแผนที่จนแล้วเสร็จ แล้วก็ทำการติดตั้ง ณ ที่ทำการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน เพื่อให้สมาชิก ที่มีโอกาสผ่านมาใช้บริการยังศูนย์ฯ ไม่ว่าจะมาร่วมประชุม มาหารือ หรือมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ก็จะได้รับรู้ ข้อมูลแหล่งมลพิษที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ และในที่สุดก็จะนำไปสู่ การถกเถียงและหาทางออกร่วมกันในการจัดการ หรือจัดแหล่งมลพิษที่ปรากฏในแผนที่ให้ลดน้อยถอยลงไปให้ได้ แหล่งมลพิษที่ปรากฏนั้น หากเป็นแหล่งมลพิษที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือชุมชนเป็นผู้ก่อให้เกิดเอง ก็จะสามารถบอกกล่าวกัน หรือทำการแก้ไขกันได้เองภายในชุมชน แต่หากเป็นแหล่งมลพิษ

ที่อยู่นอกเหนือจากความสามารถของชุมชนในการจัดการ ก็จำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน เช่น สำนักงานเขต สถานีตำรวจในพื้นที่ เป็นต้น

แผนภาพที่ 11 แสดงตัวอย่างแผนที่แหล่งมลพิษของชุมชนนาร่อง

ผลที่เกิดขึ้น

- สมาชิกในชุมชนสามารถรับรู้สภาพปัญหาแหล่งมลพิษที่อยู่ในชุมชนและโดยรอบชุมชนของตนได้
- เกิดความตระหนักถึงปัญหา และเกิดการถกเถียงกันในทางสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่หนทางการจัดการ แก้ไข ร่วมกัน
- เกิดความสามัคคี สมานฉันท์ ในปฏิสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดทำ
- เกิดการระแวดระวังปัญหา ป้องกันปัญหา เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา อันเป็นแหล่งมลพิษอีกในพื้นที่ชุมชนของตนต่อไป

2.5.2 กิจกรรมการณรงคต่างๆ

ในสภาพทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันนั้น จำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องมีการกระตุ้นให้สมาชิกภายในชุมชน ได้เข้าใจสภาพปัญหา หรือแหล่งปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนว่ามีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง มีแหล่งหมักหมม หรือแหล่งสะสมอยู่ตรงจุดไหน

สามารถชี้จุดปัญหาได้ โดยต้องกระตุ้นการแสดงออกของสมาชิกในชุมชนให้ได้ การที่สมาชิกสามารถช่วยกันชี้จุดปัญหา จะนำไปสู่ความสนใจและความเข้าใจร่วมกันว่าจะสามารถนำไปสู่การระงับปัญหาได้ด้วยวิธีการหรือมาตรการอย่างไร เช่น

- การเริ่มต้นแก้ปัญหาที่ความร่วมมือของสมาชิกภายในชุมชนก่อน การขอความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้เป็นผู้ก่อปัญหาอีกต่อไป
- การแสวงหาความร่วมมือ หรือวิธีการที่จะจัดปัญหาเดิมที่สะสม หรือหมักหมมมาก่อนหน้านี้ให้หมดไป
- การกำหนดแผน วิธีการ หรือรายละเอียดของการทำงาน หรือการปฏิบัติการ
- การหาการสนับสนุนปัจจัยในการทำงาน เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เงิน ฯลฯ
- การขอความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กรภายนอก เพื่อให้เข้ามาสนับสนุน เช่น สำนักงานเขตในพื้นที่ โดยเฉพาะฝ่ายที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุดคือ ฝ่ายรักษาความสะอาด ฝ่ายพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ในระยะเริ่มต้นนั้น ความร่วมมือจากสำนักงานเขต จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ในการสร้างความร่วมมือของสมาชิกภายในชุมชน โดยสำนักงานเขตสามารถให้การสนับสนุนบุคลากรที่เป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขต อุปกรณ์ เครื่องมือในการทำงานรณรงค์ของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เช่น รถเก็บขยะ ไม้กวาด ข่ง ถังขยะ รถกวาดหรือล้างถนน ฯลฯ ซึ่งการประสานงานการขอความช่วยเหลือสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน จะมีบทบาทที่สำคัญในการเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสานงาน เช่น ทำหนังสือขอความร่วมมือ หรือการโทรศัพท์ประสานขอความร่วมมือ หรือขอความช่วยเหลือจากสำนักงานเขต เป็นต้น

ผลพลอยได้ตามมา นอกจากที่จะเกิดความสามัคคี ความร่วมมือกันของสมาชิกภายในชุมชน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตกับชาวชุมชนแล้ว ในอนาคตภายหน้า หากสำนักงานเขตจะขอความร่วมมือใดๆกับชาวชุมชน ก็จะง่ายขึ้น สะดวกขึ้น และการดำเนินการเหล่านี้จะไม่ยากเลย หากมีการเชื่อมประสานการทำงาน การณรงค์ หรือการเฝ้าระวังกันอย่างต่อเนื่อง สิ่งแวดล้อมต่างๆภายในชุมชนก็จะถูกพัฒนาให้ดีขึ้น สะอาดใสมขึ้น การรณรงค์ครั้งต่อๆมาก็จะง่ายขึ้น ตามลำดับ จนสุดท้ายเพียงแค่ว่าร่วมกันเฝ้าระวังปัญหาที่เป็นแหล่งสาเหตุของปัญหาเท่านั้น ก็จะสามารถป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นได้

สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงเสมอหลังจากที่ ชาวชุมชนร่วมมือกันรณรงค์จัดปัญหาต่างๆตามแหล่งสาเหตุปัญหาของพื้นที่ตนได้เรียบร้อยแล้วนั้น “การเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง” จึงนับว่า

เป็นมาตรการที่สำคัญมากมาตรการหนึ่งที่ต้องมี ซึ่งการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากมายนัก อาจจะทำเพียงแค่ การเขียนป้ายผ้าไปติดตรงรถบอกกล่าว เตือนกัน ในจุดสำคัญของแหล่งสาเหตุปัญหานั้นๆ หรืออาจจะเขียนลงในเศษแผ่นไม้ แผ่นสังกะสี แผ่นพลาสติก ฯลฯ ก็ได้ เพื่อเป็นการย้ำเตือน ให้มีการเฝ้าระวัง เพื่อไม่ให้หลงลืมและเป็นต้นเหตุของปัญหาอีกต่อไป นั่นเอง

2.5.3 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสำเร็จ/อุปสรรค

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความสำเร็จ

1) การรับรู้ และความตระหนักที่มีร่วมกันของสมาชิกภายในชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่ผู้นำชุมชน ประธานชุมชน กรรมการชุมชน อาสาสมัครต่างๆ ของชุมชน กลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มกีฬา กลุ่ม อปพร. เป็นต้น

2) ความน่าเชื่อถือ และความเอจริงเอจ้งของผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน ซึ่งจะสามารถโน้มน้าว การขอความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชนได้ดี รวมทั้งสร้างความเกรงใจให้กับสมาชิกในชุมชนได้ หากทำการร้องขอสิ่งใดๆ จากสมาชิก

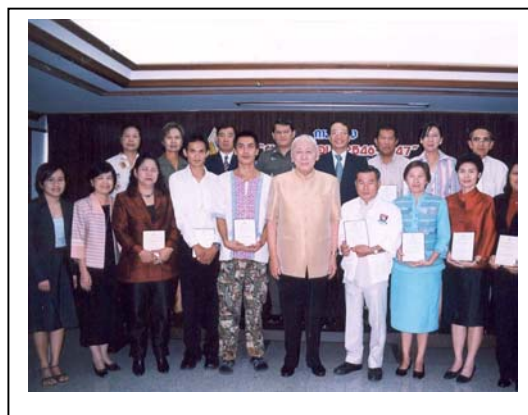
3) ความสามัคคีของคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสมาชิกภายในชุมชน ไม่มีการขัดแย้งกัน หรือชิงดีชิงเด่นกัน มองเห็นแต่ผลประโยชน์ของความร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเป็นที่ตั้ง

4) การมีกลุ่มอาสาสมัครภายในชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งกลุ่มเยาวชน ที่คอยเป็นกำลังที่สำคัญให้กับชุมชนในการทำงานทุกประเภท ทั้งการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ การดำเนินงาน และการเฝ้าระวัง

5) การเกื้อหนุน ให้ความช่วยเหลือและร่วมมืออย่างเต็มที่ จากสำนักงานเขต สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องและความต้องการต่างๆ ของชาวชุมชนได้ เช่น ขอกการสนับสนุนด้านรถเก็บขยะ รถฉีดน้ำ รถกวาดฝุ่นละออง อุปกรณ์การรณรงค์ อุปกรณ์ทำความสะอาด การเก็บขน รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตด้วย

6) การช่วยกระตุ้น ให้ความรู้ สื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกภายในชุมชน รวมทั้งสื่อต่างๆ ที่เป็นการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ และความรับรู้ให้กับชุมชนด้วย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เสียงตามสาย เป็นต้น

7)ความมีน้ำใจ ของสมาชิกในชุมชน แม้จะไม่สามารถให้การช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามการร้องขอของสมาชิกภายในชุมชน แต่ด้วยความมีน้ำใจของสมาชิกภายในชุมชน อาจจะทำให้ความร่วมมือ โดยการนำอาหาร เครื่องดื่ม ขนม ผลไม้ หรือแม้แต่บริจาคทรัพย์สินเล็กๆน้อยๆมาช่วยเหลือ ฯลฯ มาเลี้ยง กลุ่มอาสาสมัคร คณะทำงาน ได้ด้วย

แผนภาพที่ 12 แสดงการมีส่วนร่วมการแสดงความคิดเห็นของชุมชนและการประกาศเกียรติคุณยกย่องความดีเป็นแรงจูงใจ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความล้มเหลว/อุปสรรค

1)การเห็นแก่ได้ หรือการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำชุมชน หรือประธานชุมชน หากสิ่งที่ทำให้กับส่วนรวมแล้วตนเองไม่ได้ผลประโยชน์ส่วนตัวด้วย ก็มักจะไม่ทำหรือไม่ให้ความร่วมมือ อันนำไปสู่ความล้มเหลวหรือประสิทธิผลที่ได้ไม่สมบูรณ์

2)การเมืองภายในชุมชน เกิดจากการเป็นหัวคะแนนให้กับนักการเมืองท้องถิ่น หรือนักการเมืองระดับชาติ ของแต่ละฝ่ายของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันภายในชุมชน เมื่อต้องการความร่วมมือก็เกรงว่าอีกฝ่ายจะได้ชื่อเสียง หรือได้หน้าได้ตามากกว่าตน จึงอาจไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

3)คนต่างถิ่น หรือผู้อพยพย้ายถิ่นมาอยู่อาศัยในชุมชน บ้านเช่า ห้องเช่า ซึ่งมักไม่ให้ความร่วมมือกับชาวชุมชน เพิกเฉย หรือเป็นผู้ก่อปัญหาหมกพิน และสิ่งแวดลอมหลักของชุมชนด้วยไม่สนใจกฎระเบียบของชุมชน

4)ความไม่จริงจัง และจริงจังต่อการทำงานร่วมกับชาวชุมชน การไม่ให้การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตในพื้นที่ หรือถ้าช่วยเหลือก็ลักษณะขอไปที ไม่แข็งขัน ทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีของผู้นำชุมชนและสมาชิกภายในชุมชน

5)การขาดงบประมาณ ในการดำเนินงานในช่วงเริ่มต้น ในทุกแผนงานและกิจกรรมการรณรงค์ การเฝ้าระวังที่เหมาะสม แม้ไม่จำเป็นต้องมากมายนัก แต่ก็จำเป็นที่ต้องมี เพื่อให้เกิดพลังของการขับเคลื่อนได้ดี เช่น เป็นค่าอาหาร ค่าวัสดุอุปกรณ์เล็กๆน้อยๆ เป็นต้น

6)ความเห็นแก่ตัว การขาดการปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิกภายในชุมชน ไม่รับรู้ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยุ่งเกี่ยว หรือเกี่ยวข้องด้วย ไม่ว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนจะร้องขอให้ช่วยทำอะไร สนับสนุนอะไร ก็ไร้ซึ่งน้ำใจ หรือการไม่ให้ความร่วมมือใดๆเลย

2.5.4 รูปแบบการดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ของชุมชนที่เกิดขึ้น

1) ชุมชนในย่านโรงงานอุตสาหกรรม

จุดเด่นของชุมชนในย่านโรงงานอุตสาหกรรมนำร่อง (ชุมชนนางนอง 2 เขตจอมทอง) คือ ความเข้มแข็งของประธานชุมชน และประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ทำงานให้กับชุมชนด้วยความเสียสละ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ต่างฝ่ายต่างเกื้อกูล ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้การดำเนินงานใดๆ สามารถลุล่วงไปด้วยดี ทำให้กรรมการชุมชน อาสาสมัครของชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนมองเห็นว่าเมื่อผู้นำของชุมชนตนสามัคคีกัน และยอมเสียสละทุ่มเทการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ใดๆ ก็ทำให้กรรมการชุมชน และสมาชิกต่างให้ความร่วมมืออย่างแข็งขัน

ผนวกกับความสัมพันธ์อันดีอย่างยาวนานระหว่างประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆและผู้บริหารของสำนักงานเขตจอมทองทุกคน (แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการเขตคนใหม่อยู่เสมอก็ไม่ใช่อุปสรรค) ทำให้การขอความร่วมมือ และการร้องขอความร่วมมือใดๆ จากชุมชน สามารถประสานประโยชน์กันได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วขึ้น

ดังนั้นเพียงแต่ได้รับการกระตุ้นให้ชุมชน จัดลำดับความสำคัญของการดูแล ตรวจสอบ ติดตามปัญหามลพิษทางอากาศ อันมีสาเหตุหลักมาจากโรงงานอุตสาหกรรมภายในและรอบๆชุมชนของตน ให้อยู่ในลำดับต้นๆ ก็ทำให้ชุมชนมีทิศทางและเป้าหมายที่แน่นอน ที่จะร่วมกันกำหนดวิธีการในการดำเนินการ เพื่อการดังกล่าวได้ดีมากยิ่งขึ้น โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- การประชุมหารือ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของกลุ่มแกนนำ และเมื่อแกนนำเข้าใจร่วมกันดีแล้วก็ขยายการสร้างการรับรู้สู่สมาชิกทั้งหมดของชุมชน

- การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อเป็นแกนนำในการประสานงาน และการแบ่งพื้นที่ในการช่วยกันรับผิดชอบ ดูแล แต่ละ โชน หรือตรอก ซอก ซอย
- การร่วมกันระดมความคิดเห็น มองให้เห็นถึงปัญหาต่างๆที่เป็นแหล่งที่มาของมลพิษ ทุกประเภทภายใน-ภายนอกชุมชน แล้วช่วยกันจัดลำดับความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การ แก้ไข และฟื้นฟูสภาพ และสามารถนำข้อมูลทั้งหมดมาร่วมกันจัดทำแผนที่แหล่งมลพิษของชุมชนได้ด้วย เพื่อใช้เป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจกันของสมาชิกในชุมชน และร่วมกันค่อยๆจัดแหล่งของมลพิษที่ปรากฏอยู่บนแผนที่ให้หมดไปให้ได้ ในที่สุด
- การประสานงาน เจรจา ขอความร่วมมือ สมาชิกในชุมชน เพื่อไม่ให้เป็นผู้สร้าง ปัญหา รวมทั้งการเจรจาขอความร่วมมือเจ้าของ ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ต่างๆ ทั้งโรงงานใหญ่ และโรงงานห้องแถว ไม่ให้สร้างปัญหา หรือก่อความเดือดร้อนให้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกภายในชุมชน ทั้งเรื่องการปล่อยกลิ่นเหม็น การปล่อย น้ำเสีย การส่งเสียงดังและความสั่นสะเทือน รวมทั้งการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง
- การจัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือร่วมกัน ในการทำความสะอาดชุมชน ทั้งเรื่องขยะ ทั่วไป และการทำความสะอาดคูคลอง ขยะในคลอง โยการประสานงานกับหน่วยงานทุกภาคส่วน เช่น โรงเรียนในชุมชนเพื่อให้ส่งเยาวชน นักเรียน มาช่วยประชาสัมพันธ์ แสดงพลังของความร่วมมือ การประสานงานกับสำนักงานเขตในการจัดส่งเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์เก็บขนขยะ และทำความสะอาดถนน คู คลองมาร่วม การ ประสานกับสมาชิกทุกครอบครัวให้ส่งสมาชิกมาร่วมกิจกรรมในชุมชน
- การเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำแผ่นป้ายเตือน รมรงค์ไม่ให้สมาชิกภายใน ชุมชน ผู้ประกอบการ ก่อให้เกิดมลพิษสะสมอีก รวมทั้งการใช้เสียงตามสายประกาศ การเตือนอย่างต่อเนื่องตลอดทุกวัน
- การฝึกอบรมอาสาสมัคร และกลุ่มเยาวชนเพิ่มเติม เพื่อให้มีองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมต่าง รับรู้ถึงปัญหา การป้องกัน การแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยัง เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเฝ้าระวังได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

แผนภาพที่ 13 แสดงกิจกรรมความร่วมมือในการณรงค์ของสมาชิกในชุมชน

จากรูปแบบของการดูแล ตรวจสอบ ติดตามมลพิษทางอากาศของชุมชนนางนอง 2 ข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงพลังความร่วมมือของชุมชนทุกภาคส่วน ซึ่งนำมาสู่ความสำเร็จลงได้ และทำให้ชุมชนมีความเกื้อหนุนสามัคคีกัน แม้จะมีอยู่บ้างกับกลุ่มคนที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือ เช่น กลุ่มบ้านเช่า แต่ก็ไม่ใช่ผู้ที่ทำให้เกิดปัญหาของชุมชนอีกต่อไป

2) ชุมชนในย่านที่มีการจราจรแออัด

จุดเด่นของชุมชนในย่านที่มีการจราจรแออัดนาร่อง (ชุมชนซานเมือง เขตดินแดง) คือ การที่ประชาชนชุมชนมีนิสัยใจนักเลง กล้าได้ กล้าเสีย เป็นที่เกรงใจของสมาชิกในชุมชน แม้ว่าชุมชนจะเป็นชุมชนที่ใหญ่และส่วนใหญ่บ้านเรือนในชุมชนมักจะเป็นทาวเฮ้าส์ สถานประกอบการ คอนโดมิเนียม อะพาร์ตเมนต์ ปลูกสร้างกันอย่างหนาแน่น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนมักเป็นไปในลักษณะหลวมๆ ไม่แน่นแฟ้น แต่การรวมกลุ่มกันของสมาชิกที่มีอาชีพรับจ้าง เช่น จักรยานยนต์รับจ้าง แม่ค้า และกลุ่มเยาวชน กลับมีความสัมพันธ์กันในการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งพอสมควร

อีกทั้งประชาชนชุมชนก็มีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับชาติ ในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ด้วย เช่น สำนักงานเขตดินแดง สถานีตำรวจนครบาลห้วยขวาง และดินแดง เป็นต้น ทำให้การประสานงาน เพื่อจัดทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้น

แต่การกระตุ้น หรือการรวบรวมสมาชิกภายในชุมชน ให้เข้าร่วมประชุมกันเป็นกลุ่มใหญ่ นั้นค่อนข้างทำได้ยาก เนื่องจากแต่ละคนต่างก็มีภารกิจ หน้าที่การงาน และอาชีพที่ต้องหาเช้ากินค่ำอยู่ทุกวัน ดังนั้นการจัดประชุม การหาหรือกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย ต้องดำเนินการในช่วงหลังเวลาเลิกงานแล้ว ในช่วงเย็นหรือค่ำ หรือในช่วงวันหยุด เป็นต้น

รูปแบบของการดูแล ตรวจสอบ ติดตามมลพิษทางอากาศของชุมชนชาวเมือง มีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

- การหาหรือร่วมกันกับประธานชุมชนและแกนนำของชุมชน กรรมการชุมชน เพื่ออธิบายสร้างความเข้าใจร่วมกัน และปูพื้นฐานต่างๆ ในประเด็นและเป้าหมายของการร่วมกันพัฒนา ดูแลชุมชน
- การสำรวจแหล่งมลพิษของชุมชน และร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่เพื่อใช้เป็นข้อมูลของชุมชนในการประชุม ปรีกษาหารือกัน และเพื่อใช้ในการทำแผนที่แหล่งมลพิษของชุมชน
- การจัดประชุมกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ของสมาชิกที่ดึงเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน พร้อมกับการเปิดให้มีการสมัครเข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครประจำชุมชน เพื่อช่วยเฝ้าระวัง ดูแล แหล่งที่จะเป็นสาเหตุของปัญหาในพื้นที่ต่างๆภายในชุมชน
- การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางอากาศให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยการจัดทำดัชนีชี้วัดชนิดหนึ่งคือ การใช้ธงขาว ตรวจสอบมลพิษ โดยนำธงขาวไปแขวนไว้ ณ เสาไฟฟ้าในชุมชนหลายๆพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นว่า สีของผ้าขาวถูกมลพิษ เขม่า ควันดำมาเกาะติดมากน้อยเพียงใด ในระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากมลพิษจากการจราจรได้ดี
- การกระตุ้นให้เกิดการณรงค์ทำความสะอาดชุมชนให้สะอาด โดยเชิญชวนสมาชิกกลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครต่างๆ ออกมาร่วมกันทำความสะอาดทุกตรอก ซอกซอย หน้าอาคารร้านค้า เก็บกวาดขยะ สิ่งเหลือใช้ ฝุ่นดินริมถนน ฯลฯ โดยการประสานความร่วมมือทั้งบุคลากรและเครื่องมือเครื่องมือในการณรงค์จากสำนักงานเขตดินแดง ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว
- การแก้ไขปัญหการจราจรที่แออัด โดยชุมชนได้หารือกันแล้วร่วมกันกำหนดเส้นทางเดินรถกันใหม่ แล้วนำข้อเสนอให้มีการจัดทำแนวเส้นทางเดินของยานยนต์ต่างๆในชุมชนให้เป็นการเดินรถทางเดียว (One-Way) โดยการทำหนังสือและนัด

ประชุมหารือกับสถานีตำรวจนครบาลในพื้นที่ เพื่อให้การเดินรถสะดวกขึ้นไม่เกิดความแออัด หรือสะสมในพื้นที่ของชุมชน อันเป็นสาเหตุของมลพิษ ปัจจุบันแม้จะอยู่ในขั้นตอนของการดำเนินการปรึกษาหารือกันหลายรอบ แต่ก็ยังเป็นทิศทางที่ดีของการดำเนินการที่มาจากความต้องการของชุมชนเอง

- การขอความร่วมมือกับผู้รับเหมาที่เข้ามาก่อสร้างตึก อาคาร อะพาตเมนต์ คอนโดมิเนียมให้มีการคุมวัสดุผ้าใบป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง การทำความสะอาดถนนหน้าโครงการ และการกำหนดช่วงเวลาเข้า-ออกของรถขนปูนซีเมนต์ผสมเสร็จไม่ให้เข้า-ออก ในช่วงเวลาเร่งด่วนเช้า-เย็น
- การเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยการมอบหมายให้อาสาสมัครเฝ้าระวัง คูแล และเป็นเจ้าของซอยและถนน แต่ละซอย หากมีแหล่งมลพิษเกิดขึ้น จะถูกนำมารายงานต่อประธานชุมชน เพื่อหาทางยุติปัญหา นอกจากนี้การส่งกลุ่มเยาวชนไปเข้าค่ายอบรมด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับเยาวชน เพื่อที่จะสามารถกลับมาคูแล และเป็นกลุ่มพลังในพื้นที่ได้ ต่อไป

ภาพที่ 14 แสดงกิจกรรมการร่วมมือกันทำความสะอาดชุมชนและการสร้างดัชนีชี้วัดปัญหามลพิษในชุมชนด้วยธงขาว

ผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น มีการปรึกษาหารือ และพูดคุยกันบ่อยครั้งขึ้นโดยใช้ศูนย์ของชุมชน ที่เป็นสำนักงานของประธานชุมชนเป็นที่นัดหมาย การประชุม การหารือ ในปัญหาใดๆ หรือกิจกรรมใดๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ต่อเนื่องได้ต่อไป

3) ชุมชนในย่านที่มีปัญหาฝุ่นละออง

จุดเด่นที่สำคัญของชุมชนต่างๆในย่านที่มีปัญหามลพิษฝุ่นละอองมาก (5 ชุมชน นำร่อง คือ ชุมชนพร้อมใจพัฒนา ชุมชนไทรคู่ ชุมชนชอยภักดี ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย และ ชุมชนสวนผัก เขตจตุจักร ซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงติดกัน) คือ การถูกบีบรัดจากเจ้าของที่ดินเดิมที่ต้องการไล่ที่ จากปัญหาความเสื่อมโทรมและแหล่งมลพิษต่างๆรอบทิศ ด้านหน้าของชุมชนต้องเผชิญกับฝุ่นละอองจากถนนเลียบทางรถไฟที่กำลังปรับปรุง รวมทั้งมลพิษจากรถไฟ ด้านหลังชุมชนตลอดแนวก็เป็นคลองเปรมประชากร ที่มีสภาพเน่าเหม็น นอกจากนี้ยังมีแนวทางด่วนชั้นที่ 2 พาดผ่านชุมชนอีก ซึ่งชุมชนทั้ง 5 ชุมชนต่างได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน

ปัญหาดังกล่าว ทำให้ชุมชนทั้ง 5 ชุมชนรวมตัวกันมากขึ้น ในการที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ภายใต้การร่วมกันปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น แม้ว่าในอดีตชุมชนต่างๆ จะต่างคน ต่างอยู่ ไม่ค่อยสามัคคีปรองดองกันมากนัก แต่หลังจากมีการกระตุ้น ให้เห็นถึงพลังของความสามัคคี ความสมานฉันท์ และประเด็นปัญหาต่างๆ ทำให้ผู้นำทุกชุมชนยอมรับความร่วมมือ และนำมาสู่การร่วมกันดูแล ตรวจสอบ ติดตาม มลพิษทางอากาศในชุมชน โดยมีกระบวนการสำคัญๆ ดังนี้

- การหารือย่อยสำหรับผู้นำชุมชน แกนนำ ประธานชุมชนแต่ละชุมชนเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นให้เห็นถึงสภาพปัญหา และชักนำให้เข้าร่วมโครงการ
- การร่วมกันสำรวจแหล่งปัญหา และที่มาของแหล่งมลพิษในชุมชน เพื่อนำไปจัดทำแผนที่แหล่งมลพิษของแต่ละชุมชน รวมทั้งการทำแบบสำรวจ แบบสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกต่างๆในทุกชุมชน
- การประชุมแกนนำของทุกชุมชนเพื่อร่วมกันวางแผนงาน เพื่อขยายผลการรับรู้สู่สมาชิกทุกคนในชุมชน
- การจัดประชุมใหญ่ระดมความคิดเห็น เพื่อให้สมาชิกของแต่ละชุมชนได้รับทราบปัญหาร่วมกัน ร่วมกันชี้ให้เห็นถึงแหล่งปัญหา รับฟังข้อเสนอแนะหรือทางออกของแต่ละปัญหา แต่ละชุมชน
- รับสมัครอาสาสมัครมาร่วมทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมประสานระหว่างสมาชิกทั้ง 5 ชุมชน และเป็นแกนนำในการประชุมปรึกษาหารือต่างๆ

- ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานของแหล่งมลพิษของชุมชน โดยการประสานขอความร่วมมือจากสำนักอนามัย (ปัจจุบันคือ สำนักสิ่งแวดล้อม) ของกรุงเทพมหานคร ให้ส่งเครื่องมือตรวจวัดเสียงและฝุ่นละออง มาตรวจวัดจากแหล่งมลพิษหลักของชุมชน
- แขนงนำช่วยกันประสานขอความร่วมมือการทางพิเศษแห่งประเทศไทย ในฐานะเจ้าของทางด่วนขั้นที่ 2 ให้ช่วยปรับปรุงสร้างกำแพงกันเสียงและกันวัสดุตกหล่นจากทางด่วน เพื่อไม่ให้กระทบต่อชุมชน รวมทั้งการกวาดล้างฝุ่นละอองบริเวณผิวการจราจรด้านบนของทางด่วนด้วย
- จัดข้อมูลข่าวสาร และรายงานกิจกรรมความคืบหน้าของชุมชนผ่านศูนย์ข้อมูลของชุมชน ผ่านหอกระจายเสียงของชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ การเคลื่อนไหวของชุมชนร่วมกัน
- จัดกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาด เก็บกวาดสิ่งของเหลือใช้ และแหล่งสะสมขยะมูลฝอย โดยดึงพลังทุกภาคส่วนภายในชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักศึกษาที่มาใช้พื้นที่ของชุมชนเล่าเรียน (กศน.จตุจักร) รวมทั้งขอความร่วมมือสำนักงานเขตให้ส่งเจ้าหน้าที่ และเครื่องมือเครื่องมือมาร่วมจัดแหล่งมลพิษของชุมชนทั้ง 5 ชุมชน
- ทำการเฝ้าระวังและคอยติดตามไม่ให้มีแหล่งมลพิษเกิดขึ้น หรือเป็นแหล่งสะสมภายในชุมชนได้อีก เช่น การเขียนข้อความป้ายไม้ ป้ายผ้า ไปติดประกาศ เตือนสมาชิกในชุมชนให้ร่วมมือกันปฏิบัติ รวมทั้งการประกาศเตือนผ่านเสียงตามสายภายในชุมชนด้วย

การดำเนินการของชุมชนทั้ง 5 ชุมชน แม้จะสามารถทำให้เกิดการรวมตัวกันได้โดยมีรูปแบบการทำงานที่เป็นเป้าหมายเดียวกัน แต่ถ้าหากขาดการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว ก็อาจจะกลับไปสู่สภาพเดิมๆของชุมชน คือ ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างต้องดิ้นรน หาเลี้ยงชีพของตน โดยไม่สนใจสภาพแวดล้อม หรือปัญหามลพิษที่อยู่ภายในชุมชนของตน แต่ถ้าหากชุมชนได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างต่อเนื่อง เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร โดยมีการนำการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้แล้ว การดูแล เฝ้าระวังปัญหา ก็สามารถสร้างความยั่งยืนขึ้นได้ในชุมชน

ภาพที่ 15 แสดงกิจกรรมการรณรงค์ของชาวบ้าน นักศึกษา และ พลังความร่วมมือทุกภาคส่วนในการพัฒนาชุมชน

4) ชุมชนในย่านที่มีตึก อาคารสูง และสิ่งก่อสร้างล้อมรอบ

จุดเด่นของชุมชนนําร่องในพื้นที่ที่มีปัญหาตึก อาคาร สิ่งปลูกสร้างล้อมรอบ ปิดกั้นทิศทางลมใน 3 ชุมชน (ชุมชนวัดมะกอกส่วนหน้า ชุมชนวัดมะกอกส่วนกลาง และชุมชนสุขสวัสดิ์) ของเขตพญาไท คือ การที่มีกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครที่เข้มแข็ง มีผู้นำเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเสียสละ และความเป็นผู้นำ ทำให้สามารถหลอมรวมอาสาสมัครที่เป็นเยาวชนกลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมกันรณรงค์ในกิจกรรมต่างๆด้านการพัฒนาชุมชนได้มาก แต่ข้อด้อยของชุมชนทั้ง 3 คือ มีบางชุมชนที่ผู้นำขาดความจริงจังในการดำเนินงาน การดำเนินกิจกรรมใดๆ มักมองแต่ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะตน จึงทำให้พลังของการทำงานร่วมกันของชุมชนอ่อนด้อยลงไป ส่วนอีกชุมชนหนึ่งก็มีการเปลี่ยนถ่ายผู้นำใหม่ เนื่องจากผู้นำคนเดิมเสียชีวิต และอีกชุมชนก็มีการเลือกตั้งกรรมการชุมชนใหม่

แม้ชุมชนทั้ง 3 จะมีความแตกต่างกันในด้านเฉพาะที่แตกต่างกันไป แต่การกระตุ้นให้ชุมชนมีพลังของความร่วมมือกันก็สามารถทำได้ เพียงแต่ต้องมองให้เห็นถึงศักยภาพของความเข้มแข็งของชุมชนมาเป็นตัวตั้ง โดยชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาของชุมชนที่ต้องเผชิญร่วมกัน ซึ่งมีแนวทางดังนี้

- การพูดคุยหารือ กับกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นปัญหา และกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหามีอยู่แล้ว ให้สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ด้วยพลังของชุมชน
- ให้แกนนำชุมชนร่วมกันสำรวจสภาพ ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ในชุมชนของตนว่ามีปัญหาตรงจุดไหนบ้าง สาเหตุมาจากอะไร สมาชิกในชุมชนมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร

ไร ตรงกันหรือขัดแย้งกันหรือไม่ รับฟังความคิดเห็นเบื้องต้นโดยการสอบถามพูดคุย และใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น เพื่อนำมาร่วมกันจัดทำแผนที่แหล่งมลพิษ ในชุมชน

- แสวงหาแนวร่วมจากกลุ่มพลังต่างๆในชุมชน เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มกีฬา กลุ่มเยาวชน ให้เข้าร่วมเพื่อผนึกกำลังกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบไปด้วยตึก อาคารสูง และมีทางด่วนพิเศษ พาดผ่านกลางชุมชน
- ใช้ศูนย์ชุมชนเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชุมชน โดยมีเสียงตามสายช่วย ประสานการรับรู้ของชุมชนได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น รวมทั้งการมีสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เผยแพร่ ให้ชุมชนเกิดการรับรู้และตระหนักเห็นถึงปัญหา
- การประชุมใหญ่เพื่อทำความเข้าใจ และสะท้อนปัญหาให้ตรงกันกับสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน และสมาชิกในทุกกลุ่มความร่วมมือ และกระตุ้นให้เกิดการร่วมกันหาทางออก และแก้ไขปัญหามลพิษของชุมชนของตน
- ปัญหาตึก อาคารสูง และสิ่งปลูกสร้างที่ล้อมรอบชุมชน จนปิดกั้นทิศทางลม แม้ชุมชนจะเคยชินต่อปัญหาดังกล่าว และมองไม่เห็นความสำคัญของปัญหา แต่การได้แลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ก็สามารถนำไปสู่การมองเห็นถึงสภาพปัญหาอื่นๆอีกมากมายที่ชุมชนคิดว่าเป็นลำดับความสำคัญอันดับต้นๆ เช่น ปัญหามลพิษอากาศเสีย ฝุ่นละอองและเสียงดังจากการจราจร บริเวณใต้ทางด่วน ปัญหาขยะใต้ทางด่วนและตามตรอกซอกซอยและพื้นที่ว่างเปล่าในชุมชน รถมอเตอร์ไซด์ (ถนนใต้ทางด่วน)หน้าชุมชน ปัญหาขยะที่ทิ้งเกลื่อนกลาดใต้ทางด่วน ในคูคลองของชุมชน ปัญหาน้ำเน่าเสียภายในชุมชน รวมทั้งปัญหามลพิษบ้านเช่า คนจรด่วย เป็นต้น
- เมื่อสมาชิกในชุมชนรับรู้ปัญหาร่วมกัน ก็เกิดพลังที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหานั้นๆ อย่างเป็นรูปธรรม จนในที่สุดก็เกิดการวางแผนทำงานร่วมกัน ในการรณรงค์จัดปัญหาที่เกิดขึ้นสะสมในชุมชน โดยการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากสำนักงานเขต พญาไท ที่ให้ความร่วมมือเสมอมาที่ชุมชนต้องการความร่วมมือและช่วยเหลือ ทั้งการให้เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขต มาร่วมกิจกรรม การส่งรถเก็บขนขยะมาร่วมเก็บขน การส่งรถน้ำมาร่วมล้างถนน ให้ปลอดฝุ่นละออง การเก็บขยะในคูคลอง เป็นต้น

- กลุ่มพลังที่เป็นเยาวชนในชุมชน ถือว่าเป็นพลังที่สำคัญยิ่ง ที่ช่วยทำหน้าที่รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวสมาชิกในชุมชนให้ออกมาร่วมพลังดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยเยาวชนแต่ละคนก็จะไปสื่อถึงบุคคลในครอบครัวตน และเพื่อนๆ ของตน ให้ออกมาเป็นแนวร่วมและอาสาสมัครของชุมชน
- เมื่อพลังของชุมชนสามารถพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีขึ้นมากแล้ว การเฝ้าระวังและรณรงค์อย่างต่อเนื่อง โดยมีกลุ่มเยาวชนคอยเป็นหูเป็นตาเฝ้าระวัง บอกกล่าว สมาชิกในชุมชน ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เห็นความต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้ป้ายผ้า ในการประชาสัมพันธ์เตือนและขอความร่วมมือ ให้ชุมชนไม่เป็นผู้ก่อปัญหาอีก ก็สามารถทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นได้
- การจัดประชุมหารือ ทบทวนกันบ่อยครั้งเป็นประจำทุกเดือนของกลุ่มเยาวชนแกนนำ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สร้างความต่อเนื่องของชุมชน

แผนภาพที่ 16 แสดงการประชุมเผยแพร่ความรู้ให้ชุมชน และการรณรงค์พลังความร่วมมือที่มีกลุ่มเยาวชนเป็นแกนนำ

แต่ปัญหาในระยะยาวนั้น พบว่าหากกลุ่มแกนนำเยาวชนโตขึ้น และต้องแยกย้ายกันไปทำงาน หรือศึกษาต่อ ถ้าไม่มีการเชื่อมโยงหรือกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวอยู่เสมอ พลังของความร่วมมือ ดังกล่าวก็อาจจะลดน้อยถอยลงได้ ดังนั้นการเชื่อมต่อ และประสานงานกันอย่างต่อเนื่องระหว่างสำนักงานเขต และแกนนำของชุมชน จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความยั่งยืนเหล่านี้ยังคงอยู่ต่อไปได้ในชุมชน

5) ชุมชนที่มีกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง

การกำหนดให้มีชุมชนที่มีกิจกรรมชุมชนที่เข้มแข็ง(ชุมชนหน้าตลาดศิริรินทร์) เขตคลองสาน เพื่อต้องการเปรียบเทียบให้เห็นว่า ถ้าชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความรู้ มีความเสียสละใน

การทำงานให้ชุมชนสูง มีความสัมพันธ์อันดีต่อองค์กร/หน่วยงานต่างๆ ได้ดีแล้ว กระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยไม่ต้องเป็นภาระของหน่วยงานใดมากนัก เพราะปัญหาทุกอย่าง ชุมชนจะร่วมกันคิดเอง แก้ปัญหาเอง ป้องกันปัญหาเอง โดยที่หน่วยงานภายนอก (องค์กรเอกชน, สำนักงานเขต ฯลฯ) เพียงแค่เข้าไปกระตุ้นเล็กน้อย กระบวนการก็สามารถที่จะเกิดขึ้น และดำเนินการไปได้ด้วยตัวของชุมชนเอง

ดังนั้นรูปแบบของการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศของชุมชนนี้ จึงต้องขึ้นอยู่กับแกนนำของชุมชนเป็นหลัก โดยมีแนวทาง ดังนี้

- การปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และแกนนำกลุ่มต่างๆ เพื่อให้สมาชิกเห็นว่า ชุมชนจะไม่เป็นภาระของหน่วยงานใด ในการที่ต้องเข้ามาแก้ไขปัญหของชุมชน
- การสร้างเครือข่ายของแกนนำในแต่ละกลุ่มของชุมชน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการประสานงานมากขึ้น เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอปพร. กลุ่มอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย กลุ่มกีฬา กลุ่มเยาวชนพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
- การร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาชุมชน โดยบอกกล่าวกันโดยผ่านเสียงตามสายของชุมชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาของสภาพแวดล้อมที่ยังคงมีอยู่ภายในชุมชน เช่น ทัศนียภาพจากกองขยะริ้วเคล็ดของสมาชิกในชุมชน ปัญหาขยะที่ลอยมาจากชุมชนอื่นๆ ในคลองข้างชุมชน ปัญหาการปล่อยน้ำเน่าเสียของโรงงานห้องแถวของชุมชนอื่นๆ ที่เป็นชุมชนใกล้เคียง
- การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของสมาชิกในชุมชน ร่วมกันกำหนดกิจกรรม และหาทางออกในการจัดการปัญหานั่นๆเอง
- การกำหนดตารางเวลาประจำเดือน ประจำปี โดยใช้วันสำคัญของประเทศมาเป็นตารางของการร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งทำให้สมาชิกในชุมชนรู้ล่วงหน้า และเตรียมความพร้อมในการออกมาร่วมกันดำเนินกิจกรรม
- การมีศูนย์ข้อมูลของชุมชนในการใช้เป็นศูนย์กลางของการประชุม หารือ การวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยมีข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ต่างๆ ที่สามารถเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจ รับรู้ โดยดำเนินการพร้อมกับการใช้เสียงตามสายเป็นหอกระจายข่าวสารภายในชุมชนด้วย

- การประสานขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอก/หน่วยงานภายนอก โดยผู้นำของชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายนอก ทั้งฝ่ายการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติและข้าราชการประจำในสำนักงานเขต ทำให้ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนได้ดี ทั้งเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ
- การคอยบอกกล่าว ตักเตือนกัน และการมอบหมายให้แกนนำกลุ่มต่างๆในชุมชนช่วยเฝ้าระวังปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้งการที่มีประธานชุมชนเป็นคนเดิมอย่างยาวนาน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็ทำให้การทำงานพัฒนาของชุมชนเกิดความต่อเนื่อง และเข้มแข็งตลอดเวลา

โดยสรุป จุดเด่นของชุมชนนี้คือ

- 1) การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความรู้ และเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม
- 2) การที่ผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์กร/หน่วยงานต่างๆมาก ทำให้สะดวกต่อ

การขอความร่วมมือ/สนับสนุน

3) การมีกลุ่มพลังกลุ่มต่างๆหลายกลุ่มในชุมชน และทุกกลุ่มเชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่นทำให้ง่ายต่อการประสานงาน การดำเนินกิจกรรมใดๆ

4) การมีการกำหนดแผนงานกิจกรรมไว้ล่วงหน้า ทำให้ชุมชนรับรู้แผนงานล่วงหน้าสะดวกต่อการประสานงาน และบอกกล่าวในการดำเนินกิจกรรมใดๆ

แผนภาพที่ 17 แสดงความเข้มแข็งของการใช้สื่อ และการหารือเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหา กระตุ้นให้เกิดพลังความร่วมมือที่ดี

ชุมชนแม้จะมีปัญหาถูกไล่รื้อที่ เนื่องจากพื้นที่บางส่วนของชุมชนเป็นที่ดินเช่า แต่พลัง
 ของความร่วมมือของชุมชนที่ยึดเหนี่ยวกันไว้อย่างเข้มแข็ง มีผู้นำที่เข้มแข็ง ใส่ใจต่อปัญหาของ
 มวลสมาชิก ก็สามารถทำให้เกิดการเจรจาต่อรอง ยืดอายุการเช่าต่อไปได้อีกระยะหนึ่ง แต่ที่
 สำคัญชุมชนยังให้ความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีของชุมชนให้มียู่ตลอดเวลา โดย
 การร้องขอหรือการนำของผู้นำชุมชน ชาวบ้านก็ให้ความเกรงใจ และมีความเชื่อถือ และจะให้
 ความร่วมมือโดยตลอด

บทที่ 3

การประเมินแบบสอบถามแต่ละพื้นที่เป้าหมาย

การใช้แบบสอบถามเป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อสภาพปัญหาเฉพาะและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เพื่อสะท้อนความคิดเห็นที่มีอยู่หลากหลาย และมุมมองที่คณะผู้วิจัย จะสามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ประโยชน์ต่องานวิจัย และให้สามารถรู้สภาพความเป็นจริงของชุมชน เพื่อให้การติดต่อประสานงาน และการสร้างความสนิทสนมกับสมาชิกของชุมชนเป็นไปได้สะดวกขึ้น

กระบวนการจัดทำแบบสอบถามนั้น คณะผู้วิจัยได้เข้าไปพบปะผู้นำชุมชน อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน และสมาชิกทั่วไปในชุมชน เป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อนำมาประกอบร่างขึ้นเป็นแบบสอบถามของแต่ละพื้นที่เป้าหมาย โดยการให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในร่างแบบสอบถามดังกล่าว จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจน แล้วจึงให้อาสาสมัครฯนำไปสัมภาษณ์หรือให้สมาชิกในแต่ละครัวเรือนตอบแบบสอบถามกลับมา ซึ่งจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้นมี 2,500 ชุด แบ่งออกเป็นพื้นที่เป้าหมายละ 500 ชุด (5 เขต พื้นที่เป้าหมาย) โดยแยกการเก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานชุมชน และครั้งที่ 2 เป็นการสำรวจความคิดเห็นและผลของการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ

3.1 การออกแบบสอบถาม

การออกแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการให้ความรู้ พร้อมกับสืบหาข้อมูลเรื่องจิตสำนึกและความตระหนักของสมาชิกแต่ละชุมชน เพื่อให้ได้สถานะภาพและความพร้อมของประชากรในชุมชน ผู้ตอบคำถามจำเป็นต้องไตร่ตรองและเหลียวมองปัญหาไปรอบ ๆ ตัว และรอบบ้านอีกครั้ง ขณะ

เดียวกันกระตุ้นให้เกิดความสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่ปกติเคยมองข้ามไปเพราะความชินชา จำเจ เห็นอยู่ทุกวัน มาเป็นความใส่ใจต่อปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่อยู่ในชุมชนของตน

2. เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหามลภาวะ ว่ามีจุดกำเนิดอย่างไรและส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตมากน้อยเพียงใด

3. เพื่อกระตุ้นให้คิดหาทางป้องกัน และแก้ไขปัญหามีอยู่ด้วยตนเอง / หรือมีมาตรการอื่นใดเป็นข้อเสนอแนะเป็นทางออก หรือที่จะต้องอาศัยความร่วมมือสร้างกิจกรรมที่ร่วมกันของชาวชุมชน เพื่อป้องกัน/แก้ไข ฯลฯ จนถึงเรื่องจัดอันดับความสำคัญของปัญหาได้

4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่ แนวทางสร้างแรงจูงใจ จากความเห็นของสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อความสำเร็จของรูปแบบการเฝ้าระวังฯ ที่มีผลในทางปฏิบัติ

3.2 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีอาคารสูงและสิ่งปลูกสร้างปิดล้อม ในเขตพญาไท

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการระดมความคิดในพื้นที่ดังกล่าวอันประกอบด้วย 3 ชุมชนย่อยที่อยู่ใกล้ชิดติดกัน คือ ชุมชนวัดมะกอกส่วนหน้า ชุมชนวัดมะกอกส่วนกลาง และชุมชนสุขสวัสดิ์ ข้อสรุปของชาวชุมชนที่สะท้อนความเห็นสามารถแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ความสามารถในการบ่งชี้ปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

- อากาศอับ อากาศไม่ถ่ายเทพอ ไม่ระบาย ทำให้หายใจไม่สะดวก
- ก่อให้เกิดโรคแพ้อากาศ เป็นหวัดบ่อยๆ และเป็นกันทุกเพศ ทุกวัย
- มลพิษทางอากาศ ส่วนใหญ่มาจากบริเวณถนนหน้าบ้าน และจากทางด่วน
- ปัญหาน้ำเน่าเสียจากท่อระบายน้ำ และในคูคลอง
- กองขยะเต็มไปทุกแห่ง
- มีที่รกร้างว่างเปล่าภายในชุมชน
- ปัญหาแมลงสาบ ยุงมาก มีหนูมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนจุนานๆจะพบ
- ดันไม้ เพื่อสร้างความเขียวชอุ่มภายในชุมชนมีน้อยมาก มีเฉพาะบางบ้านเท่านั้น

- ปัญหาฝุ่นละอองตลอดเวลา มีเสียงดังตลอดเวลาโดยเฉพาะบริเวณใต้ทางด่วน
- กลิ่นเหม็นแทบทุกวัน จากกองขยะ จากน้ำเน่าเสีย และจากยานยนต์
- มีปัญหาตึกสูงปิดกั้นทิศทางลม คือ ตึกโรงพยาบาลพระมงกุฎ ตึกคอนโดมิเนียม และตึกอพาทเมนต์ ทำให้อากาศในชุมชนบางครั้งอับอ้าว ทำให้ไอค้อด
- มีความเห็นส่วนใหญ่ว่าสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ต้องร่วมกันปรับปรุงแก้ไข มี
 - 1) ปัญหาฝุ่นละอองและเสียงดังจากทางด่วนและรถวิ่งเสียงดัง ควันดำใต้ทางด่วน
 - 2) น้ำเน่าเสียในคลองสามเสน และคูคลองซอย
 - 3) ปัญหาขยะมูลฝอยสะสมมากมาย และทิ้งกันเกลื่อนกลาด
 - 4) ปัญหามูลสุนัขจรจัด
 - 5) ปัญหาจากบ้านเช่าไม่ยอมรับรู้ รับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วมแก้ไขแม้ป้องกันตกเตือนแล้ว แต่ยังทำอีก

2.มีความคิดในการแก้ปัญหาเป็นของตนเอง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ความพยายามในการแก้ไขปัญหามา

- เคยร้องขอ ขอความช่วยเหลือ ไม่ได้รับการแก้ไข และกลับแย่ลงกว่าเดิม
- ประชาชนไม่มีสิทธิ์ เพราะเป็นถนนหนทางของรัฐ
- มียานยนต์เพิ่มขึ้นทุกปี
- ขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์และเครื่องมือจากหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร
- มีความเห็นร่วมกันว่าหากจะพัฒนาแก้ไขปัญหาก็จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้พักอาศัย ทุกครัวเรือน ในการแก้ไขปัญหาโดยด่วน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ
- ปัญหาตึกสูงกั้นขวางทิศทางลม แม้จะรู้ปัญหา แต่ก็ย้ายไปไหนไม่ได้ แก้ไขไม่ได้ ทำให้ตกอยู่ในสภาพสมยอม เคยชิน มองข้ามการคิดหาวิธีลดปัญหาทางอ้อมอื่นๆ

3.ความต้องการของชุมชนในการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆ อาทิ

- ให้มีจุดพักขยะรวมของชุมชน/เก็บขนไปทิ้งทุกวันไม่ให้มีสะสม
- ขอให้มีการขุดลอก คู คลอง สามเสน ซึ่งเริ่มต้นเงิน
- ช่วยผลักดันน้ำดี มาไล่น้ำเสียออกไป
- ใช้จุลินทรีย์เพิ่มออกซิเจนแบบธรรมชาติ เทปรับสภาพน้ำเสียในคูคลอง
- ใช้กำแพงกันฝุ่น เสียง ช่วงที่ผ่านชุมชนทั้งหมด
- ช่วยให้มีการจำกัดความเร็วของรถทุกคันที่วิ่งผ่านหรือเข้ามาในชุมชน
- ช่วยจัดทำลานกีฬาได้ทางด่วน เพื่อรวมใจเยาวชนและสมาชิกให้ออกมาพบปะแลกเปลี่ยนการพัฒนาชุมชนได้ โดยใช้กีฬาเป็นสื่อ
- อยากทำทางเท้าเลียบบแนวทางด่วนเพื่อป้องกัน ชาวชุมชนนำขยะหรือสิ่งของต่างๆมาวางกีดกันสะสมเป็นทัศนะอุจาด เพื่อจะได้ตกแต่งทางเท้าด้วยดอกไม้
- พันธุ์ไม้ให้สวยงามอีกด้วย

4.ทุกคนมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเต็มความสามารถ หากมีการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหามลพิษ

5.ยังไม่มีความเห็นเรื่องของแรงจูงใจ

เนื่องจากพื้นที่ในย่านดังกล่าวมีจำนวนบ้านเช่า ห้องเช่า บ้านแบ่งห้องให้เช่า อพาร์ทเมนต์จำนวนมาก เพื่อรองรับผู้อยู่อาศัยแฝง หรือแรงงานย้ายถิ่น เข้ามาทำมาหากินในบริเวณพื้นที่รอบในของกรุงเทพฯ โดยประกอบอาชีพค้าขาย หายเร่ แผงลอย ใช้แรงงาน มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ขับแท็กซี่รับจ้างทั่วไป ฯลฯ จำนวนมาก เมื่อเทียบกันแล้วระหว่างสมาชิกถาวรที่อยู่อาศัยในชุมชนมานาน กับสมาชิกแฝงจะมีจำนวนอย่างละเท่าๆกัน ทำให้ชุมชนมีปัญหาในการบริหารจัดการกับกลุ่มบุคคลเหล่านี้สูง เนื่องจากไม่สามารถควบคุม ขอร้อง หรือขอความร่วมมืออะไรได้ และสมาชิกแฝงส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยมีจิตสำนึกในการดูแล ป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเลย จะเห็นได้จากการ

ทิ้งขยะรีไซเคิลทั่วไปตามคูคลอง ร่องน้ำภายในชุมชน เต็มไปหมด โดยเฉพาะช่วงที่ติดอยู่กับบ้านเช่า ห้องเช่า หรือ บ้านแบ่งห้องให้เช่าต่างๆ

สิ่งสำคัญที่เป็นผลพวงตามมาก็คือ ปัญหายาเสพติด(ยาบ้า,ยาเค,กาว) ในชุมชนที่แฝงมาด้วย ทำให้ครอบครัวต่างๆ ไม่อยากส่งบุตรหลานของตนออกมาร่วมกิจกรรมใดๆมากนัก เพราะเกรงว่าจะไปข้องแวะ หรือยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือถูกชักชวนไปเสพยาเสพติดได้

3.3 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละออง ในเขตจตุจักร

สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนเขตจตุจักรซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนเป้าหมายที่มีพื้นที่ใกล้เคียงติดกันเป็นแนวยาวตามเส้นทางรถไฟฟ้าสายเหนือและตามแนวยาวของคลองเปรมประชากรรวมทั้งสิ้น 5 ชุมชนด้วยกัน (เรียกอีกชื่อรวมๆว่าชุมชน กม.11) คือ ชุมชนพร้อมใจพัฒนา, ชุมชนไทรคู่, ชุมชนภักดี, ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย และชุมชนสวนผัก

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการระดมความคิด สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1.ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีจิตสำนึก มีความรู้ มีความเข้าใจ ถึงปัญหาต่างๆ ภายในชุมชนของตนและรู้จักสังเกต สิ่งต่างๆรอบข้างตนมากกว่า 90%

2.ปัญหาที่ชาวชุมชนเห็นร่วมกัน

- ฝุ่นละออง จากถนนลูกรังริมทางรถไฟ
- การทิ้งขยะไม่เป็นที่ ปัญหาการทิ้งขยะในคูคลอง ปัญหาการทิ้งขยะลงใต้ถุนบ้าน ใต้ถุนห้องแถว และตามพื้นที่ว่างเปล่า การเผาขยะ
- คูน้ำหน้าชุมชน ข้างทางรถไฟเน่าเหม็น คูน้ำในชุมชนเป็นที่รองรับขยะต้นเงิน ไม่มีทางระบายออก
- ฝุ่นละอองจากทางด่วนยกระดับเหนือชุมชน เสียงดังและการทิ้งเศษวัสดุลงมาจากทางด่วน

- การกองเศษวัสดุต่างๆในพื้นที่ว่างเปล่าก่อให้เกิดการปลิวของวัสดุกลิ้ง ฝุ่น และการรื้อขุดของสุนัขและสัตว์อื่น ๆ
- ต้นไม้ ดอกไม้ ตกแต่งชุมชน มีน้อยมากไม่พอ
- งูชุกชุมรวมทั้งสัตว์พาหะอื่น ๆ

3.เสียงของชาวชุมชนสะท้อนให้เห็นว่ามีจุดมุ่งหมาย มีความหวัง และรู้จักจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหา

4.มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น

- รู้ว่าต้องช่วยตนเองก่อน
- ต้องมีความร่วมมือ ร่วมใจกัน
- แต่ขอให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุน ส่งเสริม
- ขอให้มึเจ้าหน้าที่ นักวิชาการมาอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ

5.มองเห็นทางแก้ปัญหาตามความต้องการส่วนใหญ่ของชาวชุมชน

- มีสถานที่สีเขียว เพื่อการนันทนาการ
- มีศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์ของชุมชน
- มีการอบรมให้ความรู้ ข้อมูล อย่างต่อเนื่อง
- มีถนนลาดยางริมทางรถไฟ
- ให้ภาครัฐเข้ามามีกิจกรรมกับชุมชน บ่อยขึ้น / รัฐเป็นผู้เริ่ม

6.แรงจูงใจในการร่วมกันดูแล เฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาของชุมชน คือ

- ไม่ใช่เงิน แต่ก็ต้องการ (ส่วนน้อย, มากกว่า 5%)
- ต้องการผู้นำและผู้ชี้แนะมาช่วยให้ความรู้ เพื่อให้เกิดการเหนียวแน่นสร้างจิตสำนึก และความสามัคคี
- ความเห็นส่วนใหญ่อยู่ที่การจัดให้มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันและการที่ต้องมีประธานและกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง เอาจริงเอาจัง ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้การเข้าร่วมมีมากขึ้นได้

7.จุดมุ่งหมาย และความหวัง

- อยากเห็นความสะอาด ความเป็นระเบียบ

- อยากมีเครื่องเล่นกีฬา เพื่อช่วยพัฒนาเด็กในชุมชน
- ไม่อยากให้มีปัญหาเรื่อง แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นกัน
- ต้องการมีศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์
- ต้องการได้ความรู้ / มีการฝึกอบรม ในวันหยุด

8.เสนอข้อคิดเห็นในทำนองเดียวกันคือ

- ภาครัฐยังห่างเหินจากการเอาใจใส่ปัญหาต่างๆของชุมชน โดยไม่ได้จัดว่ามีความสำคัญเป็นอันดับแรก
- ภาครัฐยังไม่มีความเด็ดขาด จริงจัง ต้องการให้มีการจัดการทางกฎระเบียบที่เด็ดขาดกว่านี้ ในทุกปัญหา

3.4 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่ชุมชนมีกิจกรรมเข้มแข็ง ในเขตคลองสาน

สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนเขตคลองสาน ชุมชนหน้าตลาดศิริรินทร์ เขตคลองสาน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการระดมความคิด พอสรุปได้ดังนี้

- 1.ชาวชุมชนมีความตระหนัก เข้าใจปัญหา และรู้สาเหตุของปัญหามลภาวะ 45 %
- 2.ชาวชุมชนเห็นว่าควรมีส่วนช่วยกันรับผิดชอบเท่าเทียมกันทั้งชุมชนและรัฐ
- 3.ชาวชุมชนมีความเข้าใจเรื่องของมลพิษว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพ 38%
- 4.ในด้านแรงจูงใจ ควรเป็นกิจกรรมทำร่วมกัน โดยประธานชุมชนเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม

5.ระดับความร่วมมือของชาวบ้านมีสูงและยินดีในการเข้าร่วมแก้ปัญหาป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี แต่ยังขาดกลไก / กลยุทธ์การรวมพลังกาย พลังใจ ในการลงมือ ทำกิจกรรมที่เป็นปัญหาด้านมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะ

6.ปัญหามลพิษหลักๆของชุมชนคือ

- อากาศเป็นพิษจากถนนหน้าชุมชน การสตาร์ทเครื่อง รถยนต์และรถ

มอเตอร์ไซด์

ฝุ่นละอองจากร้านทำเฟอร์นิเจอร์ กลิ่นสี กลิ่นทินเนอร์

- น้ำเน่าเสียในคูต่างๆในชุมชน และน้ำเน่าเสียในคลองข้างวัดสุวรรณ การทิ้งขยะลง

คลองของคนใกล้คลอง และ การทิ้งน้ำเสียของโรงงานห้องแถวลงคลอง

- ขยะทิ้งทั่วไปในชุมชน ได้ฉุนบ้าน เกิดการหมักหมม กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และเชื้อโรคต่างๆ มีการทิ้งไม่ลงถัง ขยะจากการรับซื้อของเก่าวางระเกะระกะ ไม่เป็นระเบียบ

- เสียงดังจากรถมอเตอร์ไซด์ทั้งหน้าชุมชน และวิ่งในชุมชน

7.ชาวชุมชนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ไม่สตาร์ทเครื่องรถรอ ไม่บิดเร่งแรงในซอย

- รณรงค์ให้มีการขุดลอกคูคลอง การปรับสภาพน้ำโดยใช้น้ำจุนทรีย์

- ต้องการให้มีการรณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง

- ช่วยกันดูแลพื้นที่ทางเดินให้สะอาดหน้าบ้านตนเองเสมอ

- อยากร่วมมือการประสานการรณรงค์ต่างจากเจ้าหน้าที่ของเขต

คลองสานที่เกี่ยวข้อง

3.5 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีการจราจรแออัด ในเขตดินแดง

สรุปข้อมูลจากแบบสอบถามของชาวชุมชนซานเมือง เขตดินแดง ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีถนนซอยสายหลักผ่ากลางชุมชน มีถนนซอยเป็นลักษณะก้างปลาทั้งสองด้าน ทำให้มียานยนต์วิ่งผ่านชุมชนตลอดเวลา อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีอาคารพาณิชย์ อพาตเมนต์ คอนโดมิเนียมกำลังเกิดขึ้นมากมาย ชาวชุมชนจำนวนมากที่เป็นประชากรแฝง เพราะต้องมาอาศัยหลับนอนและทำงานในช่วงเวลากลางคืน เพราะอยู่ใกล้สถานและแหล่งบันเทิงยามราตรีต่างๆย่านรัชดา การพูดคุยและสะท้อนความเห็นของสมาชิกชาวชุมชนผ่านแบบสอบถาม มีข้อสรุปข้อคิดเห็นของชาวชุมชน ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการระดมความคิด

- 1.สภาพแวดล้อมรอบบ้าน 90% มีความรู้เรื่องมลพิษ และสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
- 2.ทราบสาเหตุของปัญหามลพิษ สามารถชี้ได้ 90% ซึ่งปัญหาหลักๆคือ
 - ปัญหาที่มาจากการจราจรที่แออัดในชุมชน เพราะถนนคับแคบ ไม่มีที่จอดรถ
 - ปัญหาถนนคับแคบ มีตรอกซอยชอยเยอะ ชุมชนเป็นทางลัดผ่านของยวดยานต่างๆ
 - ปัญหาการก่อสร้าง ไม่คลุมผ้าใบไม่ควบคุมการแพร่กระจายของฝุ่นละออง และรถยนต์ป้อนคอนกรีตผสมเสร็จ ซึ่งมีคันใหญ่ เวลาเข้าออกชุมชนทำให้รถติดกันมาก และมักวิ่งไม่เป็นเวลา
 - ปัญหามอเตอร์ไซด์ ตุ๊กๆ ส่งเสียงดัง ขับรถซิ่ง ฉวัดเฉวียน
 - ปัญหาขยะสะสม การเก็บของเจ้าหน้าที่ยังไม่ทั่วถึง
 - ปัญหาแผงลอย รถเข็นขายอาหาร รุกล้ำถนน ทางเดินเท้า
- 3.ใครควรรับผิดชอบ
 - ต้องร่วมกัน ทั้งเขต สน. คนในชุมชน กรมควบคุมมลพิษ และนโยบายภาครัฐ
- 4.เป้าหมายที่เห็นว่าจะแก้ปัญหาได้
 - จราจร ความปลอดภัย
 - คุมเข้มเรื่อง การจราจร + ตำรวจ
 - ยกระดับความตระหนัก ความรู้ของคนในชุมชน
- 5.แรงจูงใจ
 - กิจกรรมที่วัยรุ่นพึงพอใจ คือ กีฬา
 - มีผู้นำทำจริงจัง มีความเสียสละเพื่อชุมชน
 - อธิบาย สร้างความเข้าใจ ,ประชุมร่วมกัน ,รณรงค์ร่วมกันทำ
 - ไม่บังคับ แต่ควรจะเชิญชวนขอความร่วมมือ
 - เจ้าหน้าที่ ควรมาสร้างกิจกรรมร่วม สร้างความเป็นกันเอง ประชาสัมพันธ์บอกกล่าวกันอยู่เสมอ

6.ปัญหาอื่น

- ยาเสพติด ในกลุ่มวัยรุ่น
- ปัญหาการพนัน เล่นหวย เล่นสล็อตเกอร์
- มอเตอร์ไซด์รัศรัญๆ ขับรถประมาท

7.ชาวชุมชนส่วนใหญ่ต้องการให้ความร่วมมือ หากมีการร้องขอหรือรณรงค์ขอความร่วมมือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนในเมือง เนื่องจากเป็นชุมชนใหญ่ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองที่แวดล้อมไปด้วยตึกอาคาร และศูนย์การค้าขนาดใหญ่ มีเส้นทางลัดเข้า-ออกชุมชนมากถึง 8 สายด้วยกัน ชุมชนจึงกลายเป็นศูนย์รวมหรือทางผ่านของยานยนต์ทุกประเภท อีกทั้งชุมชนยังไม่มี การวางแผนการจัดระบบการจราจรอย่างจริงจัง และเนื่องจากถนนเป็นซอยเล็ก ยานยนต์ต่างๆ ที่สวนกันไปมาก็ยากลำบาก มีมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และยานยนต์ต่างๆ วิ่งเข้าออกตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน เข้า-เย็น จะเป็นปัญหาวิกฤติมากในชุมชน ผลที่ตามมาคือ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาเสียงดัง ที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชน

3.6 สรุปข้อมูลคำตอบจากแบบสอบถามชุมชนในย่านพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตจอมทอง

เขตจอมทองเป็นเขตที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากในลำดับต้นๆของกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพจากชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนส้ม สวนผลไม้ สวนผัก มาเป็นชุมชนที่มีอาคารร้านค้า สถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งประกอบกิจการเป็นจำนวนมากและหนาแน่น ทำให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนเปลี่ยนไป มีผู้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพราะต้องเข้ามารับจ้างใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม แต่ประเด็นปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่สมาชิกชาวชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) และส่วนหนึ่งของชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ยสะท้อนออกมา ก็มีความแตกต่างกันไป

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการระดมความคิด

- 1.มีความเข้าใจและมีจิตสำนึก รู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และทราบสาเหตุ 48 %
- 2.ผู้รับผิดชอบ ควรเป็น ชาวชุมชน และรัฐต้องมีส่วนเท่า ๆ กัน
- 3.มลพิษมีผลกระทบทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม และเจ็บป่วยถึง 79 %
- 4.แรงจูงใจจะมาจากประชาชนชุมชนที่เข้มแข็ง จริงใจช่วยพัฒนาส่วนรวม และการจัดกิจกรรมร่วมกัน

กรรมร่วมกัน

- 5.ระดับความร่วมมือส่วนใหญ่ ยินดีร่วมมือ มากกว่า 62 %
- 6.ทราบปัญหาเร่งด่วนที่ควรแก้ไขของชุมชน และสามารถจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังได้

ดังนี้

- กลิ่นเหม็นและเสียงดัง จากโรงงานอุตสาหกรรม
- ปัญหาน้ำเน่าเสียและกลิ่นเหม็นในคูคลอง รวมทั้งการทิ้งขยะลงในคูคลอง
- ปัญหามลพิษจราจร และกลิ่นมูลสุนัข
- ปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ขยะทางการเกษตร การมาบริการของเขตมาเก็บไม่ทั่วถึงหรือไม่สม่ำเสมอ

แม้ในชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) จะพบปัญหาที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่มากนัก แต่ก็มีบางโรงงานยังคงเป็นปัญหายู่โดยเฉพาะเรื่องกลิ่น เนื่องจากเป็นโรงงานแปรรูปน้ำยางพาราเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ แต่กลิ่นก็จะเกิดในช่วงที่ลมพัดผ่านไปยังชุมชนตามแนวทางลมเท่านั้น นอกจากนั้น ก็จะเป็นปัญหากลิ่นเหม็นจากน้ำเน่าเสียในคูคลองเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากระบบน้ำไม่ไหลเวียน เพราะมีประตูน้ำของกรุงเทพมหานครมาปิดกั้น ทำให้น้ำเน่าเสียได้ง่าย หากยามใดที่ไม่มีการระบายน้ำเข้าออก

ความสนใจของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากมีผู้นำที่มีหลายคนมีความเข้มแข็งและมีการประสานงาน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกันและกันทุกกิจกรรม รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยราชการต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานในสำนักงานเขตจอมทอง ทำให้การร้องขอหรือความร่วมมือได้รับการตอบสนองที่ดีมาก

จุดเด่นอีกประการหนึ่งคือ การชอบทำงานกิจกรรมของผู้นำ ทั้งประธานชุมชน และประธานกองทุนหมู่บ้าน ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านก็เลยอยากมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมไปด้วย ส่วนงบประมาณนั้นทางกองทุนหมู่บ้านจะมีดอกผลมาช่วยสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ชุมชนพัฒนาไปได้เร็วตามความคาดหวัง

กล่าวโดยสรุป ปัญหาของแต่ละชุมชนเป้าหมายที่คณะวิจัยได้เข้าไปสำรวจและจัดทำแบบสอบถาม เพื่อแสวงหาประเด็นและข้อมูล สภาพปัญหา และข้อเท็จจริงต่างๆในชุมชน ทำให้ทราบว่าแต่ละชุมชนแม้จะมีความแตกต่างกันในเชิงกายภาพ ของสถานที่ตั้ง ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่เมื่อดูสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่แล้วจะมีความคล้ายคลึงกันมาก แต่อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียดแยกย่อย เช่น สาเหตุ ต้นตอของปัญหา ซึ่งปัญหาหลักก็จะมาจาก ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาขยะหมักหมม ปัญหาเสียงดัง ปัญหาสุนัขจรจัด เป็นต้น

ส่วนปัญหาทางสังคมของชุมชน สรุปที่สำคัญมี

- การขาดผู้นำที่จะเป็นศูนย์รวมใจ และศรัทธาของคนในชุมชน ที่จะอาศัยยึดเหนี่ยว
- การขาดผู้นำทางความคิด ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- ขาดความสามัคคีกลมเกลียว และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- การขาดแรงจูงใจ
- ขาดการสื่อสารที่ชัดเจนแน่นอน ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในชุมชน และประสานงานทั้งในและนอกชุมชน

บทที่ 4

วิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4.1 สิทธิและหน้าที่ ของชาวบ้านในการดูแล ติดตามตรวจสอบ คุณภาพอากาศ

ปัญหาด้านสิทธิและหน้าที่ของชาวชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนเข้ามาเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น กฎหมายให้สิทธิมากมายตั้งแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาจนกระทั่งถึงพระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ฯลฯ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับต่างก็ให้สิทธิและหน้าที่ที่ประชาชน ให้มาช่วยรัฐในการทำหน้าที่เฝ้าระวัง ดูแล ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังจะนำเสนอประเด็นที่เห็นได้บ่อยๆและเกี่ยวข้องกับชาวชุมชน ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติของประชาชนในชุมชน ดังนี้

สิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไว้ชัดเจนและถือว่าเป็นนิมิตใหม่ ที่สิทธิและหน้าที่ของประชาชนได้รับการรับรองโดยกฎหมายสูงสุดของประเทศ อันจะเป็นผลให้ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีส่วนในการบริหารจัดการ และเฝ้าระวังดูแลปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆได้

การใดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน หากดำเนินการใดอันถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิสาธารณะ หรือเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกฎหมาย หากละเว้นไม่ปฏิบัติหรือเพิกเฉยต่อหน้าที่อันพึงต้องกระทำ ประชาชนสามารถร้องสิทธิโดยอำนาจของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 และกฎหมายลูกต่างๆ ที่บัญญัติไว้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ชุมชนทั้ง 5 พื้นที่เป้าหมายนำร่องต่างก็ประสบปัญหามลพิษทางอากาศ และปัญหามลพิษอื่นๆในชุมชนของตนเอง ดังได้นำเสนอในบทที่ 3 มาแล้ว ทั้งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเองด้วยการ

กระทำของตน เช่น เผลอละ ติงขะ ขี้บรณมีควันคำ เสียดังเสียดัง หรือบุคคลอื่นเป็นผู้ก่อขึ้น ซึ่งตนเองพบเห็น หรือได้รับผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย หรือต่อจิตใจ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาแม้สังคมเราจะมีกฎหมายที่ระบุสาเหตุของปัญหาและมาตรการในการระงับปัญหาอยู่แล้วค่อนข้างจะครบถ้วนก็ตาม แต่ข้อกฎหมายเหล่านั้นกลับไม่ได้สื่อให้ชาวบ้าน หรือประชาชนทั่วไปได้รับรู้สิทธิและหน้าที่อันพึงมีพึงได้ของตนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ยังผลให้ไม่สามารถนำไปใช้ควบคุม ป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาคิดค้นท่วงที ทำให้หลายคนไม่กล้าที่จะใช้สิทธิของตนในทางกฎหมาย ไม่กล้าที่จะร้องเรียนกล่าวโทษผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำความผิด หรือไม่กล้าที่จะร้องเรียนกล่าวโทษหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการปัญหาหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ ดังจะประมวลมาอธิบายได้ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไว้ในหลายหมวดด้วยกัน ดังนี้

อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย... ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

* **สิทธิของบุคคล**ที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับการคุ้มครอง ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (มาตรา 56)

* **สิทธิของบุคคล**ที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ย่อมได้รับการคุ้มครอง

* **สิทธิของบุคคล**ที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับการคุ้มครอง (มาตรา 62)

* **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล**ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ (มาตรา 29)

* **บุคคลมีหน้าที่**ปฏิบัติตามกฎหมาย (มาตรา 67)

* บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนาจความสะอาด และให้บริการแก่ประชาชน (มาตรา 70)

เมื่อทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลแล้ว ชาวบ้านในฐานะผู้ทรงสิทธิก็ชอบที่จะใช้สิทธิของตนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ในการจัดการ แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น จากการพบเห็นของตน เพื่อขจัดปัดเป่าปัญหาดังกล่าวให้ทุเลา และหมดไป ด้วยมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ในแต่ละประเด็นปัญหา ที่มีหน่วยงานภาครัฐดูแล และรับผิดชอบ ดังนี้

4.2 ตัวอย่างกรณีปัญหาอุปสรรคสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชนด้านต่างๆ และแนวทางการใช้สิทธิทางกฎหมายของชาวบ้าน

1) ปัญหาการทิ้งสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ของผู้พักอาศัยและผู้เช่าอาศัยในห้องเช่าเคลื่อนที่ ภาชนะในบริเวณใต้ถุนห้องเช่า บริเวณโดยรอบ หรือในคูคลอง ในชุมชน เป็นที่อุดจาดตาต่อผู้พบเห็นและทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

- ชาวบ้านที่พบเห็นปัญหาดังกล่าวสามารถใช้สิทธิ ในการร้องเรียนต่อ กทม. ได้ (ณ ที่ทำการเขต)
- ซึ่ง กทม. ในฐานะราชการส่วนท้องถิ่น มี(หน้าที่)อำนาจในการออกกฎ กำหนดวิธีการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย หรือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองอาคาร หรือสถานที่ใดๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามสภาพ หรือลักษณะการใช้อาคารหรือสถานที่นั้นๆ และ กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ หรือมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุแห่งปัญหาดังกล่าว หรือ กำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นในอนาคต ให้ระบุมไว้ในคำสั่งได้ ตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 20 (3) (6) มาตรา 25, 26,28
- หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ของเขต (กทม.) ละเลยหน้าที่ เจ้าหน้าที่เขตสามารถเข้าจัดการให้สะอาดได้ โดยที่เจ้าของหรือผู้

ครอบครองสถานที่นั้น ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับ การจัดการทำความสะอาดดังกล่าว หรือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ตามกฎหมายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 32(2) กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใด ปล่อยปละละเลยให้มีสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในที่ดินของตน ในสภาพที่ประชาชนอาจมองเห็นได้จากที่สาธารณะ
- หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อคิดเห็น

-ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนมักเป็นผู้ทำให้เกิดปัญหาเอง จึงไม่มีใครในชุมชนที่จะกล้าออกมาแสดงสิทธิการใช้กฎหมายที่มีอยู่ได้

-หนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ การบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขต ที่ไม่สามารถเข้าไปบริการเก็บขยะในช่วงวันเวลาที่เหมาะสม จึงเกิดปัญหาและบางจุดในชุมชนไม่สามารถเข้าไปเก็บขนได้ ชาวบ้านจึงอาศัยความง่ายในการทิ้งขยะเกลื่อนกลาดทั่วไปในใต้ถุนบ้าน ท้องร่อง และพื้นที่ว่างเปล่าแทน

-มาตรการ/กฎระเบียบในการบังคับใช้กับบ้านเช่า ยังไม่มีให้ชัดเจนและ ไม่มีกฎหมายรองรับ จึงไม่มีเจ้าหน้าที่แท้จริง สำหรับหน้าที่รับผิดชอบที่พึงกระทำทั้งในบทของพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่ดูแล กำกับ และหน้าที่อันพึงปฏิบัติของเจ้าของ/ผู้อยู่อาศัย

-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ กำหนดข้อห้ามการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไว้ชัดเจน แต่ขาดการรณรงค์และบังคับใช้โดยเจ้าหน้าที่ เนื่องจากอาจจะมีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะไปกวาด ขันจับกุม และหรือบทลงโทษยังไม่ศักดิ์สิทธิ์และมีผลให้ไม่เกิดความเกรงขามเพียงพอกับการเอาจริง ทำอย่างสมำเสมอของเจ้าหน้าที่

- 2) ปัญหาการพบการแพร่กระจายของฝุ่นละออง (หมายรวมถึง กลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน เขม่า เถ้า หรือกรณีใดๆ) จากการก่อสร้าง สิ่งปลูกสร้าง ดึก อาคารบ้านเรือน โรงปูนคอนกรีตผสมเสร็จ สิ่งสาธารณูปโภค

สาธารณูปการต่างๆ เช่น ถนน ทางด่วน ปล่อง อุโมงค์ข้ามทางแยก รถไฟฟ้าใต้ดิน บนดิน ฯลฯ เป็นเหตุให้เสื่อม หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน

- ชาวบ้านที่พบเห็นปัญหาดังกล่าวสามารถใช้สิทธิ ในการฟ้องหรือร้องเรียน กล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ (กทม.)
- กทม. มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น ระงับเหตุแห่งปัญหาดังกล่าว หรือกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นในอนาคต ให้ระบุไว้ในคำสั่งได้ ตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 26, 27, 28
- หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ของกทม. ละเลย หน้าที่ หรือขัดขวาง เจ้าหน้าที่เขตสามารถเข้าจัดการให้ไม่ให้เกิดปัญหาได้ โดยที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อคิดเห็น

-กรณีดังกล่าว ชาวชุมชนเคย ทดลองใช้สิทธิตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว เพื่อมีส่วนร่วมในการขจัดปัดเป่าปัญหา โดยร้องเรียนผ่านสำนักงานเขต

-กรณีนี้มีประเด็นปัญหาที่พบในชุมชน ปัญหามาจากผู้รับเหมาก่อสร้างอาคารและวิศวกรผู้ควบคุมอาคารไม่ใส่ใจ ซึ่งถือว่ามิสภาพเป็นนิติบุคคลละเมิดกฎหมายอย่างชัดเจน สำนักงานเขตพื้นที่มีหน้าที่ต้องรับเรื่องร้องเรียนจากชาวบ้าน และต้องดำเนินการเอาผิดกับผู้ก่อมลพิษ หรือผู้ฝ่าฝืน แต่ในกรณีนี้ภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลไม่ดำเนินการ หนึ่งเฉย ไม่มีการลงโทษ ซึ่งเป็นการแสดงว่า ปัญหาข้อกฎหมายขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่ละเลยไม่นำข้อกฎหมายมาบังคับใช้

3) ปัญหาการเท หรือทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล มูลฝอย น้ำโสโครก ลงในถนนหรือทางน้ำ (คู ลำ คลอง ลำธาร แม่น้ำ)

- ชาวบ้านที่พบเห็นปัญหาดังกล่าวสามารถใช้สิทธิ ในการแจ้งความต่อ พนักงานสอบสวน(ตำรวจ) เจ้าพนักงานท้องถิ่น(ผู้ว่ากทม.) หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ (ปลัด กทม.,ผอ.เขต,ผช.ผอ.เขต) ได้ทันที

- ผู้ที่ทำการเท หรือทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล มูลฝอย น้ำโสโครก ลงในถนนหรือทางน้ำ (คู ลำคลอง ลำธาร แม่น้ำ) มีความผิดตามกฎหมายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 33 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท
- ชาวบ้านผู้พบเห็นและแจ้งความ ตามความผิดดังกล่าว มีสิทธิได้รับเงินค่าปรับครึ่งหนึ่งของค่าปรับ จากหน่วยงานหรือบุคคลที่ชาวบ้านแจ้ง หลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้เสียค่าปรับแล้ว (มาตรา 51)

ข้อคิดเห็น

- ปัญหาที่พบชาวบ้านขาดความกล้า และความร่วมมือที่จะใช้สิทธิตามกฎหมายที่มีอยู่ ปล่อยเลยตามเลย ไม่ใส่ใจ

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆชุมชน เพราะขาดการนำที่เข้มแข็งจากผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขต เพราะชาวบ้านเองมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือ เช่น เมื่อมูลนิธิฯเข้าไปเชิญชวนการเข้าร่วมรณรงค์ทุกคนก็พร้อมใจกันออกมาทำกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่หลังจากนั้น เมื่อผู้นำ และเขตไม่สานต่อ ทุกอย่างก็กลับเข้าสู่สภาพเดิม

- จุดอ่อนของกฎหมายอยู่ที่เจ้าหน้าที่ผู้กำกับและบังคับใช้ไม่ได้มองหากลยุทธ์ที่พลิกแพลงเหมาะสมต่อพื้นที่มาใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา กรณีนี้ก็คือ เจ้าหน้าที่เขตต้องเข้ามาดูแล นำทาง และเป็นจุดกลางของการรวมตัวทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม คอยเป็นพี่เลี้ยง ชี้แนะประเด็นมลพิษต่างๆ และกิจกรรมแก้ปัญหาที่ใช้พลังของชุมชนเป็นหลัก

4) ปัญหามีรถบรรทุกมูลสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ปูน ทราย มูลฝอย น้ำมัน ทำให้ตกหล่น ปลิว ฟุ้งกระจาย หรือรั่วไหลลงบนถนน

- ชาวบ้านที่พบเห็นปัญหาดังกล่าวสามารถใช้สิทธิ ในการแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน(ตำรวจ) เจ้าพนักงานท้องถิ่น(ผู้ว่ากทม.) หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ (ปลัด กทม.,ผอ.เขต,ผช.ผอ.เขต) ได้ทันที
- ผู้ขับขีรถคันดังกล่าว มีความผิดตามกฎหมายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 55 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 บาท

- มาตรา 12 ของ พ.ร.บ.ดังกล่าวยังระบุไว้อีกว่า **เจ้าของรถซึ่งใช้บรรทุกสัตว์** กรวด หิน ดิน เลน ทราาย สิ่งปฏิกูล มูลฝอย หรือสิ่งอื่นใด ต้องจัดให้รถนั้นอยู่ในสภาพที่ป้องกันมิให้มูลสัตว์หรือสิ่งดังกล่าวตกหล่น รั่วไหล ปลิว ฟุ้งกระจายลงบนถนนในระหว่างที่ใช้รถนั้น รวมทั้งต้องป้องกันมิให้น้ำมันจากรถรั่วไหลลงบนถนน
- หากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นข้างต้น พนักงานเจ้าหน้าที่ของเขต เจ้าพนักงานจราจร หรือตำรวจจราจร มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่นำรถไปที่สถานีตำรวจ ที่ทำการขนส่ง หรือสำนักงานเขต และยึดรถนั้นไว้จนกว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถจะชำระค่าปรับ ตามมาตรา 57 **ปรับไม่เกิน 10,000 บาท** เสียก่อน
- ชาวบ้านผู้พบเห็นและแจ้งความ ตามความผิดดังกล่าว **มีสิทธิได้รับเงินค่าปรับครึ่งหนึ่งของค่าปรับ** จากหน่วยงานหรือบุคคลที่ชาวบ้านแจ้ง หลังจากที่ถูกกระทำความผิดได้เสียค่าปรับแล้ว

ข้อคิดเห็น

-กฎหมายดังกล่าว กำหนดออกมาเพื่อสร้างเสริมแรงจูงใจของชาวบ้านให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ชาวบ้านก็มักจะละเลยไม่สนใจต่อข้อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งก็มักจะเป็นบทบาทของเจ้าหน้าที่เทศกิจของสำนักงานเขต และตำรวจในพื้นที่ที่จะเข้าไปจัดการปัญหา หากเจ้าหน้าที่พบเห็น

-การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ข้อแรงจูงใจดังกล่าวให้ชาวบ้านทราบอย่างกว้างขวางน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการเฝ้าระวัง ดูแล รักษาสิ่งแวดล้อม

5) ปัญหาพบเห็นมีผู้ขับขี่ยานพาหนะ (รถบรรทุก – รถเมย์ - รถ ขสมก. ฯลฯ) ปลอมวันดำหรือปลอมมลพิษ เกินมาตรฐาน

- ชาวบ้านผู้พบเห็นสามารถร้องเรียนหรือแจ้งไปที่ ศูนย์คุ้มครองผู้โดยสารรถสาธารณะ กรมการขนส่งทางบก โทร. 1584
- ชาวบ้านผู้แจ้งมีสิทธิได้รับเงินส่วนแบ่งค่าปรับจำนวน ร้อยละ 35
- สำหรับรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ให้ร้องเรียนไปที่ กรมควบคุมมลพิษ โทร.1650 หรือ กองบังคับการตำรวจจราจร(บก.จร.) โทร. 1197

หรือ 02-221-3855

- ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าได้มีการใช้ยานพาหนะที่วันดำเนินมาตรฐานจริง พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะนั้น โดยทำเครื่องหมายให้เห็นเด่นชัดว่า “ห้ามใช้ชั่วคราว” ก่อนจนกว่าจะนำไปซ่อมแซมแก้ไขปรับปรุงภายใน 30 วันแล้วนำมาให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจวัดอีกครั้ง หากมลพิษควันดำไม่เกินมาตรฐานแล้ว ก็ออกคำสั่งยกเลิกป้ายนั้นออกได้ หากนำมาตรวจวัดอีกครั้งแล้วปรากฏว่ายังคงมีมลพิษควันดำเกินมาตรฐานอยู่อีก พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถใช้เครื่องหมาย “ห้ามใช้เด็ดขาด” ได้โดยทันที ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถคันนั้นไม่มีสิทธินำรถออกมาขับใช้บนถนนสาธารณะโดยเด็ดขาด จนกว่าจะลากจูงนำไปแก้ไขปรับปรุงจนได้มาตรฐานแล้ว (มาตรา 55)
- หลังจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะเด็ดขาดหรือชั่วคราวแล้วตามมาตรา 65 บุคคลใดนำยานพาหนะนั้นไปใช้โดยฝ่าฝืน ต้องระวางโทษไม่เกิน 5,000 บาท(พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อมฯ 2535)
- ส่วน พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 10 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดนำรถที่เครื่องยนต์ก่อให้เกิดก๊าซ ฝุ่น คว้น ละอองเคมี หรือเสียงเกินเกณฑ์ที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนด มาใช้ในทางเดินรถ ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท (มาตรา 152)
- พ.ร.บ.การขนส่งทางบก พ.ศ.2522 บัญญัติว่า รถที่นำมาใช้ในการขนส่งจะต้องมีลักษณะและมาตรฐานเป็นไปตามที่กรมการขนส่งทางบกกำหนด โดยเฉพาะในเรื่องก๊าซ ฝุ่น คว้น ละอองเคมี และเสียงอันเกิดจากเครื่องยนต์ รวมทั้งความดังของแตรสัญญาณต้องไม่เกินมาตรฐานด้วย ผู้นำรถออกมาใช้โดยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดถือว่าการฝ่าฝืนตามมาตรา 71 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท ตามมาตรา 148
- หากนำรถคันดังกล่าวไปจอดหรือต่อทะเบียนประจำปี นายทะเบียนย่อมไม่ยอมจดหรือต่อทะเบียนให้ตามมาตรา 73

ข้อคิดเห็น

- การควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่มาจากยานพาหนะที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชุมชน

นั้น มีกฎหมายหลายฉบับให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการ เช่น พ.ร.บ.การขนส่งทางบก พ.ศ.2522, พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522, พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535, ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 16 ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของตำรวจจราจรตาม พรบ.จราจรทางบก 2522 ซึ่งมีโทษไม่รุนแรงเพียงพอสำหรับรถที่มีควันดำเกินกำหนดเท่านั้น ทำให้ไม่เกิดความหลาบจำ แต่หากจะแก้ไขจริงจัง น่าจะหากกลยุทธ์ใหม่ๆมาจัดการเช่น ให้ประชาชนสามารถถ่ายรูปให้เห็นทั้งทะเบียน และลักษณะรถส่งมาให้ตำรวจ เพื่อตามจับ หรือ ส่งกรมการขนส่งทางบก เพื่อยึดใบอนุญาตและลงโทษ ที่หนักพอที่จะไม่มีการละเมิดอีก ในระยะยาว ควรให้รางวัลนำจับในทุกๆกฎหมายด้วย วิธีนี้ได้ผลดีมากในต่างประเทศมาแล้ว

6) ปัญหาสุนัขจรจัด สุนัขมีเจ้าของ ส่งเสียงรบกวน และถ่ายมูล เลอะเทอะ บนถนน หรือตรอก ซอยสาธารณะ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค

- หากเป็นสุนัขที่มีเจ้าของ ชาวบ้านผู้พบเห็นและเดือดร้อน ควรที่จะบอกกล่าวทำความเข้าใจกัน ให้รับผิดชอบเก็บกวาดมูลสุนัขของตน ไม่ให้รบกวนผู้อื่น
- กฎหมายรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 14 ห้ามมิให้ผู้ใด ปล่อยสัตว์ หรือจูงสัตว์ไปตามถนน และห้ามปล่อยให้สัตว์ถ่ายมูลบนถนน และมีได้ขจัดมูลดังกล่าวให้หมดไป
- ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 500 บาท
- ผู้แจ้งเบาะแส ต่อพนักงานท้องถิ่น มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนถึงหนึ่งของค่าปรับ
- พบเห็นสุนัขจรจัด ไม่มีเจ้าของ สามารถแจ้ง กทม.โทร.1555

ข้อคิดเห็น

-แม้กฎหมายจะออกมาเพื่อควบคุมเจ้าของสุนัขให้ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ข้อเท็จจริง ประชาชนไม่กล้าที่จะเป็นความหรือแจ้งจับผู้ฝ่าฝืน เพราะจะเป็นการสร้างศัตรู หรือความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในหมู่เพื่อนบ้านใกล้เคียง หรือในชุมชน

-กฎหมายมีบทลงโทษในลักษณะป้องปราม มากกว่าที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนให้เกรงกลัว ปัญหาจึงยังคงมีอยู่เสมอในชุมชน เพราะชาวบ้านไม่ใส่ใจต่อข้อกฎหมาย แม้จะเดือดร้อนบ้างจากปัญหาดังกล่าวก็ตาม

7) ปัญหาพบเห็นโรงงานอุตสาหกรรม ปล่องควันดำเกินมาตรฐาน กลิ่นเหม็น เสียงดัง และปล่อยน้ำเสียโดยไม่มีการบำบัด ออกมาจากโรงงาน

- ชาวบ้านผู้พบเห็นการกระทำดังกล่าว สามารถร้องเรียนได้ที่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม โทร.02-202-4007
- กฎหมายโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 8 (5) ระบุให้อำนาจรัฐมนตรี สามารถออกกฎกระทรวง ให้โรงงานที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม ห้ามระบายน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐานออกจากโรงงาน ห้ามระบายอากาศเสียที่เกินมาตรฐานออกจากโรงงาน เสียงดังที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการต้องไม่เกินมาตรฐาน (กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 ข้อ 14,16,17)
- ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท

ข้อคิดเห็น

- โรงงานเก่าบางพื้นที่จะเกิดมาก่อนชุมชน แม้รัฐพยายามส่งเสริมให้ย้ายไปอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม แต่ก็ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจที่รัฐมีให้ด้วย แต่การที่ชุมชนกับโรงงานพยายามที่จะเจรจาต่อรองที่ถ้อยอาศัยกันก็ย่อมที่จะสามารถทำให้ทั้งโรงงานและชุมชนอยู่ร่วมกันได้

- กฎหมายโรงงานมีเป้าหมายเพื่อควบคุมการประกอบการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนรอบข้าง แม้โรงงานจะเกิดขึ้นก่อนกฎหมายใหม่ แต่ประสิทธิภาพของกฎหมายจะบังเกิดผลก็ขึ้นอยู่กับผู้บังคับใช้โดยเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะบางครั้งโรงงานจะทำงานในช่วงกลางคืนด้วย แต่เจ้าหน้าที่รัฐทำงานแค่เวลาราชการเท่านั้น การเฝ้าปล่อยมลพิษ น้ำเสีย อากาศเสียในช่วงนอกเวลาราชการก็ย่อมทำได้ โดยที่ไม่มีเจ้าหน้าที่มาคอยตรวจตรา ยามที่ชาวบ้านร้องเรียน

- การซ้ำซ้อนกันในการควบคุมดูแลระหว่างกรมควบคุมมลพิษ ที่ใช้ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมฯ 2535 กับกรมโรงงานฯ ที่ใช้ พ.ร.บ.โรงงาน 2535 ย่อมทำให้อำนาจในการควบคุมโรงงานซ้ำซ้อนกัน

- การไม่เชื่อมประสานส่งต่อในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานรัฐ จึงเป็นข้อด้อยของการบริหารจัดการมากกว่าที่จะเป็นข้อด้อยของกฎหมาย

8) ปัญหาพบเห็นโรงงานขนาดเล็ก หรือ สถานประกอบการห้องแถว สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญ ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง หรือผู้พบเห็น เช่น กลิ่นเหม็น เสียงดัง ปล่อยน้ำเสียลงคูคลอง ฝุ่นละออง เขม่า ฯลฯ

- ชาวบ้านผู้พบเห็น หรือเดือดร้อนรำคาญ สามารถร้องเรียนกล่าวโทษ ได้ที่ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของทุกสำนักงานเขต
- กทม. มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น ระงับเหตุเดือดร้อนรำคาญดังกล่าว หรือกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุ ดังกล่าวเกิดขึ้นในอนาคต ให้ระงับไว้ในคำสั่งได้ ตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 26, 27, 28
- หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ของกทม. ละเลย หน้าที่ หรือขัดขวาง เจ้าหน้าที่เขตสามารถเข้าจัดการให้ไม่ให้เกิดปัญหาได้ โดยที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการกระทำการดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อคิดเห็น

-กทม. ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ตาม พ.ร.บ.การสาธารณสุข 2535 ไม่มีอำนาจ เต็ดขาดในการสั่งปิดโรงงานห้องแถวดังกล่าวได้เลยทันทีที่โรงงานดังกล่าว อาจก่อปัญหาเดือด ร้อนรำคาญตามที่ชาวบ้านร้องเรียน พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องออกไปเผชิญสืบตรวจตราก่อน หาก พบปัญหาจริงจึงค่อยกลับมาสำนักงานแล้วออกหนังสือบอกกล่าวเจ้าของโรงงานหรือห้องแถว ก่อน ให้ทำการแก้ไขปัญหภายในระยะเวลาอย่างรวดเร็วทำไม่ได้ ทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้า มาก และหากเจ้าของโรงงานห้องแถวไม่ดำเนินการตามคำสั่ง เจ้าหน้าที่ก็ไม่อาจไปหยุดยั้งการ กระทำใดๆที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษได้ เพราะอาจขาดความรู้ความเข้าใจทางวิศวกรรม และอาจ ถูกฟ้องร้องละเมิดได้ หากไปทำให้ทรัพย์สินอื่น ที่ไม่เกี่ยวข้องของผู้ประกอบเสียหาย

-อัตราโทษของกฎหมายยังมีบทลงโทษที่ต่ำ ทำให้ไม่เกิดความเกรงกลัวของผู้ ประกอบการ หรืออาจจะยอมเสียค่าปรับดีกว่าการลงทุนปรับปรุงโรงงานไม่ให้เป็แหล่งกำเนิด มลพิษ หากจะมองความคุ้มทุนในเชิงเศรษฐศาสตร์

- 9) พบรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ มีเสียงดังเกินมาตรฐาน หรือสถานประกอบการต่างๆ บ้านเรือน ห้องเช่า ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนตลอดเวลา จนก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญชาวบ้านหรือผู้อยู่อาศัยข้างเคียง

- ชาวบ้านที่พบเห็นยานยนต์ต่างๆที่ขับขี่ยู่นบนท้องถนน มีเสียงดังเกินมาตรฐาน มีการดัดแปลงไส้กรองไอเสียหรือถอดออก สามารถโทรศัพท์แจ้งไปยัง บก.จร. ได้ทันทีที่ โทร.1197 หรือ โทร. 02-221-3655 โดยให้จดจำรายละเอียดต่างๆไว้ด้วย เช่น ประเภทรถ หมายเลขทะเบียนรถ สีของรถ วันเวลา สถานที่พบเหตุ เพราะมีความผิดตาม พ.ร.บ.รถยนต์ พ.ศ.2522 และ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ พ.ศ.2535
- ด้านสถานประกอบการ บ้านเช่า ห้องเช่า ก่อให้เกิดเสียงดังจนเดือดร้อนรำคาญ สามารถร้องเรียนได้ที่ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล ของทุกเขต เพราะเหตุดังกล่าวเข้าฐานความผิดตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ.2535 มาตรา 25 (4)
- ผู้ก่อเหตุรำคาญ หากเป็นต้นเหตุและฝ่าฝืน มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อสังเกต

-ปัญหาเสียงดังในชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากมอเตอร์ไซด์ ซึ่งก็มักเป็นลูกหลานชาวบ้านในชุมชน การที่ชาวบ้านผู้เดือดร้อนจะแจ้งความพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มาจับ ก็เป็นเรื่องที่อาจจะสร้างความบาดหมางให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

-ปัญหาเสียงดังบนท้องถนน ชาวบ้านก็มักไม่ใส่ใจเพราะเป็นเหตุที่เกิดเฉพาะคัน และเกิดขึ้นรวดเร็วมาก ชาวบ้านไม่สามารถจดจำทะเบียนรถเพื่อรายงานเจ้าหน้าที่ได้ทัน และบางครั้งถ้าเป็นรถที่มาจำนวนมากก็ไม่สามารถจดจำคันที่ก่อปัญหาได้

-การควบคุมปัญหาที่ต้นเหตุ คือแหล่งผลิตและดัดแปลงท่อไอเสีย โดยการตรวจตราท่อไอเสียของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ประกาศใช้โดย สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม น่าจะเป็นการแก้ไขที่ตรงจุดมากกว่า รวมทั้งกรมการขนส่งทางบกก็ต้องตรวจตราสถานประกอบการสถานตรวจสภาพรถเอกชน (ตรอ.) ต้องเข้มงวด ให้เป็นไปตามมาตรฐานด้วย

-การตั้งด่านตรวจวัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรและกรมควบคุมมลพิษ และกรมการขนส่งทางบก อย่างสม่ำเสมอและเข้มงวดจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการควบคุมปัญหาดังกล่าวได้มากขึ้น

10) พบผู้ใดเผาขยะ เศษไม้ ใบหญ้า ฟางข้าว ทั้งในที่ดินส่วนบุคคล หรือ ในที่ดินสาธารณะ เช่น ที่ริมทาง

- ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แม้ว่าจะเป็นในบ้านของคน
- ผู้พบเห็นสามารถแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ เพื่อเอาผิดกับผู้เผาได้
- หรือสามารถแจ้งฝ่ายเทศกิจ หรือฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล เพื่อเข้าไประงับเหตุโดยพลันได้ ตาม พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ.2535 มาตรา 25 (4)

ข้อคิดเห็น

-ชาวบ้านมักจะถือเป็นเรื่องปกติ ที่เคยทำมาเป็นปกติ แม้จะได้รับความเดือดร้อนบ้าง เพราะถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย และผู้ละเมิดก็เป็นคนรู้จัก และเป็นคนใกล้บ้าน ทำให้มาตรการทางกฎหมายมักไร้ผลในทางปฏิบัติ

-รัฐโดยกรมควบคุมมลพิษ และ กทม. ต้องใช้มาตรการการณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นต่อโทษภัยของการเผาขยะ น่าจะเกิดผลดีมากกว่าการใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเดียว

11) พบผู้ใด โคนต้นไม้ ตัด เติด หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้เกิดความเสียหายหรือนำที่จะเป็นอันตรายแก่ต้นไม้ หรือ ใบ ดอก ผล หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของต้นไม้ที่ปลูกไว้หรือขึ้นเองตามธรรมชาติในที่สาธารณะหรือสถานสาธารณะ

- ผู้พบเห็นสามารถร้องเรียนกล่าวโทษต่อผู้ว่าฯ ผู้อำนวยการเขต ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตนั้นๆ ให้จับกุม ลงโทษปรับได้ตามมาตรา 27 แห่ง พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ พ.ศ. 2535 หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำ สน. พื้นที่นั้นๆ
- ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท (เป็นรายต้น)
- ชาวบ้านผู้พบเห็นและแจ้งความ ตามความผิดดังกล่าว มีสิทธิได้รับเงินค่าปรับครึ่งหนึ่งของค่าปรับ จากหน่วยงานหรือบุคคลที่ชาวบ้านแจ้ง หลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้เสียค่าปรับแล้ว (มาตรา 51)
- สิ่งสำคัญการแจ้งความดังกล่าว หากแจ้งกับ กทม. ต้องแจ้งที่ฝ่ายรักษาความสะอาดของสำนักงานเขตในพื้นที่นั้นๆ และต้องแจ้งรายละเอียดให้เจ้าหน้าที่ที่รับแจ้งด้วยว่า มาแจ้งความโดยใช้สิทธิ พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ หรือถ้าแจ้งความกับตำรวจก็ต้องแจ้งในลักษณะเดียวกัน

ข้อคิดเห็น

-พบว่าเจ้าหน้าที่ละเอียดที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้โดยตรง แต่เจ้าหน้าที่กลับไปใช้ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง การชดเชยค่าเสียหายอันเนื่องมาจากต้นไม้ของกรุงเทพมหานครเสียหาย โดยคำนวณค่าเสียหายจากอายุต้นไม้แทน ทำให้การใช้มาตรการแรงจูงใจที่เป็นค่านำจับกึ่งหนึ่งนั้นไม่สามารถมอบให้กับประชาชนได้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวหากประชาชนแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ของเขตให้ดำเนินการ แล้วไม่ดำเนินการตามข้อบัญญัติของกฎหมาย ก็อาจได้รับโทษในฐานะละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ได้

-ประชาชนผู้พบเห็น หากจะแจ้งความก็คิดว่าเป็นอำนาจของ กทม.มากกว่าที่จะไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รักษาการตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย

สรุป ดังได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเป็นต้นเหตุหรือแหล่งที่ทำให้เกิดมลพิษ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นมีมากมายหลากหลายสาเหตุของปัญหามาก ซึ่งแต่ละปัญหาก็จะมีกฎหมายควบคุมอย่างชัดเจน เพียงแต่ทว่าการนำไปปฏิบัติใช้นั้นยังมีจุดอ่อน ในหลายๆประการ ทั้งจากตัวชาวบ้านเอง จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และจากตัวบทกฎหมายเอง ดังที่กล่าวแล้วนั่นเอง

4.3 สรุปตารางการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย(เบื้องต้น)จากชุมชนต่างๆในโครงการ

- 1) ชุมชนชานเมือง เขตดินแดง พื้นที่ที่มีปัญหาวิกฤตจราจร
- 2) ชุมชนริมทางรถไฟ กม.11 เขตจตุจักร พื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละออง
- 3) ชุมชนหน้าตลาดศิรินทร์ เขตคลองสาน พื้นที่ที่ชุมชนมีกิจกรรมสิ่งแวดล้อมเข้มแข็ง
- 4) ชุมชนวัดมะกอก เขตพญาไท พื้นที่ที่มีปัญหามีสิ่งปลูกสร้าง อาคารสูง ล้อมรอบ
- 5) ชุมชนนางนอน 2 (สันติสุข) เขตจอมทอง พื้นที่ที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม

ดังมีรายละเอียดดังเสนอเป็นตาราง ดังต่อไปนี้

สรุปการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย(เบื้องต้น) ชุมชนชนานเมือง เขตดินแดง

ปัญหาสิ่งแวดลอม	ข้อกฎหมาย/ระเบียบ	ผลกระทบและการดำเนิน การของชุมชน	เรียนรู้จากการฝึกอบรมใน โครงการ	การปฏิบัติของภาครัฐที่รับ ผิดชอบ	วิเคราะห์ข้อกฎหมาย
1.การก่อสร้างตึก/ อาคารสูง ไม่มีการควบคุม ฝ้าใบให้มืดชิด	-พ.ร.บ.รักษาความ สะอาดฯ พ.ศ.2535 -พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 กฎหมายทั้ง 2 ฉบับมี เจตนาคั้งจะไม่ให้บุคคล ใดหรือผู้ประกอบการ ใดละเมิดสิทธิของคนที่ อื่นและสิ่งแวดลอม เพื่อ ให้สิ่งแวดลอมเป็น ประโยชน์ต่อคน ประโยชน์ต่อคน	-ไม่ทราบว่าควรทำอะไร ไร ขาดความรู้ ข่าวสาร จึง ทนยอมรับสภาพ -ต้องได้รับผลกระทบจาก ฝุ่นละออง สุขภาพเสื่อม โทรม ภูมิแพ้ ต้องเสียเงิน รักษาตัว	-ระดมความคิดเห็นและให้ ความรู้ รับฟังปัญหา และระดม สมองเพื่อหาแนวทางแก้ไข -ทำหนังสือแจ้ง/ร้องเรียนความ เดือดร้อน ไปที่เขต -รับรู้เรื่องข้อกฎหมาย พ.ร.บ. รักษาความสะอาดฯ และ พ.ร. ควบคุมอาคาร	-เขตส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วม กิจกรรม/รับปัญหา -เขตรียกผู้ประกอบการ มาว่ากล่าวตักเตือนแต่ก็ไม่ มีการดำเนินการใดๆ ที่ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ขึ้น -ผู้นำชุมชนเคยพบผู้ว่าฯ อภิรักษ์ เพื่ชี้ให้เห็นสภาพ ปัญหา ก็ยังคงผลลัพธ์เช่น เดิม	-กรณีนี้ปัญหาจากผู้รับเหมาก่อสร้าง อาคารและวิศวกรผู้ควบคุมอาคาร ไม่ได้ใส่ใจ ซึ่งถือว่ามีสภาพเป็นนิติบุคคลละเมิด กฎหมายอย่างชัดเจน สำนักงานเขตพื้นที่มี หน้าที่ต้องรับเรื่องร้องเรียนจากชาวบ้าน และต้องดำเนินการเอาผิดกับผู้ก่อมลพิษ หรือผู้ฝ่าฝืน แต่ในกรณีนี้ภาครัฐที่มีหน้าที่ กำกับดูแลไม่ดำเนินการ ปล่อยให้มีการลง โทษ ซึ่งเป็นคนแสดงว่า ปัญหาข้อกฎหมาย ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่แต่ละคนไม่นำข้อ กฎหมายมาบังคับใช้
2.ปัญหาการขนส่งปูน ซีเมนต์ผสม เสรีจิ้ง เข้า-ออกชุมชนตลอด เวลา	-พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 เจตนารมณ์ของกฎหมาย ต้องการให้ทุกคนไม่ ละเมิดสิทธิต่อกัน ใน การใช้ถนนร่วมกัน อย่างปกติสุข	-ผู้นำชุมชนเคยเจรจากับผู้ รับเหมาก่อสร้างแล้วแต่ก็ ไม่มีการปฏิบัติตาม แม่ ปฏิบัติตามก็เพียงชั่ว ระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น -ทำให้ชุมชนกลายเป็นที่ คับคั่งของจราจร ส่งผลให้ มีมลพิษจากไอเสียของ	-ทุกคนรับรู้ถึงสภาพปัญหาและ ข้อเท็จจริง -ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่และ เกรงกลัวอิทธิพลของผู้รับเหม -มีการทำหนังสือร้องเรียนถึง สน. ให้มาช่วยประสานงาน จัด การปัญหา -ชาวบ้านเสนอให้มีการจัด	-สน.เรียกประชุมชุมชน เพื่อหาข้อเท็จจริง และฟัง ความคิดเห็นของชุมชน -เรื่องยังงียอยู่ ไม่มีมาตร การใดๆ ที่ออกมาเป็น รูปธรรม ที่ชัดเจน -ยังอยู่ในขั้นตอนของการ ประชุมหารือกันระหว่าง	-กฎหมายให้อำนาจ ผกก.ประจำ สน. ใน การกำหนดมาตรการในการควบคุม ดูแล การจราจร และกำหนดเส้นทาง และระยะ เวลาของรถปูนนี้ ได้ แต่เมื่อมีการละเมิดไม่ ได้ดำเนินการ อาจเป็นเพราะไม่มีผู้ร้องเรียน หรือเจ้าพนักงาน ไม่เห็นการละเมิดจึงทำให้ ไม่เกิดการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อชาวชุมชน ทำเรื่องร้องเรียนไปถึงสถานีตำรวจในพื้นที่

		ยานยนต์เกิดขึ้นมาก -เมื่อรับมลพิษอยู่บ่อยๆ ผลกระทบก็เกิดกับสุขภาพอนามัย แม้ไม่เกิดโดยทางตรง แต่ก็ส่งผลในทางอ้อม	ระบบวินัย และกำหนดเวลา การเข้า-ออกชุมชนของรถใน โดยเฉพาะห้ามในช่วงชั่วโมง เร่งด่วน เช้า-เย็น	สน.กับชาวชุมชน ใน ลักษณะประชาพิจารณ์	สิ่งที่ ได้มีการเข้ามาดูแล ระวัง ไปได้ในกรณีนี้
3.ปัญหาถนนในชุมชน คับแคบ มียานยนต์ เข้า-ออกชุมชนมาก และมีทางเข้าออกชุมชน ได้หลายทาง ถนน ในชุมชนจึงใช้เป็นเส้น ทางผ่านของรถต่างๆ รวมทั้งมีทราฟเฟอร์-แวง ลอยและรถจักรยาน ยนต์จอดติดขวางการ จราจร และมีศูนย์การค้า ขนาดใหญ่ 3 แห่ง ใกล้ชุมชน	-พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 -พ.ร.บ.ผังเมือง พ.ศ.2535 -พ.ร.บ.รักษาความ สะอาดฯ พ.ศ.2535 กฎหมายมีเจตนาเพื่อรัง สรรค์สังคมให้อยู่ด้วย กันด้วยความปกติสุข ไม่ละเมิดสิทธิ สาธารณะที่ทุกคนต้อง ใช้ร่วมกัน	-จีนชวยกับปัญหา ถนน สกปรก ไม่รู้จะแก้ปัญหาได้ อย่างไร -ไม่รู้ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาดู อย่างไร -ทุกคนอยู่อาศัยกันด้วย ความเสี่ยงต่างๆ เสี่ยงอุบัติเหตุ เสี่ยงต่อการได้รับมล พิษ ที่กระทบต่อสุขภาพ อนามัย ฯลฯ	-ชุมชนไม่รู้ปัญหา แต่ก็ไม่ กล้าที่จะดำเนินการด้วยตนเอง ต้องร้องเรียน หรือร้องขอให้ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมาช่วย ดำเนินการให้ -กลายเป็นภาระหน้าที่ของ ประธานชุมชนที่ต้องมาเคลียร์ ปัญหา และร้องขอให้ งานภาครัฐเข้ามาช่วยจัดการ ปัญหาให้แทน	-ทัศนกิจของเขตทำได้ก็ เพียงการไม่ให้ทราฟเฟอร์-แวง ลอยรถเข้ามาบนผิวถนน เท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ว่าการแก้ไข ปัญหานั้นที่ต้นเหตุ เพราะเมื่อ ไม่มีเจ้าหน้าที่ คนที่ชอบ ฝ่าฝืนก็จะฝ่าฝืนอีก	-กฎหมายผังเมืองและการกำหนดโซนสี ต่างๆ ไม่ทันกับการตั้งถิ่นฐานบ้าน เรือนของประชาชน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ประปา และ สาธารณูปโภคต่างๆ มักไล่ตามหลัง เสมอ จึงกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามมา กรณีอย่างนี้รัฐควรหากลยุทธ์ที่ เหมาะสม และใช้มาตรการด้านการจัดการ มาใช้ เช่น การระดมความคิดเห็น หาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนใน ท้องถิ่นๆ รวมทั้ง ตำรวจจราจร สำนักงานเขต เป็นต้น ตาม พ.ร.บ.จัด รูปที่ดินเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชน เมือง พ.ศ.2547 - กรณีนี้ควรเอาใจถึงและลงโทษผู้ฝ่า

				ระยะเวลานานครั้ง ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถาวร	พื้นที่จ่อครกติดขวางทางจราจรในที่ห้ามจอดให้หนักและรุนแรงเพื่อจะ"ได้ขยาย"ไม่กล้าฝ่าฝืนอีก ระวังยาวควรออกมาตรการนี้ให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน ใช้เหมือนกันให้ทั่ว กทม.
--	--	--	--	---	---

สรุปการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย(เบื้องต้น) ชุมชนริมทางรถไฟ กม.11 เขตจตุจักร

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ข้อมูลหมายเหตุ/ระเบียบ	ผลกระทบและการดำเนินการของชุมชน	เรียนรู้จากการฝึกอบรมในโครงการ	การปฏิบัติของภาครัฐที่รับผิดชอบ	วิเคราะห์ข้อกฎหมาย
1.ปัญหาฝุ่นละอองและเศษวัสดุ ตกหล่นจากทางด่วนชั้นที่ 2	-โครงสร้างทางด่วน ถือว่าเป็นอาคารสิ่งก่อสร้าง ตาม พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม 2535 เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ ตาม ม.4 และตามประกาศ รมต. กระทรวงทรัพยากรฯ ม.68 ซึ่ง เจ้าของคือ การทางพิเศษ ต้องติดตั้งอุปกรณ์ควบคุม	-ชุมชนเพิกเฉย เพราะไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร -เคยชินอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษรอบด้านอยู่แล้ว	-ชุมชนสามารถสะท้อนปัญหาได้เหมือนกัน รู้จักแหล่งและสาเหตุของปัญหา -รับรู้มาตรการหรือทางออกจากการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกัน -ชุมชนขอความร่วมมือสำนักงานอนามัย กทม. มาช่วยตรวจวัดฝุ่น พบเกินมาตรฐานในการตรวจ -ชุมชนทำจดหมายยื่นเรื่องเรียนต่อการทางพิเศษแห่งประเทศไทย	-การทางพิเศษได้รับหนังสือแล้ว ส่งเจ้าหน้าที่มาสอบถามรายละเอียดของข้อเดือดร้อนของชาวบ้านในพื้นที่ -ยัง ไม่มีการดำเนินการใดๆที่จะนำไปสู่การควบคุมปัญหา	-สาเหตุของปัญหามาจากทางด่วน อันส่งผลกระทบต่อชุมชน และสถานเลี้ยงเด็กอ่อนที่อยู่ด้านล่างซึ่งแนวทางด่วน การสร้างทางสาธารณะเพื่อการคมนาคมต้องถือว่าเป็นโครงการของรัฐ แต่ควรจะอยู่ภายใต้มาตรการทางสิ่งแวดล้อมที่กำกับและดูแลโดยกรมควบคุมมลพิษ กำแพงกันเสียงและป้องกันฝุ่น วัสดุตกหล่นควรต้องได้รับการกำกับ ดูแลให้มีอยู่แล้ว หากการทางพิเศษไม่ยอมทำ ก็ถือว่าเป็นการสร้างปัญหามลพิษ กรมควบคุมมลพิษ ควรมีหน้าที่ออกคำสั่งให้จัดทำ ไม่ควรต้องรอให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนก่อน -การร้องเรียนของชาวบ้านไม่เป็นผล ก็แสดงว่า มาตรการตาม พ.ร.บ.ส.วล. 35 และ พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร 35 ไม่มีประสิทธิภาพที่จะบังคับหน่วยงานดังกล่าวได้โดยการ

						เรื่องขอรรวมดา
2.ปัญหาขยะตกค้างใน และหน้าชุมชน และ การทิ้งขยะริมทาง รอไฟ	-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ 2535 -พ.ร.บ.สาธารณสุข 2535 -ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง การเก็บขยะมูลฝอย กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและรักษาลี้กสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้สามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สบายงาม เมื่อมีปัญหาที่สามารถจัดการ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	-ชุมชนเพิกเฉยต่อการ แก้ไขปัญหา ต่างก็เป็นผู้ ก่อให้เกิดปัญหาร่วมกัน -ผู้นำชุมชนเคยแจ้งให้ เขตมาเก็บขน แต่ก็ป็น เพียงแค่ว่าช่วงไม่ ถาวร -ผู้อยู่อาศัยจำนวนมาก เป็นแรงงานอพยพ จึง มาเช่าบ้านพักอาศัยอยู่ ในชุมชนมาก ไม่มีกฎ ระเบียบการทิ้งขยะให้ เป็นที่ เป็นทาง และไม่มี ภาชนะรองรับ	-ชุมชนรู้สาเหตุของปัญหาที่ มาจากชุมชนเอง สามารถบ่งชี้ ปัญหาแต่ละจุดได้ แต่เนื่อง จากชุมชนเป็นชอยแคบ และ มีบ้านเช่าเยอะทำให้ระบบการ จัดการ "ไม่ได้รับความร่วมมือ จากผู้เช่า-ผู้อยู่อาศัย" -ชุมชนต้องการความช่วยเหลือ เหลือจากเขต ในการจัดระบบ การเก็บขนที่ชัดเจน(กำหนด วันเก็บขนขยะที่ชัดเจน) เพื่อ ไม่ให้ขยะตกค้าง -ขอให้เขตจัดหาดังขยะมารอง รับให้เพียงพอ	-เขตส่งเจ้าหน้าที่เก็บ ขนมาไม่ต่อเนื่อง ทำ ให้เกิดขยะตกค้าง มี กลิ่นเหม็น -ขาดการนำมารวม อย่างต่อเนื่อง -ไม่มีอุปกรณ์รองรับ หรือถังขยะให้ชุมชนที่ เพียงพอ -เจ้าหน้าที่เก็บขยะ มีอุปสรรคในการข้าม ทางรถไฟไปเก็บขน ขยะหน้าชุมชน	-หนึ่งเป็นปัญหาคือ การบริหารจัดการของ เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขต ที่ไม่ สามารถเข้าไปให้บริการเก็บขยะ ในช่วงวัน เวลาที่เหมาะสม จึงเกิดปัญหา -มาตรการ/กฎระเบียบ ในการบังคับใช้กับ บ้านเช่า ยังไม่มีให้ชัดเจนและ ไม่มีกฎหมาย รองรับ จึง ไม่มีเจ้าหน้าที่จริง สำหรับ หน้าที่รับผิดชอบที่พึงกระทำทั้งในบพของ พนักงานเจ้าหน้าที่ ที่ดูแล กำกับ และหน้าที่ อันพึงปฏิบัติของเจ้าของ/ผู้อยู่อาศัย -พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ กำหนดข้อห้าม การทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไว้ชัดเจน แต่ขาดการ รณรงค์และบังคับ ใช้โดยเจ้าหน้าที่ เนือง เพราะอาจจะมีบุคลากร ไม่เพียงพอที่จะไป กวาดขึ้นจับกุม และหรือบพลงโทษยังไม่ ศักดิ์สิทธิ์และมีผลให้ ไม่เกิดความเกรงขาม เพียงพอต่อการจริงจัง ทำอย่างสม่ำเสมอ เท่าที่ชมของเจ้าหน้าที่	-เนื่องจากเป็นโครงการก่อสร้างที่รัฐเป็นเจ้าของ ของสัมปทาน การเพิกเฉยที่จะสั่งการ ให้ผู้ รับเหมาควบคุมการก่อสร้างไม่ให้แพร่ กระจาย ตามที่กฎหมายกำหนดได้ เป็น
3.ปัญหาฝุ่นละอองจาก การก่อสร้างถนนและ ฟุตบาทบริเวณด้าน หน้าชุมชนตลอดสาย	-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ พ.ศ.2535 -พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมฯ 2535	-ชุมชนเพิกเฉย ทนรับ สภาพปัญหา เพราะเป็น โครงการของรัฐ จึงไม่ อยากร้องเรียน	-ชุมชนรู้ปัญหา และเข้าใจ มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ แต่ก็ขาดความกล้าที่จะไป ฟ้องสิทธิของตนเอง เพราะไม่	-เจ้าของโครงการ เพิกเฉยที่จะป้องกัน หรือควบคุมการแพร่ กระจายของฝุ่นละออง		

			อยากมีเรื่อง			เพราะ กฎหมายยังบกพร่องตรงจุดที่ไม่เปิดโอกาสให้รัฐต่อรัฐกล่าวโทษกันเอง อันเป็นจุดอ่อนสำคัญ ที่พบว่าหน่วยงานของรัฐเองเป็นจำนวนมาก เป็นผู้สร้างมลภาวะเสียเอง
--	--	--	--------------	--	--	---

สรุปการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย(เบื้องต้น) ชุมชนหน้าตลาดศิรินทร์ เขตคลองสาน

ปัญหานำเสนอ	ข้อมูลหมายเหตุ/ระเบียบ	ผลกระทบและการดำเนินการของชุมชน	เรียนรู้จากการฝึกอบรมในโครงการ	การปฏิบัติของภาครัฐที่รับผิดชอบ	วิเคราะห์ข้อกฎหมาย
1.ปัญหานำเสนอในลำราง คู คลอง ข้างชุมชน	-พ.ร.บ. สาธารณสุข 2535 กฎหมายบังคับการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างเสริมและรักษาลำรางคู คลองให้ปลอดภัยต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้สามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงาม เมื่อมีปัญหาที่สามารถจัดการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	-ชุมชนมีความตระหนักและตื่นตัวต่อการรักษาความสะอาด และจัดกิจกรรมรณรงค์ทำความสะอาดอยู่เสมอ -ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากชุมชน แต่มาจากชุมชนอื่นๆหรือชุมชน/ห้องแถวใกล้เคียง	-ชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลและปัญหาดี และมีความร่วมมือในการป้องกันแก้ไข -ผู้นำของชุมชนสามารถเป็นตัวอย่างและกระตุ้นให้ชุมชนออกมาเป็นแนวร่วมได้มากขึ้น -เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเข้ามาช่วยดูแลชุมชน	-ขอเมื่อได้รับการประสานมือประสานขอความร่วมมือทั้งบุคลากรของเขต และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อม ก็สามารถร่วมมือกันที่เข้ามามีส่วนร่วมได้ -แต่เขตก็ไม่สามารถจัดการน้ำทิ้ง หรือนำเสียที่มาจากรองน้ำทิ้งของแถวที่ปล่อยน้ำเสียลงคูคลองได้ แม้จะได้รับการร้องเรียนจากชุมชนเสมอ	-เมื่อชุมชนมีผู้นำที่ดี ชาวบ้านมีการรวมตัวกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดปัญหาอีก และจัดการปัญหาที่มีอยู่ ปัญหาต่างๆก็คลี่คลายได้ หากภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือเขตเป็นผู้ริเริ่มให้การกระตุ้น และส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมกันทุกฝ่ายของชุมชน น้ำทิ้งจะเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาวและยั่งยืน โดยไม่ต้องนำกฎหมายออกมาลงโทษใคร -ปัญหานำมาซึ่งจากอุตสาหกรรมห้องแถว มักเกิดยามกลางคืน ซึ่ง กฎหมายไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจ สอบได้ในเวลากลางคืน ประเด็นนี้ควรต้องรีบแก้ไขปรับปรุงเพราะเป็นเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วนั้น ให้เป็นผล
2.ปัญหาผลพวงจากการจราจรบนถนนหน้าชุม	-พ.ร.บ. สว. 2535 -พ.ร.บ. จราจรทางบก 2522	-ชุมชนรับรู้ปัญหา แต่มองเห็นเป็นเรื่องปกติ	-ชุมชนเข้าใจในผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุคคลใน	-ได้รับการตอบสนองจากสน.ในพื้นที่พิพาท ซึ่ง	-การควบคุมผลพวงจากแหล่งกำเนิดที่มาจากยานพาหนะ มีกฎหมายหลาย

ชน	-พ.ร.บ.การขนส่งทางบก 2522 กฎหมายทั้ง 3 มีเจตนารมณ์ที่จะป้องกันการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในพื้นที่สาธารณะ อีกทั้งช่วยปกป้องและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ใสสะอาดเป็นประโยชน์ต่อเราทุกคน	เพราะพบกับสภาพดังกล่าวดูทุกวัน ทำให้เคยชิน ไม่ทราบว่าผลของปัญหาจะกระทบต่อสุขภาพอนามัยของตนอย่างไร	ครอบครัว แต่มองเห็นลำดับความสำคัญที่น้อยกว่า การทำมาหากินของตน -เป็นการของผู้นำชุมชนที่จะต้องคอยประสานงานกับทางสน.ในพื้นที่เพื่อมาอำนวยความสะดวกไม่ให้ติดขัดสะสมหน้าชุมชน	นานๆ ครั้งจะมีการตั้งจุดตรวจวัดควันดำหน้าชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์เฉพาะในช่วงของการตรวจจับเท่านั้น	ฉบับให้อำนาจการดำเนินการ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของตำรวจจราจรตาม พรบ.จราจรทางบก 2522 ซึ่งมีโทษไม่รุนแรงพอ อีกทั้งมาตรการตั้งจุดตรวจบนถนนยังสร้างปัญหาจราจรติดขัดและเป็นพิษภัยต่อตำรวจที่ใช้เครื่องวัดควันดำ แล้วยังไม่อาจครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้ง กทม. เพราะกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่เกิดความเหลียวจำ แต่หากจะแก้ไขจริงๆ โดยนำกลยุทธ์ใหม่ๆ มาจัดการเช่นให้ประชาชนเข้าร่วม โดยสามารถถ่ายรูปให้เจ้าหน้าที่ทะเบียน และลักษณะรถส่งมาให้ตำรวจ เพื่อตามจับเรียกปรับทางไปรษณีย์ หรือส่งกรมการขนส่งทางบก เพื่อยึดใบอนุญาตและลงโทษที่หนักพอที่จะไม่มีการละเมิดอีก และประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางว่าให้รางวัลจับผู้แจ้งด้วย ในระยะยาววิธีนี้ได้ผลดีมาแล้วในต่างประเทศ
----	--	---	--	---	--

สรุปการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย(เบื้องต้น) ชุมชนวัดมะกอก เขตพญาไท

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ข้อกฎหมาย/ระเบียบ	ผลกระทบและการดำเนินการของชุมชน	เรียนรู้จากการฝึกอบรม	การปฏิบัติของภาครัฐที่รับผิดชอบ	การวิเคราะห์ข้อกฎหมาย
1.ปัญหาเด็กอาคารสูง และสิ่งปลูกสร้างกั้นขวางทิศทางการจราจร	-พ.ร.บ.ผังเมือง 2518 -ป.แพ่ง ม.420(ละเมิด) เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้การพัฒนาใดๆอยู่บนพื้นฐานของสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิสาธารณะที่ไม่ละเมิดซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย	-ชุมชนอยู่ในสภาพค่อยๆเสื่อมโทรม ด้านความรู้ ความเข้าใจ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ถือครองโอกาส ทำให้การดำเนินการก่อสร้างตึก อาคารสูง และสิ่งก่อสร้างสูงๆใดๆที่มึนปิดกั้นแสง สามารถทำได้กลายเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับกับสภาพและปัญหาไป	-ชุมชนไม่รู้ว่ามีสภาพทางกายภาพที่อยู่กลางวงล้อมของตึกอาคารสูงจะส่งผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของตน แต่หลังจากผ่านการประชุมหารือก็มีความเข้าใจสภาพปัญหา และสาเหตุมากขึ้น -แต่ยังไม่ถือเป็นลำดับความสำคัญที่ต้องจัดการแก้ไขปัญหามากกว่าปัญหาค่าเช่าที่ผิดกฎหมาย	-กรณีของทางด่วน การแก้ไขปัญหามาตรฐานการก่อสร้างที่เป็นการแก้ไขปัญหามาตรฐานเศรษฐกิจและการค้า มากกว่าจะดูถึงสภาพทางสิทธิของการอยู่อาศัยโดยปกติสุข ในสภาพแวดล้อมที่ดี -ไม่มีหน่วยงานใดของภาครัฐแสดงตนออกมาช่วยเหลือหรือออกมาช่วยแก้ไขปัญหานี้	-การที่ประชาชนไม่สามารถรับรู้ล่วงหน้าถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการสร้างตึกจนกระทั่งสายเกินไป ดังนั้นเรื่องจึงควรเป็นภาระหน้าที่ของรัฐ ผู้กำกับดูแลและอนุมัติการสร้างอาคาร -การกำหนดผังเมืองและการกำหนดโซนที่เป็นลักษณะของการสร้างในบนแผนกระดาษมากกว่าการนำข้อมูลจริงทางกายภาพ ประชากร และสังคม มาเป็นตัวตั้งต้น จึงไม่มีการมองผลกระทบในระยะยาวต่อประชาชนและสาธารณะให้ครบวงจร ไม่มีการประสาน แลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เช่น ระหว่าง โชน-ผังเมือง กับ โยธาเขต ผู้ออกดูแลให้มีการก่อสร้าง เป็นต้น เพราะจะตรวจสอบสภาพ ปัจจุบันเท่านั้น
2.ปัญหาขยะในชุมชน และบริเวณใต้ทางด่วน	-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ 2535 -พ.ร.บ.สาธารณสุข	-ชุมชนเป็นแหล่งแออัด ที่มีผู้มาเช่าพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก บริเวณใต้ทางด่วนที่พบ	-ชุมชนรู้สภาพปัญหา แต่ขาดพลังการนำของผู้นำชุมชน ที่ต่างก็ต้องทำมา	-เนื่องจากเป็นชุมชนหนาแน่น เขตส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยเหลือเกี่ยวกับคดีเฉพาะบริเวณ	-ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำที่เข้มแข็งจากผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของเขตที่เหมาะสมเป็นขบวนการดำเนินการเข้า

	2535 กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและรักษาสังแวดล้อมให้ปลอดภัยต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้สามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดสวยงาม เมื่อมีปัญหาที่สามารถจัดการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	ผ่านชุมชน ก็มีผู้ค้าขายอาหารและวางข้าวของเครื่องใช้ไว้เป็นจำนวนมาก -มีกลุ่มเยาวชนที่ใช้พื้นที่ใต้ทางด่วนบางส่วนในการเล่นกีฬา และกลุ่มผู้สูงอายุใช้พื้นที่ในการออกกำลังกายแอโรบิค จะช่วยกันดูแล และทำความสะอาดได้เฉพาะในพื้นที่ที่ตนใช้งาน -พื้นที่อื่นๆชุมชนไม่สนใจ เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะต้องดูแล รักษาความสะอาด	หากิน และไม่มีเวลามาสนใจต่อปัญหาดังกล่าว -ชุมชนไม่มีแรงจูงใจในการเข้ามาดำเนินการ ต่างคนต่างอยู่ -ประธานชุมชนพยายามประสานงานกับเขต โดยทำจดหมายแจ้งขอให้ส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลเก็บกวาดให้บ่อยครั้งมากขึ้น	ถนนได้ทางด่วนเท่านั้น แต่ในตรอกซอยไม่สามารถทำได้ -ไม่มีการส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจจับผู้ทิ้งขยะรีไซเคิลได้ทางด่วน	ร่วม เพราะชาวบ้านเองมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือ ดังเช่นเมื่อมูลนิธิป้องกันควินทิยาเข้าไปเชิญชวนการเข้าร่วมรณรงค์ทุกภาคพร้อมใจกันออกมาร่วมทำกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่หลังจากนั้น เมื่อผู้นำและเขตไม่สานต่อ ทุกอย่างก็กลับเข้าสู่สภาพเดิม -จุดอ่อนของกฎหมายอยู่ที่เจ้าหน้าที่ผู้กำกับและบังคับใช้ ผู้ละเมิดทิ้งขยะ ยังไม่ถูกลงโทษหรือถูกปรับแม้จะติดป้ายไว้ก็ตาม ส่วนในด้านของการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานั้นยังไม่ได้มองหากลยุทธ์ที่พลิกแพลงเหมาะสมต่อไป ทำให้ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา กรณีนี้คือ เจ้าหน้าที่เขตต้องเข้ามาดูแล นำทาง และเป็นจุดกลางของการรวมตัว ทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม คอยเป็นพี่เลี้ยง ชี้นำประเด็นมลพิษต่างๆ และกิจกรรมแก้ปัญหาที่ใช้พลังของชุมชนเป็นหลัก
3.การทิ้งขยะลงในคูคลอง และในทางน้ำ	-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ 2535 -พ.ร.บ.สาธารณสุข 2535 กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่	-ชุมชนมีการปล่อยขยะเลย ไม่มีการดูแล เก็บขนกันอย่างต่อเนื่อง เคยมีการเก็บขนเฉพาะบางจุด แต่ไม่นานก็กลับเข้าสู่สภาพเดิม	-ชุมชนเข้าใจสภาพปัญหา แต่กักตักการขัดแย้งหากร้องเรียนผู้รู้กรรณการ และเห็นเป็นเรื่องปกติเมื่อมีผู้ทิ้งขยะลงราง	-เขตมีแผนงานและงบประมาณในการดูแลออกสำรวจ แต่ก็ไม่ค่อยได้ เพราะติดขัดบ้านบางหลังที่ปลูกกุหลาบ ต้องทำการฟ้องร้องขับไล่	-เป็นการปล่อยปะละเลยของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และความไม่ศรัทธาในประสิทธิภาพของกฎหมายในเรื่องการลงโทษ ทำให้ชาวบ้านบุกรุกเข้ามาก่อสร้างบ้านเรือนรุกล้ำลำรางสาธารณะจนเต็มไปหมด เมื่อถึงเวลาที่จะดูแล

	จะส่งเสริมและรักษาระดับ แวดล้อมให้ปลอดภัย ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้ง หลาย ให้สามารถอยู่ใน สิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงาม เมื่อมีปัญหาที่ สามารถจัดการได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม	-ลำรางทั้งหมดในชุมชน กลายเป็นที่ทิ้งขยะแฉะเต็มไปหมด ไม่สามารถขุดลอก เก็บขนได้ เพราะระดับแฉะและมีผู้บุกรุก สร้างบ้านเรือนรุกล้ำลำราง	สาธารณะ -ชุมชนคาดหวังที่จะให้ทางเขตเข้ามาเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหานี้ -ผู้นำชุมชนเคยทำจดหมายร้องเรียนให้เขตเข้ามาจัดการปัญหาผู้ทิ้งขยะและรุกล้ำลำรางสาธารณะ	จนกว่าคดีจะสิ้นสุดก่อน -เขตส่งเจ้าหน้าที่มาพักเก็บขยะในคลองเสมอ แต่ในคูและลำราง ไม่ได้ดำเนินการ จึงเกิดความหมกหม昧 -เป็นเหตุให้ชาวบ้านมีการทิ้งเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา	ลอกคูคลองก็ทำไม่ได้ แม้จะมีงบประมาณ มีการจ้างเหมาผู้จ้างเหมาแล้วก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ในหน้าที่ซึ่งไม่ใช้มีแค่การจับ และเอาผิดกับผู้ละเมิดเท่านั้น แต่อาจสามารถป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดก็ได้ ดังที่โครงการนี้ดำเนินการในรูปแบบๆ
--	--	---	--	--	---

สรุปการวิเคราะห์ปัญหาข้ออุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมาย (เบื้องต้น) ชุมชนนางนอง 2(สันติสุข) เขตจอมทอง

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ข้อกฎหมาย/ระเบียบ	ผลกระทบและการดำเนินการของชุมชน	เรียนรู้จากกาฝึกอบรมในโครงการ	การปฏิบัติของภาครัฐที่รับผิดชอบ	การวิเคราะห์ข้อกฎหมาย
1.ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมใกล้ชุมชน	-พ.ร.บ.โรงงาน 2535 -พ.ร.บ.สาธารณสุข 2535 -พ.ร.บ.สวัสดิการ 2535 กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อให้โรงงานและชุมชนอยู่ด้วยกันได้อย่างสันติสุข ไม่กระทบหรือละเมิดสิทธิของกันและกัน นั่นคือ ทุกฝ่าย Win-Win	-อุตสาหกรรมที่อยู่ในชุมชน อยู่ร่วมกันมาช้านาน บางครั้งยอมกระทบกระทั่งกัน ด้วยการส่งกลิ่นเหม็น และปล่อยน้ำเสียลงคลอง -ชาวบ้านชินชากับการเห็นปัญหานานาอย่างยาวนาน -หากจะร้องเรียนก็มักจะร้องไปที่สำนักงานเขตให้ช่วยเหลือ ไม่ทราบว่าต้องเป็นหน้าที่ของกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นหน่วยงานที่ต้องเข้ามาดูแล แก้ไขปัญหาโดยตรง	-ชาวชุมชนรับรู้สภาพ และข้อปัญหาพร้อมกัน -ร่วมเสนอทางออกเพื่อการสมานฉันท์ เปรียบเทียบเจ้าของโรงงานให้ปรับปรุงการผลิตเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษกระทบต่อชุมชน	-เขตไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะไปตรวจสอบโรงงานที่ขออนุญาตประกอบการจากโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากการใช้เหตุเดือดร้อนรำคาญในการเจรจา หาข้อยุติตามการร้องเรียนของชาวชุมชน -เมื่อไม่มีอำนาจในการตรวจสอบ โรงงาน ก็ไม่มีการเชื่อมโยงบูรณาการหรือส่งข้อร้องเรียนสู่กรมโรงงานเพื่อ	-กฎหมายโรงงานมีเป้าหมายเพื่อควบคุมการประกอบการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนรอบข้าง แม้โรงงานจะเกิดขึ้นก่อนกฎหมายใหม่ แต่ประสิทธิภาพของกฎหมายจะบังเกิดผลก็ขึ้นอยู่กับบังคับใช้โดยเจ้าหน้าที่รัฐ -การไม่เชื่อมประสานส่งต่อในการแก้ไขปัญห

					หน่วยงานรัฐ จึงเป็นข้อดีของการบริหารจัดการมากกว่าที่จะเป็นข้อดีของกฎหมาย
2.ปัญหาขยะและน้ำเน่าเสียในคลอง	-พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ 2535 พ.ร.บ.สาธารณสุข 2535 กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้สามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงาม และมีปัญหาที่สามารถจัดการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	-เพราะชุมชนและโรงงานอยู่ใกล้คลอง ย่อมง่ายต่อการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองโดยตรง ซึ่งท่อน้ำเสียนั้นส่วนใหญ่อยู่ใต้ระดับน้ำในคลองทำให้มองไม่เห็น	-ก่อนหน้านี้ ชุมชนมักต่างคน ต่างอยู่ มองไม่เห็นปัญหาที่จะกระทบต่อส่วนรวม -แต่เมื่อชุมชนมีความรู้ความเข้าใจก็อยากเข้ามามีส่วนร่วม ในการบรรเทา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานี้ -ประธานชุมชนและผู้นำชุมชน ที่มีความเข้มแข็งจึงเป็นผู้ นำในการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหลายๆ หน่วยงานเข้ามาช่วย	-แต่เมื่อได้รับการร้องขอจากชุมชนก็ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ทั้งเครื่องไม้ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ตามที่ชุมชนร้องขอ -มีการดำเนินการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง จนได้กลายเป็นรูปธรรม โดยไม่ต้องพึ่งพาระบบกฎหมาย และไปถึงการเอาโทษที่มีอยู่	การที่ชุมชนมีผู้นำดี เอาใจใส่ต่อการป้องกันแก้ไข ปัญหาต่างๆของชุมชน ก็สามารถที่จะสร้างความร่วมมือ และการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาช่วยพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยไม่ต้องพึ่งพาระบบกฎหมาย และไปถึงการเอาโทษที่มีอยู่

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

5.1 บทสรุป

มลพิษทางอากาศของกรุงเทพมหานคร ยังคงจัดอยู่ในภาวะวิกฤต ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่นอกเมืองหรือต่างจังหวัด เมื่อเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ จะพูดเหมือนกันว่า อากาศในกรุงเทพฯ ไม่สดชื่น ไม่น่าอยู่ อยู่แล้วอึดอัด ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงโดยการอยู่ห้องทำงาน/ห้องพัก ที่ใช้เครื่องปรับอากาศเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผลก็ได้เสริมสร้างให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงดีขึ้นแต่อย่างไร กลับทำให้อ่อนแอลง ภูมิคุ้มกันตกต่ำ มีอาการแพ้อากาศ หรือเป็นภูมิแพ้กันมากขึ้นทุกที ผลกระทบโดยรวมต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน แปรเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจ จากความตกต่ำของประสิทธิภาพแรงงาน และค่ารักษาพยาบาล ต้องถือว่าเป็นภัยมืดที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนาประเทศและสังคมไทย ไม่ให้รู้คหน้าดังที่ควรจะเป็น

แนวทางแก้ไขที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะแก้ที่ปลายเหตุ จึงแก้ปัญหาได้ชั่วคราว ตัวปัญหาหรือสาเหตุที่แท้จริงไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาแก้ไขให้ตรงจุด ทำให้ปัญหาวนกลับมาอีกไม่รู้จบ บางครั้งแก้จุดหนึ่ง แต่ไปเกิดเป็นปัญหาใหม่ของอีกจุดหนึ่งต่อไป

ประชาชนแต่ละคน เป็นสาเหตุที่แท้จริงปัจจัยหนึ่ง หากเรามุ่งประเด็นของประชาชน ชุมชน ก็จะสามารแก้ไขได้ที่ระดับหนึ่ง หากขยายผลให้ทั่วถ้วน คนทั้ง ล้านคนร่วมมือกัน ย่อมจะสามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด

การศึกษารั้ครั้งนี้ ต้องการชี้ให้เห็นผลในระดับปฏิบัติว่ามีรูปแบบที่เหมาะสมของการดิงองค์ประกอบของชุมชน ชาวบ้าน เข้าร่วมเป็นผู้กำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ และหาทางลดผลกระทบของมลพิษทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นไปได้สูงในการสืบทอดให้ยั่งยืนต่อไป

การศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนเป็นจุดของการลดผลกระทบมลพิษที่มีอยู่ในพื้นที่ของตน ในพื้นที่ ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีปัญหาทางกายภาพที่แตกต่างกัน คือ ย่านที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ย่านการจราจรแออัด ย่านที่มีปัญหาฝุ่นละอองมาก ย่านที่มีตึกอาคารสูง สิ่งปลูกสร้างห้อมล้อม และพื้นที่มีการดำเนินการเป็นชุมชนเข้มแข็ง

5.2 รูปแบบการดำเนินการและผลที่ได้

รูปแบบของการดำเนินงาน มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) เริ่มต้นด้วยการลงสำรวจข้อมูลในพื้นที่ (Survey Database) ทั้งทางด้านกายภาพ คือ องค์ประกอบของพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และทางด้านของประชากรเอง ประวัติความเป็นมา อาชีพ และข้อมูลทางสังคม ลักษณะความสัมพันธ์ และธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของชาวชุมชน ปัญหาต่างๆ และการจัดการข้อมูลละเอียดเหล่านี้ได้มา 3 วิธี คือ

- คณะวิจัยลงสำรวจและสัมภาษณ์ระดับผู้นำ/ตัวแทนชุมชนเอง
- แบบสอบถาม ที่ร่างร่วมกันกับผู้แทนและอาสาสมัครของชุมชน
- การจัดเวทีสนทนาร่วมกันกับผู้แทนและสมาชิกของชุมชน

2) จัดเวทีพูดคุย (Meeting) เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความตระหนัก และการเล็งเห็นความสำคัญร่วมกันว่าทุกคนหากร่วมแรงร่วมใจกัน จะสามารถป้องกันและแก้ปัญหามลพิษทางอากาศ ของชุมชนของตนได้แน่ๆและมีวิธี ในการดำเนินการให้ได้มาซึ่งจิตสำนึก ในระดับที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น ในการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพิสูจน์ให้เห็น พลังของการผนึกกำลัง ทั้งด้านความคิดและกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลที่พึงพอใจร่วมกัน สามารถแก้ปัญหามลพิษทางอากาศ ณ ชุมชนของตน การดำเนินการเรื่องนี้ โดย

- การนัดชุมนุม ฟังการบรรยายจากวิทยากรต่างๆ ทั้งจากคณะผู้วิจัยเอง ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ที่เชิญมาจากชุมชนภายนอก เนื้อหาหลากหลาย เช่น การดูแลและจัดการที่ได้ผล ทำปฏิกิริยาจากขยะภายในชุมชนได้ เพื่อลดมลพิษจากขยะภายในชุมชน ทำให้ลดการทิ้งเศษขยะอินทรีย์ลงคลอง/ร่องน้ำ อันเป็นสาเหตุให้เกิดการเน่าเสีย และส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณ กับเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค

- ออกแบบสอบถาม ให้มีรูปแบบของการใส่ข้อมูลในคำถาม ในเชิงที่ให้ความรู้ ความตระหนัก เกี่ยวกับที่มาที่ไปของสาเหตุและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมลพิษทางอากาศที่มีต่อคน

- จัดเวทีเสวนาระดมสมอง แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ฟังปัญหาในทัศนะต่างๆ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือตามหน้าที่ เช่น ผู้อำนวยการเขต เจ้าหน้าที่ของเขต

ฝ่ายต่างๆ ดำรวจ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร(ส.ก.) สมาชิกสภาเขต (ส.ข.) มาร่วมระดมสมองด้วย

- การจัดทำแผนที่ของชุมชน โดยลงมือทำร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น คือจากข้อมูลดิบ แผนที่ของแต่ละครัวเรือนของชุมชน ลงเดินสำรวจรายละเอียดทุกซอกมุม เพิ่มข้อมูลสิ่งแวดล้อม บรรจุแหล่งมลพิษลงไว้เป็นสัญลักษณ์ เช่น แหล่งสะสมของขยะมูลฝอย แหล่งน้ำเน่า ตำแหน่งของต้นไม้ พื้นที่สีเขียว ตำแหน่งที่ตั้งของโรงงาน โรงเรียน วัด ฯลฯ แผนที่นี้จัดทำขนาด 3 x 2 เมตร ติดตั้งไว้ที่ศูนย์ข้อมูลของชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องเตือนใจ ใช้เพื่อการติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไข ให้จุดมลพิษต่างๆ ให้หมดไปในที่สุด

- เอกสารคู่มือบันทึกมลพิษ และแจ้งข่าว เมื่อพบเห็นแหล่งมลพิษ ไปสเตอร์ปลุกจิตสำนึก คู่มือการเฝ้าระวัง ที่มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างละเอียด

3) สร้างเครือข่าย (Networking) จัดให้มีระบบประสานและติดต่อ พร้อมกับมีการซุ่มทำความเข้าใจและลงมือทำ เป็นตัวอย่างจริงของการติดต่อ ประสานงานตามระบบ ในการป้องกัน/แก้ปัญหามลภาวะทางอากาศ และมลพิษอื่นๆ ด้วยศักยภาพของชาวชุมชนเอง ในการดำเนินการหลังจากที่ได้ตกลงกันตั้งแต่ขั้นต้น จนจบกิจกรรม ที่ทดลองทำแล้วได้ผล สำเร็จเป็นรูปธรรม จึงได้จัดทำเป็นแผนที่ ขั้นตอนการประสานงาน แสดงไว้ที่ศูนย์ข้อมูลชุมชน และมีอยู่ในคู่มือการเฝ้าระวัง ที่แจกจ่ายให้กับสมาชิกในชุมชนแต่ละคนด้วย จนชุมชนได้เรียนรู้และฝึกฝน

ส่วนการประสานติดต่อที่ทำนาร่อง กับองค์กร/หน่วยงานภายนอก การรวบรวมรายชื่อสมาชิกผู้สนับสนุน เช่น ชาวชุมชนเลียบทางรถไฟ กม.11 เขตจตุจักร ช่วยกันทำหนังสือติดต่อกับการทางพิเศษแห่งประเทศไทย เพื่อขอให้มีการติดตั้งกำแพงป้องกันฝุ่นละอองจากทางด่วนที่พาดผ่านชุมชน จนได้รับการตอบรับด้วยดีจากหน่วยงานดังกล่าว ส่งเจ้าหน้าที่มาดูแล ตรวจสอบ และประสานการดำเนินการตามข้อร้องขอของชาวชุมชน

4) จัดระบบองค์กรภายในชุมชน (Organization Setting) ดึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน สามารถเชื่อมประสานการทำงาน และสร้างกลุ่มอาสาสมัครย่อย เพิ่มอย่างต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งของแนวร่วมในชุมชน ผลของการปลุกจิตสำนึก และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดแรงจูงใจมีหลายๆกลุ่ม/ชมรม ขออาสาเข้ามา

ร่วม มีส่วน และขอทำประโยชน์ตามความเหมาะสมด้วย เช่น กลุ่มเยาวชนอายุ 13-21 ปี ในเขต พญาไท ที่เล่นดนตรี เล่นกีฬากันอยู่เดิม อาสาเป็นผู้เดินรณรงค์ ถือป่าฯ เชิญชวนให้สมาชิก ภายในชุมชนมาร่วมกันทำกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน เก็บ ทิ้งของเหลือทิ้งใช้ กลุ่มเยาวชนนี้ ทางคณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการฝึกอบรม และบางคนได้นำเข้าค่ายฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม ใช้ เวลา 2 วัน ร่วมกับคณะเยาวชนจากพื้นที่ต่างๆอีก 30 กว่าคน ได้รับการฝึกอบรมเข้มข้น เกิด ความเข้าใจต้องแก้มากขึ้น เพื่อมาเผยแพร่ และใช้ในชุมชนของตนต่อไป เป็นต้น

กลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นจะเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบกิจกรรมที่ก่อมลพิษในชุมชน ได้เป็นอย่างดี และจะเป็นการปูพื้นฐานของโครงการให้ยั่งยืนต่อไป ได้

5) สร้างศูนย์ข้อมูล (Information Center) จัดให้มีขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมของข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ และกิจกรรมที่จัดทำขึ้นในชุมชน ความเคลื่อนไหว ข่าวใหม่ๆด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อ เผยแพร่ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นศูนย์ประสานงาน และการติดต่อกันระหว่างสมาชิก และกรรมการชุมชน รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกชุมชน มีการรายงานข่าวแบบเสียงตาม สาย เป็นศูนย์กลางของการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูลของคนในชุมชน ทำนองเดียวกับ สภาภาพแฟ อันเป็นวิธีการหนึ่งในการสกัดกั้น และแก้ปัญหาได้ตั้งแต่ต้น

ผลการดำเนินการเหล่านี้ ได้รับความสำเร็จอย่างดี ก่อให้เกิดแรงจูงใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดูได้จากความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆที่ตามมา

6) สร้างกิจกรรมเพื่อฝึกฝนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Activity Campaign) กิจกรรมที่สร้างขึ้น จะต้องนำไปสู่การลดปัญหา หรือยุติการก่อปัญหามลพิษในอากาศให้จงได้ ผู้นำ ชุมชนที่จะริเริ่มเรื่องนี้ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ของผู้นำ ทั้งในด้านความคิด และด้านการมีสัมพันธ์ที่ ดีกับสมาชิกของชุมชน เป็นผู้ที่สมาชิกให้การยอมรับ นับถือ และเกรงใจอยู่ในระดับหนึ่ง จะเป็น ศูนย์กลางของการรวมใจ ให้ได้รับความร่วมมือดี และนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย หาก สามารถสร้างกิจกรรมใหม่ๆได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การระดมให้สมาชิกช่วยกันเก็บกวาด เก็บสิ่ง ของเหลือใช้ที่ทิ้งไว้บริเวณข้างทาง ซอก หลืบ ทางเดินเท้า ให้หมดไป เพื่อเป็นการจัดฟูล ณะอง ที่จะมาสะสมไว้ให้หมดไปด้วย กิจกรรมเช่นนี้นอกจากจะไปลดปัญหาฝุ่นละอองในชุม ชน ทำให้อากาศดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการยกระดับการรับรู้ และจิตสำนึกให้สมาชิกในชุมชนเกิดพฤติ

กรรม ระมัดระวัง ไม่ทิ้งสิ่งของเหลือใช้ หรือมีใจยังคิดเรื่องทิ้งของได้มากกว่าเดิม เช่นกิจกรรมที่ได้ร่วมกันดำเนินการบริเวณชุมชนวัดมะกอก เขตพญาไท

กิจกรรมรณรงค์ประเภทติดป้าย ทั้งป้ายแจ้งและป้ายผ้าห้อย ดำเนินการได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรมรณรงค์แบบใช้กลุ่มอาสาสมัครเยาวชน ออกเดินรณรงค์ถือป้ายผ้า เชิญชวนสมาชิกในชุมชนให้ร่วมมือกันกำจัดแหล่งมลพิษต่างๆ

กิจกรรมรณรงค์ที่อาศัยเสียงตามสายในชุมชน แนะนำการดูแล ตรวจสอบแหล่งมลพิษในชุมชน เพื่อเตือนให้สมาชิกช่วยเฝ้าระวังร่วมกัน

ผลของกิจกรรมรณรงค์ ที่ทำขึ้น พบว่า เป็นการดึงดูดให้เกิดแรงจูงใจจากสมาชิกในชุมชนให้อาสาเข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้นเรื่อยๆ

7) เฝ้าระวังและรายงานอย่างต่อเนื่อง (Watch guard & Pollution report) ใช้คู่มือเฝ้าระวัง และสมุดบันทึก และสื่ออื่นๆเตือน เช่น ป้ายผ้า ป้ายไม้ การประชาสัมพันธ์บอกกล่าวอย่างต่อเนื่องผ่านเสียงตามสายในชุมชน สร้างความระแวดระวัง เป็นหูเป็นตาร่วมกันในชุมชน หากพบปัญหาใดๆ สามารถนำปัญหานั้นๆมาถกเถียง ปรึกษาหารือกัน เพื่อนำไปสู่การป้องกันแก้ไข โดยพลันได้ต่อไป

5.3 วิเคราะห์รูปแบบที่ได้

ด้วยเงื่อนไขจำกัดของเวลาโครงการฯ การทำกิจกรรมร่วมเพื่อทดสอบการใช้ “รูปแบบ” โดยการสร้างกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างครบรูปแบบ ซึ่งเริ่มปฏิบัติได้ในเดือนที่ 10 แม้จะประสบผลสำเร็จในภาพรวม โดยมีการใช้วิธีการของ “รูปแบบ” ทั้ง 7 ขั้นตอน แต่ก็ต้องมองผลของความต่อเนื่องในระยะยาว จึงจะสามารถสรุปได้ว่า “รูปแบบ” ที่เสนอไว้ได้ผล 100 เปอร์เซ็นต์ ได้มาน้อยเพียงใด

แต่ละพื้นที่ที่คัดเลือกมาเป็นตัวอย่างนำร่องของการหารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศโดยชุมชน มีสภาพปัญหาที่ต่างกันชัดเจนในเรื่องของผู้นำ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่ที่มีผู้นำเป็นที่ยอมรับ บวกกับผู้นำนั้นมีความเข้าใจ และต้องการให้ชุมชนและสมาชิกของชุมชน แก้ไขปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ชุมชนนั้นจะมีการดำเนินกิจ

กรรมต่างๆ ได้มาก หลากหลาย และกระตือรือร้น ตามรูปแบบของการศึกษา แต่ถ้าผู้นำไม่ได้ให้เวลาเอาใจใส่ ไม่มีกรรมการ หรือผู้ช่วยที่รู้ใจ เข้าใจ และเข้มแข็งพอ ความสำเร็จก็จะไปได้ เชื่องช้า หรือไม่ต่อเนื่อง สมาชิกขาดศรัทธาในตัวประธาน

ปัจจัยของการเข้าร่วมอย่างเข้มแข็ง จะมาจากจุดกำเนิดของปัญหามลพิษอีกประการหนึ่ง เช่น กรณีของย่านที่มีโรงงาน และมีปัญหาการปล่อยมลพิษรบกวน เป็นต้น เหตุมาจากภายนอก ชุมชนจะอาศัยศักยภาพการรวมตัวกันเหนียวแน่น ผลักดันมาตรการแก้ไข ป้องกัน ส่วนพื้นที่ ย่านการจราจรแออัด อันเป็นสาเหตุมาจากภายนอกชุมชนเช่นกัน ชุมชนนี้ใช้ศักยภาพของการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้

แต่ประเภทที่จุดกำเนิดของปัญหายู่ภายในพื้นที่ของชุมชนเอง เช่น ความไม่มีระเบียบ ทั้งข้างของเหลือใช้ เศษวัสดุ และขยะมูลฝอย จนก่อให้เกิดฝุ่น กลิ่น น้ำเน่าเสีย ทำให้อากาศเสีย การขับรถจักรยานยนต์ ด้วยความเร็วสูงในชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาเสียงดัง กลิ่นควัน และอุบัติเหตุ จำเป็นต้องอาศัยศักยภาพของการรวมตัวกันของชุมชนเอง ความเป็นผู้นำของประธานชุมชน ในการร่วมกันออกกฎระเบียบของชุมชนใช้กันเอง มีความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียดต่อ ปัญหาสุขภาพและความปลอดภัย ศักยภาพด้านการประสานให้ความรู้ และหาแรงจูงใจ การ รมรงค์ภายในชุมชนเอง เป็นต้น

ความต่อเนื่อง จะมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้เกิดขึ้น เพื่อให้ “รูปแบบ” ของโครงการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ มีผลและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนตลอดไป เพราะ ปัญหานี้เกิดขึ้นได้ทุกวัน และอาจมีสาเหตุเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา หากบกพร่อง ในการติดตาม ตรวจสอบ ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกจุด และทันการได้

คณะวิจัย ได้ทำสรุปรงานทั้งหมดนี้ไว้เป็นแผ่นดิสก์ เพื่อให้ผู้สนใจนำไปศึกษาและปฏิบัติตาม ในพื้นที่อื่นๆ ได้หากเห็นดีที่จะขยายผลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ อันจะมีประโยชน์ในการจัด ปัญหามลพิษทางอากาศและมลพิษทุกประเภทให้อยู่ในสภาพที่ควบคุมดูแลได้อยู่เสมอตลอดไป

5.4 ข้อคิดที่ได้จากการทำโครงการ

โครงการศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ โดยชุมชนใน กรุงเทพมหานคร โดยคณะผู้วิจัยของมูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการ ปัญหามลพิษทางอากาศที่ดำเนินการโดยชุมชน และเพื่อชุมชน

ตนเอง ซึ่งมีรูปแบบที่เหมาะสม เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้ เพราะผู้ได้รับและสัมผัสกับปัญหาโดยตรง คือ ชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนนั่นเอง หากกรณีนี้ให้ชุมชนตื่นตัวและอ่อนไหวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาพ มีการสังเกตที่มาของปัญหา สามารถป้องกันไม่สร้างปัญหา แต่จะร่วมแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือของชาวชุมชนเองแล้ว ก็จะสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหากันเองได้ในระยะยาว หรืออย่างยั่งยืน ผลภาวะมลพิษทางอากาศโดยรวมจะลดความรุนแรงไปได้เป็นอย่างมาก หากทุกชุมชนใช้ “รูปแบบ” นี้ได้อย่างทั่วถึง

รูปแบบดังกล่าว จะยิ่งเห็นผลเป็นรูปธรรมได้อย่างง่าย หากหน่วยงานของเขต เช่น สิ่งแวดล้อมเขต อนามัยเขต พัฒนาชุมชนเขต ฯลฯ ของแต่ละสำนักงานเขตในพื้นที่เขตต่างๆของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งคนและงบประมาณ สามารถเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำงานของชุมชนได้ตามแผนงานปกติที่มีอยู่ ก็จะเกิดผลสำเร็จได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมายและได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ดังต่อไปนี้

- 1)สมาชิกในชุมชนทุกคนรู้หน้าที่/ภารกิจ ตาม “รูปแบบ” ที่เกิดขึ้น
- 2)คณะผู้วิจัยสามารถจุดประกายให้ชุมชนรับเอา “รูปแบบ” มาปฏิบัติคือ การออกแบบสอบถาม การสร้างกิจกรรม โดย
 - ร่วมกันระดมสมอง
 - ฝึกให้เกิดความคิดริเริ่ม
 - สร้างแนวทางการร่วมมือ/แบ่งหน้าที่กัน มีอาสาสมัคร
 - สร้างผู้นำจากระดับล่าง
- 3)คณะผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง
 - ให้ความรู้ด้านคุณภาพอากาศ ความเสี่ยงต่อสุขภาพ
 - ให้ความรู้เรื่องข้อกฎหมาย/การจะใช้กฎหมายเป็นที่พึ่ง
 - ฝึกอบรมการบริหารจัดการ และการใช้ศูนย์ข้อมูลชุมชนให้ได้ประโยชน์สูงสุด
- 4)คณะผู้วิจัยทำหน้าที่ประสานเครือข่าย
 - ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกีฬา กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ฯลฯ
 - นอกชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่ของเขต เจ้าหน้าที่ตำรวจ ประธาน/สมาชิกชุมชนอื่นๆ

เมื่อโครงการสิ้นสุดลง คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในส่วนมุมมองของคณะผู้วิจัย อันเป็นการถอดบันทึกจากประสบการณ์ของการเรียนรู้ร่วมกันกับชาวชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1.บทบาทของคณะผู้วิจัย

บทบาทของคณะผู้วิจัย ที่ต้องทำงานกันอย่างรอบคอบ และรอบด้าน เพื่อสร้างความเชื่อถือ และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน โดยไม่มีกรอบของระยะเวลาในการพบปะหารือกับชาวชุมชนเป็นตัวกำหนดในการเข้าหาที่ตายตัว ซึ่งจำเป็นต้องเอาเวลาและความสะดวกของชาวชุมชนเป็นตัวตั้งไว้ก่อน ส่วนองค์กร/หน่วยงานอื่นๆ ที่จะต้องประสานความร่วมมือกัน เช่น สำนักงานเขตในพื้นที่เป้าหมาย ก็จำเป็นต้องประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้อำนวยการเขต เพื่อที่จะได้มอบหมาย หรือสั่งการให้เจ้าหน้าที่ในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ออกมาให้ความร่วมมือและช่วยเหลือชาวชุมชนได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

ผลพลอยได้ของการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นโดยมีกิจกรรมความร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าพนักงานจากสำนักงานเขต สถานีตำรวจในพื้นที่ และองค์กรต่างๆ ทำให้ชาวชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ได้ทำความรู้จัก และพบกับเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง ช่วยลดความเกรงกลัวที่จะติดต่อปรึกษาปัญหาต่างๆ และสร้างความร่วมมือในอนาคตโดยชุมชนได้เองโดยไม่จำเป็นต้องร้ององค์กร/หน่วยงาน/คณะผู้วิจัยมาดำเนินการให้อีก

2.บทบาทของผู้นำชุมชน

บทบาทของผู้นำชุมชน โครงการฯ จะเป็นการกระตุ้นลักษณะผู้นำของผู้นำชุมชนให้โดดเด่นมากขึ้น ทั้งผู้ที่เป็นประธานชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้นำกลุ่มต่างๆ เพราะกิจกรรมการดำเนินงานตามแผนงานทุกแผนงาน จะต้องผ่านผู้นำชุมชนซึ่งเป็นหลักในการประสานงานสมาชิกในชุมชนของตนอยู่แล้ว การทำงานร่วมกับโครงการฯ ทุกขั้นตอนจะเป็นที่รับรู้กันโดยส่วนใหญ่ของสมาชิกในชุมชน จึงเป็นภาพที่ทำให้ผู้นำในชุมชนได้รับการยกย่องและความไว้วางใจในบทบาทการนำของชุมชนมากขึ้น

นอกจากนี้การที่โครงการฯ ได้เลือกชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนนำร่องในโครงการฯ ก็เป็นการสร้างเครดิตให้กับผู้นำของชุมชนต่อสายตาชาวชุมชนด้วย

3.บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน

บทบาทอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน เป็นบุคคลที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานตามแผนงานของโครงการฯ เพราะจะเข้ามาช่วยคณะผู้วิจัยในการทำงานในรายละเอียดมากขึ้น ทั้งงานประชุม งานประสานงาน งานจัดเก็บข้อมูล การทำแบบสอบถาม การทำแผนที่แหล่งมลพิษชุมชน ซึ่งบทบาทเหล่านี้อาสาสมัครจะได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมมากขึ้น คือ การซึมซับองค์ความรู้ต่างๆ เช่น การป้องกัน การดูแล รักษา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัญหามลพิษประเภทต่างๆ ฯลฯ ที่คณะผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยน ถาม-ตอบซึ่งกันและกัน การอธิบาย นำเสนอ และกระตุ้นให้รู้จักและเข้าใจทุกครั้งที่มีการพบปะกัน ยังผลให้งานของโครงการฯ ดำเนินงานไปได้ด้วยดี แม้มีปัญหาอุปสรรคใดๆ เกิดขึ้น กลุ่มอาสาสมัครก็มักจะออกมาให้ความเห็น นำเสนอ ช่วยเหลือ จนนำไปสู่การแก้ไข ผ่อนคลายสภาพปัญหานั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

การได้มาซึ่งอาสาสมัคร จำเป็นอย่างยิ่งที่คณะผู้วิจัยจะต้อง ใช้วิธีการโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญของการออกมาทำงานเป็นอาสาสมัคร ให้กับชุมชน โดยคณะผู้วิจัยใช้กลยุทธ์หรือแรงจูงใจที่เป็นที่พอใจกัน คือ การทำบัตรอาสาสมัครให้ โดยมีการใส่รูปของอาสาสมัคร ลงนามรับรองโดยประธานมูลนิธิป้องกันคว้นพิษฯ(นายพิชัย รัตตกุล)กำกับ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของผู้ถือบัตร และร่วมออกมาทำงานได้เต็มที่ เป็นผลทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญ ดูเหมือนธรรมดาๆ แต่มีผลดีมาก นอกจากนี้ยังยกย่องและกล่าวชื่อถึงทุกครั้งในการจัดประชุมหรือการมีเวทีสาธารณะของชุมชน

4.บทบาทของชุมชน

บทบาทของชุมชน ชุมชนเป้าหมายทั้ง 5 พื้นที่ที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินโครงการฯนั้น แม้จะมีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่และสภาพปัญหาที่คณะผู้วิจัยได้ตั้งกรอบไว้นั้น แต่โดยสภาพของชุมชนแล้วก็มักจะมีสภาพใกล้เคียงกันโดยธรรมชาติของชุมชน กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่น มีประชากรแฝงที่อพยพย้ายถิ่นจากที่อื่นมาอยู่อาศัย อย่างชั่วคราวและถาวร มีบ้านเช่า หอพัก หรือ อะพาตเมนต์ ฯลฯ ดังนั้นกลุ่มประชากรที่อยู่อาศัยดั้งเดิมกับกลุ่มประชากรแฝง จึงมักไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กันมากนักในชุมชน เพราะจะต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างประกอบสัมมาชีพของแต่ละคน แต่ละครอบครัวไป ดังนั้นการจัดกิจกรรมใดๆของชุมชนก็มักจะมีแต่กลุ่มประชากรหน้าเดิมๆเท่านั้นที่ออกมาร่วมกิจกรรมของชุมชน นอกจากนั้น

แล้วปัจจัยด้านผู้นำและคณะกรรมการของชุมชนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเป็นแรงดึงให้สมาชิกต่างๆในชุมชนสามารถออกมามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้ กิจกรรมตามโครงการฯ จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถใช้เป็นกุศโลบายในการดึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ให้สามารถออกมามีบทบาทร่วมในชุมชน และสังคมได้

5.บทบาทของสำนักงานเขต

บทบาทของสำนักงานเขต เป็นบทบาทที่มีความสำคัญต่อกระบวนการการทำงานของชาวชุมชนโดยตรงในการเฝ้าระวัง ดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศในชุมชน เนื่องจากสำนักงานเขต มีบุคลากรและเครื่องมือเครื่องมือต่างๆ ที่พร้อมที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในเรื่องดังกล่าว อีกทั้งสำนักงานเขตเองก็มีฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชุมชนหลายฝ่าย ตามที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร อาทิ

- ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ ในการเข้ามาประสานงานสร้างกิจกรรมความร่วมมือต่างๆได้ ช่วยปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และจิตใจ การสนับสนุนการรวมกลุ่มกันของชาวชุมชน จัดตั้งผู้นำชุมชน จัดระเบียบและพัฒนาชุมชน หรือส่งเสริม กระตุ้นให้ชาวชุมชนมาร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัยของตน รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพและจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชนด้วย
- ฝ่ายสิ่งแวดล้อมฯ สามารถเข้ามาดูแลป้องกันและแก้ไขปัญหาสังแวดล้อมและสุขภาพ ความเดือดร้อนรำคาญต่างๆของชาวชุมชนได้ เช่น สถานประกอบการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในชุมชน ควบคุมดูแลสถานที่จำหน่ายอาหารและสะสมอาหาร หรือแม้กระทั่งการควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงในชุมชน เป็นต้น
- ฝ่ายเทศกิจ สามารถเข้ามาช่วยระงับเหตุแห่งปัญหาต่างๆได้ สามารถควบคุมดูแลและบังคับให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร และกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆให้ชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจ ให้ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองได้
- ฝ่ายรักษาความสะอาดฯ ช่วยแนะนำ จัดระบบการรวบรวมขยะ กำหนดจุด และวิธีการคัดแยกไปจนถึงแบ่งบทบาทหน้าที่ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมเข้ามาจัดเก็บขยะ การรณรงค์การจัดเก็บและทำความสะอาดต่างๆ ทั่วไป การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ร้อยของชุมชน การลดมลพิษ การรักษาภาวะแวดล้อม การขนถ่ายสิ่งปฏิกูล การดูแลรักษาต้นไม้ให้สวยงามร่มรื่น เป็นต้น

- ฝ่ายโยธา สามารถเข้ามาดูแล ให้ความรู้ ความตระหนักเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน คัดแปลงรื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร สิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่างๆ ไม่ให้ก่อมลพิษแพร่กระจาย ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นได้

บทบาทของสำนักงานเขตเหล่านี้ หากสำนักงานเขตนั้นมีผู้บริหารระดับสูง เช่น ผู้อำนวยการเขต ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต หัวหน้าฝ่ายต่างๆ มีวิสัยทัศน์ และความเอาใจใส่ต่อการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของชาวชุมชน อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ลงเยี่ยม ตรวจพื้นที่เป็นประจำ จะเป็นการสร้าง “แรงจูงใจ” ในการดึงชาวบ้านให้ออกมามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้ดีอย่างถาวรและต่อเนื่อง รวมถึงการรณรงค์ต่างๆ และการชี้แนะให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาเฝ้าระวังตนเอง ในประเด็นสิ่งแวดล้อม ย่อมจะทำได้และได้รับความร่วมมือเต็มที่

ทั้งนี้จากผลของการศึกษาวิจัยจะเห็นได้ว่าสามารถทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งต่อไปนี้

สิ่งที่ชุมชนเรียนรู้

- เห็นประจักษ์ชัดว่าการร่วมมือ ร่วมใจกัน ช่วยคิด ช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของตนเอง เป็นเรื่องของทุกคน และสามารถจัดการป้องกัน และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ได้ด้วยพลังความร่วมมือของชุมชน
- หากชุมชนมีผู้นำ หรือมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตในพื้นที่ ที่ใส่ใจ เข้าใจเรื่องปัญหาต่างๆ ของชุมชนอย่างดีแล้ว จะเป็นกำลังใจ และสร้างแรงจูงใจ ให้สมาชิกภายในชุมชน อยากที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทุกอย่างในชุมชนได้

ข้อคิดเห็นโดยสรุปของนักวิจัย

- เห็นช่องทางว่าการจะพัฒนาฟื้นฟูชุมชนทุกแห่ง สามารถทำได้โดยการดำเนินการของสำนักงานเขตในพื้นที่เอง และไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณพิเศษใดๆ มากมาย ขอเพียงแต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างจริงจังเท่านั้น เพราะชาวบ้านหรือประชาชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง และเต็มที่ ได้อยู่แล้ว

- ควรมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ที่รับผิดชอบโดยตรงกับพื้นที่ในแต่ละชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงาน จับติดอยู่กับการดูแล ตรวจสอบ และเฝ้าระวังปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และพร้อมที่จะประสานงานกันกับชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาย่อยๆ ตลอด

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานและการขยายผลงานวิจัย

- การดำเนินการให้มีความยั่งยืน จำเป็นต้องมีผู้นำชุมชนที่ดี และเห็นความสำคัญในปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ชาวบ้านจึงจะให้ความเชื่อใจและความร่วมมือในกิจกรรมหรือทุกมาตรการที่กำหนดขึ้น

- ศักยภาพของผู้นำชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ ต้องแสวงหาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเองได้ โยทราบลำดับความสำคัญของปัญหาชุมชน ทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน

- การตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหามลพิษในชุมชนสามารถเริ่มจากเยาวชน และพัฒนาให้เกิดเป็นกลุ่มเฝ้าระวังได้ โดยอาจจะมีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น ธนาคารขยะ

- สำนักงานเขตสามารถใช้บทบาทของตนที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ในการช่วยกระตุ้นให้เกิดการขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ในเขตของตนได้ โดยให้ผู้นำชุมชนที่เคยเข้าร่วมโครงการ ไปเป็นวิทยากรบอกกล่าว เล่าประสบการณ์ และทำการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ให้กันและกันได้

ข้อเสนอแนะ

- ผลที่ได้จากข้อสรุปของการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นแล้วว่า รูปแบบการดูแล ตรวจสอบ ติดตามคุณภาพอากาศโดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร สามารถใช้เป็นต้นแบบที่สามารถที่จะขยายผล นำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกๆ ชุมชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต., อบจ., กทม., เทศบาล, เมืองพัทยา) เพราะการที่เจ้าหน้าที่ หรือพนักงานของรัฐ ที่มีหน้าที่โดยตรง เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ฝ่ายอนามัย ฯลฯ จะเข้าไปสร้างความร่วมมือใดๆ ในการพัฒนา ปรับปรุง ดูแล สภาพสิ่งแวดล้อมทุกประเภทในชุมชน ย่อมเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอยู่แล้ว เพียงแต่เจ้าหน้าที่เหล่านั้นต้องเกาะติดอยู่กับชาวบ้าน ทุกปัญหา ทุก

กิจกรรม อย่างต่อเนื่อง สร้างความไว้วางใจ และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านด้วยความจริงใจ ก็จะสามารถเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการดึงพลังความร่วมมือของชาวบ้านออกมาได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงินงบประมาณมากมายอะไร เพียงแต่ใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือที่หน่วยงานนั้นมีอยู่แล้ว ให้สามารถนำออกมาใช้ช่วยเหลือ หรือสนับสนุนกิจกรรมของชาวบ้านได้อย่างเต็มที่ ผลสำเร็จของการแก้ปัญหาใดๆก็จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย และยั่งยืน

5.5 ปัญหาและอุปสรรคที่ต้องคำนึงถึง

การเลือกหาชุมชนที่จะร่วมมือกับคณะวิจัย ยอมรับที่จะลงใช้ “รูปแบบ” ในอนาคตจะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่อไปนี้ คือ

1. ลักษณะแบ่งแยกของชุมชน ประชากรในพื้นที่กับประชากรแฝง(บ้านเช่า/อะพาร์ตเมนต์) ซึ่งไม่สนใจร่วมกิจกรรมหรือให้ความร่วมมือในชุมชนแล้ว บางครั้งเป็นผู้สร้างปัญหาต่างๆในชุมชนได้อีกด้วย เช่น ทิ้งขยะไม่เป็นที่ สร้างความเดือดร้อนรำคาญ เสียงดัง การจับขี้รดหรือยานยนต์ในชุมชน อย่างผิดระเบียบ เป็นต้น

2. สภาพสังคมยุคปัจจุบันที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างตั้งหน้าทำมาหากิน ไม่ใส่ใจหรือไม่ให้ความสำคัญต่องานเพื่อส่วนรวมในด้านต่างๆ ทำให้พลังของความร่วมมืออ่อนด้อยลงไปได้

3. สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาและความรู้ต่ำ มีระดับปัญญาอ่อนมาก เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ หรือรับรู้องค์ความรู้วิชาการใหม่ๆ หรือกฎระเบียบวินัยของสังคม ที่อยู่ร่วมกัน เป็นไปอย่างยากลำบากกว่าปกติ รวมไปถึง กลยุทธ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดแนวคิดการเปลี่ยนแปลงจะยากกว่าปกติ

4. สภาพการปกครองของไทย ที่ไม่เอื้อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจกับระบบการเอาผิด ลงโทษของกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ และความรับผิดชอบของประชาชนต่อการช่วยกันดูแลบ้านเมืองรอบข้างตนเอง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมาชิกชาวชุมชน ไม่กล้าแสดงออก ขาดความเชื่อมั่นต่อการเรียกร้องสิทธิของตน เมื่อได้รับผลกระทบ อันเนื่องมาจากผู้ก่อมลพิษจากแหล่งต่างๆ หรือการที่จะออกมาเป็นผู้ร้องเรียนกล่าวโทษ หรือแจ้งความร้องทุกข์ หรือการรับเป็นผู้เสียหายในการฟ้องร้องเพื่อระงับปัญหา หรือการที่จะออกมามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ค้นหาความจริง จากแหล่งที่เป็นสาเหตุของปัญหา ที่เป็นปัญหาหมักหมมในชุมชนของตน เพราะเกรงว่าอาจจะเป็นสาเหตุของความบาดหมาง และจะมีภัยต่อตนในที่สุด

5. ปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชน ที่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน เข้า จรดคึก ไม่มีวันหยุดที่แน่นอน การที่จะนัดชาวบ้านพูดคุย ปรีกษาหารือ หรือการจัดประชุมใหญ่ๆให้ได้ นั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการโน้มน้าวให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วม และการพบปะเข้าหา หรือการประสานงานที่มากขึ้น รวมทั้งต้องสร้างความไว้วางใจ และความเชื่อมั่น ให้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ บางครั้งคณะผู้วิจัยจึงต้องใช้ระยะเวลาทั้งในช่วงนอกเวลาราชการ ช่วงเย็นค่ำ ช่วงวันหยุด ในการเข้าหาชาวบ้าน หรือ การนัดหมายพบปะพูดคุยกัน

6. ความหลากหลายของแนวความคิด ในระดับผู้อยู่อาศัยถาวรในชุมชน ผู้มาขออยู่อาศัยชั่วคราวหรือผู้อพยพย้ายถิ่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน วัยรุ่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุ ฯลฯ ก็ จะมีความแตกต่างกันไปตามอายุ การศึกษา เพศ ประสบการณ์ และการเข้าใจและรับรู้ในเรื่องต่างๆ การให้ได้มาซึ่งความร่วมมือของทุกกลุ่มจึงค่อนข้างที่จะลำบาก และเป็นไปอย่างล่าช้า

7. การขัดแย้งในในเชิงอำนาจ (การเมืองในชุมชน) การแข่งขันกันเพื่อให้ได้เป็นประธาน หรือคณะกรรมการชุมชนในแต่ละครั้งนำมาซึ่งความขัดแย้งกันในชุมชน นอกจากนั้น ในการแข่งขันหาเสียงเลือกตั้งในแต่ละครั้ง ทำให้เกิดการแบ่งพวกกันในชุมชนได้ เป็นสาเหตุหนึ่งหรืออุปสรรคของการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพราะอาจเกรงว่ากลัวอีกฝ่ายจะมีผลงานเกินหน้าตน เป็นต้น

8. สภาพความแออัดของชุมชน ถนน ตรอก ซอก ซอยภายในชุมชน มีความคับแคบ และส่วนใหญ่ก็จะมีท้องร่อง คุระบายน้ำ บางพื้นที่เป็นบ้านพักที่ยกพื้นสูง จึงมีการมก้งายในการทิ้งขยะ น้ำเสียลงในคุระบาย หรือใต้ถุนบ้าน และยังทางเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร มาบริการเก็บขยะไม่ทั่วถึง ขยะจำนวนมากก็จะถูกนำไปกองทิ้งสะสมกันในที่รกร้างว่างเปล่า ในชอกหลืบ หรือชอกตึก หรือ ในคูคลองต่างๆ ซึ่งเป็นความมก้งายกันโดยทั่วไปของชุมชน กลายเป็นที่หมักหมมของขยะ เชื้อโรค สัตว์มีพิษ ต่างๆ เป็นต้น และเมื่อมีจำนวนมากขึ้น นานวันเข้าก็จะมีกลิ่นรบกวนตนเอง ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นและคว้นพิษ คละคลุ้งกระจายในชุมชนของตนเอง หรือถ้าหมักหมมมากขึ้น การที่รณรงค์เก็บกวาดให้สะอาดเหมือนเดิมก็เป็นไปได้ยากขึ้น เกิดการทอดทิ้ง ในที่สุดก็ปล่อยเลยตามเลย กลายเป็นปัญหาตลอดไป

กล่าวโดยสรุป การทำงาน รมณรงค์ กระตุ้น และสร้างจิตสำนึกของความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ และคิดค้นแนวทางในการทำงานให้สามารถตอบสนองสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนให้จงได้ เพราะชุมชนมี

ความหลากหลายของผู้คน การศึกษา อาชีพ และความคิดเห็น แต่ถ้าชุมชนใดมีผู้นำที่ดี มีจิตอาสา ให้ความสำคัญให้กับชุมชนสูง ก็มีความเป็นไปได้สูงที่จะเป็นผู้นำในการชักจูงให้สมาชิกในชุมชนได้ช่วยกันดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้สะอาดสดใส ประสบความสำเร็จได้ทุกกิจกรรม นอกจากนี้แล้วหากชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้กับหน่วยงานของเขตในพื้นที่ ตัวแทน ส.ส., ส.ก., ส.ข. และองค์กรเอกชนต่างๆ มาร่วมทำงานพัฒนาในชุมชนในลักษณะ 4 ประสาน (กทม.หรือเขต-ชุมชน-นักการเมืองท้องถิ่น-องค์กรเอกชน) โดยใช้ศูนย์ข้อมูลชุมชนให้เกิดประโยชน์ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสานงานรับรู้ข้อมูลข่าวสารกันอย่างรวดเร็วได้ โอกาสในการสร้างกิจกรรมเพื่อเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบ และธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้น่าอยู่ ก็จะมีความสำเร็จมากที่สุด นั่นเอง

แผนภาพที่ 18 แสดงการจัดประชุมเผยแพร่ผลการวิจัย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของชุมชนทุกประเภท รวมทั้งการจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลการวิจัยในกิจกรรมงานสิ่งแวดล้อมต่างๆ สู่ประชาชนที่สนใจ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

-บทความสำหรับการเผยแพร่-

วิจัยพบ 7 ขั้นตอนสำคัญของชาวบ้านในการดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชน

โดย มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

มลพิษทางอากาศของกรุงเทพมหานคร ยังคงจัดอยู่ในขั้นที่ไม่อาจไว้ใจได้ แม้สถานะในช่วงฤดูฝนอาจจะมองเห็นความปลอดโปร่งได้ว่า อากาศดูสดชื่นดี แต่ทว่าข้อเท็จจริงคือ ปัญหายังคงมีอยู่เพราะพบว่า มีสารพิษอีกหลายตัวที่ยังมีปัญหายู่ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์(CO) ไฮโดรคาร์บอน(HC) ไรฝุ่น ฝุ่นละออง(PM₁₀)และ โอโซน(O₃) ซึ่งปัญหาพบทั้งในบ้านและนอกบ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีปัญหาการสะสมของการจราจรทุกเส้นทาง ทำให้สภาพพื้นที่ในกรุงเทพมหานครมีความชุกของโรคมะเร็งเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 10-15 โดยมีโรคมะเร็งทางจมูกหรือทางอากาศร้อยละ 23-30 โรคมะเร็งทางผิวหนังร้อยละ 15 โรคมะเร็งทางอาหารร้อยละ 5 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทุกๆ 1 ใน 2 คนที่เดินอยู่บนถนนต้องเป็นโรคมะเร็ง 1 ชนิด

แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งแก้ไขที่ปลายเหตุ จึงแก้ปัญหาได้ชั่วคราว ตัวปัญหาหรือสาเหตุที่แท้จริง ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาแก้ไขให้ตรงจุด ทำให้ปัญหามหลักกลับมาอีก ไม่รู้จบ บางครั้งแก้จุดหนึ่ง แต่ไปเกิดเป็นปัญหาใหม่หรือของอีกจุดหนึ่งต่อไป ส่งผลกระทบต่อการศึกษา เศรษฐกิจมหาสถา ยกตัวอย่างจากค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ เช่น ค่าบริการของแพทย์ ค่ายา ค่าห้องพักรักษา และค่าบริการต่างๆ รวมทั้งค่าความสูญเสียจากการหยุดงาน วิทยาลัยการสาธารณสุข จุฬาฯ ได้ประมาณการว่าในแต่ละครอบครัวต้องจ่ายร้อยละ 1.6 ของรายได้รายเดือนในครัวเรือน ซึ่งต้องจ่ายด้วยโรคมะเร็งโดยตรงร้อยละ 13 ของรายได้ แต่รัฐบาลช่วยลงทุนเพื่อลดปัญหาฝุ่นละอองและมลพิษต่างๆลง 20 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร รัฐบาลจะประหยัดเงินได้ถึง 65,000-175,000 ล้านบาท

ซึ่งประชาชนแต่ละคนเป็นสาเหตุที่แท้จริงปัจจัยหนึ่ง หากเรามุ่งประเด็นของประชาชน ชุมชน ก็จะ สามารถแก้ไขได้ที่ระดับหนึ่ง หากขยายผลให้ทั่วถ้วน คนทั้ง 10 กว่าล้านคนร่วมมือกัน ย่อมจะสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ แทบทั้งหมด เหตุดังกล่าว มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ(สสส.) จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อต้องการชี้ให้เห็นผลในระดับปฏิบัติว่าชาวบ้านสามารถสร้างรูปแบบที่เหมาะสมของการตั้งองค์ประกอบภายในและภายนอกของชุมชน ชาวบ้าน เข้าร่วมเป็นผู้กำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ และหาทางลดผลกระทบของมลพิษทางอากาศจากแหล่งของสาเหตุปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นไปได้สูงในการสืบทอดให้ยั่งยืนต่อไปได้ด้วยตัวของชุมชนเอง

การศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อใช้ชุมชนเป็นจุดของการลดผลกระทบมลพิษที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนในครั้งนี้จึงกำหนดพื้นที่นำร่อง 5 พื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีปัญหาทางกายภาพที่แตกต่างกัน คือ ย่านที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ย่านจราจรแออัด ย่านปัญหาฝุ่นละอองมาก ย่านที่มีตึกอาคารสูงสิ่งปลูกสร้างห้อมล้อม และพื้นที่ที่ชุมชนมีการดำเนินการที่เข้มแข็งอยู่แล้ว

ผลของการวิจัยพบว่า แต่ละพื้นที่ที่คัดเลือกมาเป็นตัวอย่างนำร่องของโครงการวิจัยฯ มีสภาพปัญหา

ที่แตกต่างกัน และคล้ายคลึงกันบ้างบางส่วน แต่มีความแตกต่างกันชัดเจนในด้านผู้นำ และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นที่ที่มีผู้นำเป็นที่ยอมรับ บวกกับผู้นำนั้นมีความเข้าใจและต้องการให้ชุมชนและสมาชิกในชุมชน แก้ไขปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ชุมชนนั้นจะมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้มาก หลากหลาย กระตือรือร้น และประสบผลสำเร็จสูง ตามรูปแบบของการศึกษา แต่ถ้าผู้นำไม่ให้ความเอาใจใส่ไม่มีการรวมหรือผู้ช่วยที่รู้ใจ เข้าใจ และเข้มแข็งพอ ความสำเร็จก็จะไปได้เชิงช้า หรือไม่ต่อเนื่อง

ปัจจัยของการเข้าร่วมอย่างเข้มแข็ง จะมาจากจุดกำเนิดของปัญหามลพิษทั้งภายนอกและภายในชุมชนเอง เช่น กรณีของย่านที่มีโรงงาน และมีปัญหาการปล่อยมลพิษรบกวน ซึ่งจะเป็นต้นเหตุมาจากภายนอก ชุมชนจะอาศัยศักยภาพของการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ร่วมผลักดันการเจรจา หาข้อตกลงร่วมกันกับโรงงานนั้นๆ นำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านที่สุด ส่วนพื้นที่ที่มีปัญหาราจรแออัด เป็นสาเหตุจากนอกชุมชนเช่นกัน ชุมชนนี้ใช้ศักยภาพของการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น ตำรวจ เทศกิจ มาช่วยอำนวยความสะดวก จนสามารถคลี่คลายลงได้

แต่ประเภทที่จุดกำเนิดของปัญหาอยู่ภายในของชุมชนเอง เช่น ความไม่มีระเบียบ ที่กว้างของเหลือใช้ เศษวัสดุ ขยะมูลฝอย จนก่อให้เกิดฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น น้ำเน่า อากาศเสีย การขับรถจักรยานยนต์ในชุมชนด้วยความเร็วสูง มีปัญหากลืน ควัน เสียงดัง เป็นอันตราย จำเป็นที่จะต้องอาศัยศักยภาพการรวมตัวกันของชาวชุมชน กำหนดเงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ใช้ความเป็นผู้นำของประธานชุมชน ความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียดต่อปัญหาสุขภาพและความปลอดภัย ความคล่องตัวในด้านการประสานงานกับหน่วยงานและเครือข่ายต่างๆ มาให้ความรู้ ความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชน หาแรงจูงใจจนสามารถสร้างกิจกรรม รมรณรงค์รักษาความสะอาดกันได้เองภายในของชุมชน

ความต่อเนื่องของความร่วมมือ จะมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำให้เกิดขึ้น เพื่อให้รูปแบบของผลการดูแล ฝ่าละอองธุลีไฟในชุมชนมีผลระยะยาว และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนตลอดไป เพราะปัญหานี้เกิดขึ้นได้ทุกวัน และอาจมีสาเหตุเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา หากบกพร่อง ในการติดตามตรวจสอบ ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกจุดและทันการณ์ได้

ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมในการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศในชุมชนของกรุงเทพมหานคร จึงพบว่า มีขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการ 7 ขั้นตอน คือ 1) ต้องสำรวจสภาพปัญหาและข้อมูลต่างๆ ในพื้นที่ให้ชัด 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยซึ่งกันและกัน 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน 4) จัดระบบหรือโครงสร้างการติดต่อประสานงานภายในชุมชนให้รับรู้กันแพร่หลาย 5) สร้างศูนย์ข้อมูลประจำชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางของการติดต่อประสานงาน 6) ดำเนินกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ 7) กระตุ้นเตือนเพื่อสื่อการฝ่าละอองธุลีไฟ ตรวจสอบ ดูแลสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้สะอาดสดใสอย่างต่อเนื่อง ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติทุกขั้นตอน ชุมชนทุกชุมชนสามารถนำเอาไปประยุกต์ใช้ได้ ในชุมชนของตนได้อย่างง่ายและมีประสิทธิภาพ หากต้องการที่จะพลิกฟื้นเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนให้สะอาดสดใสและน่าอยู่ได้ และหากชุมชนใดต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถติดต่อขอข้อมูลและแนวทางในการดำเนินงานได้ที่มูลนิธิฯ โทร.02-691-1571-4 ต่อ 143 หรือ 125

ภาคผนวก ข.

สัญญาเลขที่ RDG4630035

โครงการ “ศึกษารูปแบบการดูแล ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศ

โดยชุมชนในกรุงเทพมหานคร”

Study for an Effective Model on Monitoring and Inspection of Air Quality by Local Communities in Bangkok

สรุปรายงานฉบับสมบูรณ์

.....

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน : รองศาสตราจารย์ ดร.हरभा สงวนน้อย

หน่วยงาน : มูลนิธิป้องกันภัยพิบัติและภัยพิบัติสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขในการเฝ้าระวังและดูแลคุณภาพอากาศของชุมชนในกรุงเทพมหานคร เช่น บริบทของชุมชน สิ่งจูงใจ และคนในชุมชน เป็นต้น
2. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกฎหมาย นโยบายบริหารจัดการ และมาตรการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศในระดับชุมชน โดยให้ประเด็นจากสภาพพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพอากาศ ที่มีผลในทางปฏิบัติ

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
1) จัดประชุมภายในสำนักงาน	1) ประชุมภายในคณะทำงานทั้งหมดเดือนละครั้ง (คณะวิจัยทำงานในส่วนที่รับผิดชอบและประสานงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องตามขั้นตอน และเงื่อนไขเวลาเพื่อให้ได้มาซึ่ง - พื้นที่ศึกษา - ชุมชนที่สนใจเข้าร่วมทำงานกับโครงการ - ได้ข้อมูลเพียงพอและพร้อมลงสำรวจพื้นที่เพื่อขึ้นยื่น)	1.1 คณะนักวิจัยประชุมหารือ พร้อมที่ปรึกษา คณะทำงาน ได้ประกอบการทำงานอาทิตย์ละ 1 ครั้ง 1.2 ประสานงานกับผู้แทนท้องถิ่น เช่น ส.ก., สช. และอื่นๆ เพื่อการพิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสม ตรงกับวัตถุประสงค์ 1.3 คณะทำงานที่จะลงพื้นที่และผู้ช่วยวิจัยร่วมกันกำหนดการลงพื้นที่แต่ละครั้ง เพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์, เป้าหมายและแนวทางที่สร้างสัมพันธ์กับชุมชน 1.4 คณะนักวิจัยประชุมหารือ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละสัปดาห์ โดยมีผู้ช่วยวิจัยและหัวหน้ากลุ่มวิจัย ร่วมให้ข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูล และร่วมกันแก้ปัญหาที่เผชิญ	*ปัญหา เช่น การนัดพบปะกับสมาชิกแต่ละชุมชนต้องใช้การประสานงานบ่อยครั้งมาก *ความไม่เหมาะสมของพื้นที่ที่เลือกไว้เบื้องต้น

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
2). การสำรวจ*ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนให้ตรงกับ Criteria ของโครงการ	2) ให้ได้ข้อมูลชุมชนที่ตรงกับเป้าหมายของโครงการ 5 พื้นที่ 5 เขต ใน กทม.	2.1. สำรวจชุมชนย่านโรงงานอุตสาหกรรม พบว่าชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) เขตจอมทอง และชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย เขตธนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ติดกัน มีความเหมาะสมตรงกับเป้าหมาย มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภท เช่น โรงงานหล่อแบบยางพารา ครัวเรือน โรงงานหล่อคอกยาง อยู่กลางซอยยานยนต์ อยู่ซอยมรณันต์ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ซึ่งอยู่ในละแวกเดียวกันกับชุมชน ในพื้นที่ประมาณ 1 ตร.กม. 2.2. สำรวจชุมชนย่านจากรหานาแน่น ได้เลือกชุมชนชานเมือง เขตดินแดง ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ พื้นที่ประมาณ 1 ตร.กม. มีความเหมาะสมตรงกับเป้าหมาย เป็นชุมชนที่มีปัญหาการจราจรตลอดทั้งกลางวัน-กลางคืน เพราะเป็นย่านที่พักอาศัยและย่านการค้า-ธุรกิจ มีถนนที่คับแคบ แต่มีทางเข้าออกชุมชนมากถึง 8 ทางเข้าออก ทำให้ชุมชนกลายเป็นทางลัดเข้าออกของยานยนต์จำนวนมากตลอดเวลา 2.3. สำรวจชุมชนย่านที่พักอาศัยหนาแน่น และมีกิจกรรมความร่วมมือที่เข้มแข็ง พบว่าชุมชนหน้าตลาดศิรินคร เขตคลองสาน มีความเหมาะสม มี 198 หลังคาเรือน ประชากรประมาณ 900 คน เป็นชุมชนแออัดที่มีการประสานร่วมมือกันของชุมชนต่อเนื่องและเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ เช่น มีธนาคารขยะ, กลุ่มเยาวชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม, กลุ่มกีฬา, อปพร., อาสาตำบลบ้าน ฯลฯ	*คณะนักวิจัยต้องใช้ระยะเวลาในการลงสำรวจพื้นที่ต่างๆตามข้อมูลพื้นฐานหลายพื้นที่ เพื่อให้ได้พื้นที่ที่เหมาะสมและใกล้เคียงกับเป้าหมายมากที่สุด จึงต้องใช้เวลาลงพื้นที่แต่ละพื้นที่หลายรอบ เพื่อให้มีการตรวจสอบปัจจัยต่างๆอย่างละเอียดทุกปัจจัย (2-3 ครั้ง/พื้นที่) 2.1 ใช้เป็นตัวแทนของพื้นที่รองรับมลพิษจากอุตสาหกรรม ซึ่งมีประชาชนชนจากการประชุม ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือจากสมาชิกภายในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ภายหลังเมื่อมีการหมดวาระของประธานชุมชนในเดือนตุลาคม และมีการหาเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกันบ้าง แต่เมื่อทราบผลแพ้-ชนะแล้วทุกคนก็กลับมาร่วมมือกันทำงานเหมือนเดิม 2.2 ใช้เป็นตัวแทนของพื้นที่ของมลพิษ

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		2.4 สํารวจชุมชนย่านที่มีปัญหาฝุ่นละอองมาก พบว่า ชุมชนตามแนวทางรถไฟไปสายเหนือ กม.11 เขตจตุจักร ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนพร้อมใจพัฒนา, ชุมชนไทรคู้, ชุมชนรักคิด, ชุมชนเคหะสถานเจริญชัยและชุมชนสวนผัก ซึ่งเป็นกลุ่มชุมชนที่อยู่ใกล้ติดกัน มีสภาพปัญหาฝุ่นละอองที่คล้ายกัน คือฝุ่นดินจากถนนเลียบทางรถไฟ เมาท์ควีน ไอเสียจากรถไฟ ฝุ่นละอองจากโรงผสมคอนกรีต และจากการจราจร ฯลฯ 2.5 สํารวจชุมชนที่อยู่ในย่านตึกสูงล้อมรอบ พบว่าชุมชนวัดมะกอกส่วนหน้า, ชุมชนวัดมะกอกส่วนกลาง และชุมชนสุขสวัสดิ์ซึ่งเป็นชุมชนใกล้เคียงติดกัน เขตพญาไท มีความเหมาะสม เพราะอยู่ในวงล้อมของอาคารสูงจาก อาคารคอนโดมิเนียม อาคารพาณิชย์ อาคารโรงพยาบาลพระมงกุฎ โครงสร้างทางด่วนชั้นที่ 2 รถไฟฟ้า BTS ฯลฯ	เสี่ยง และผู้จากยานพาหนะ ซึ่งมีประชาชนชุมชนที่มีความเข้าใจและกระตือรือร้นต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากตัวประธานมีธุรกิจส่วนตัวมาก การประสานการนัดหมายการทำกิจกรรมต่างๆ จึงหาเวลาที่ยืดหยุ่น 2.3 เป็นตัวแทนของพื้นที่ที่มีการรวมตัวของผู้คนในชุมชนอย่างเหนียวแน่น เคยทำกิจกรรมร่วมกันหลายอย่างมาก่อน มีประธานชุมชนที่ได้รับการยกย่องและยอมรับ แต่ก็เป็นเหตุให้ประธานต้องเดินทางไปประชุมกับหน่วยงานต่างๆ มาก ทำให้การประสานงานในพื้นที่ไม่ค่อยสะดวก 2.4 เป็นกลุ่มของชุมชนย่อยๆ 5 ชุมชน อาณาเขตต่อเนื่องกัน ตามทางยาวของทางรถไฟ อาจมีปัญหาอยู่บ้างด้านการประสานงานให้มีความที่ตรงกันทั้ง 5 ชุมชน ในการเชิญประชุม หรือทำกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
			2.5 การสำรวจหาชุมชนที่เหมาะสมที่อยู่ล้อมรอบด้วยตึก อาคารสูง และสิ่งปลูกสร้างสูงๆ ต่างๆ คณะวิจัยตั้งเป้าหมายไว้ว่า เติบโตขึ้นมา น่าจะมีความเหมาะสม เพราะเป็นย่านธุรกิจใจกลางเมือง แต่หลังจากที่คณะได้ลงสำรวจพื้นที่พิจารณาเบื้องต้นว่ามีศักยภาพ ทางกายภาพ หลากๆ ชุมชน พบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ดังนี้ -ลงสำรวจชุมชนหลังสถานีตำรวจนครบาลทองหล่อ พบว่าลักษณะชุมชนเป็นพื้นที่ยาว 270 เมตร กว้าง 6 เมตรมีตึกคอนกรีตนิยมและเฟลตตำราวล้อมรอบเหมาะสม แต่มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 252 คน มีครัวเรือน 42 หลังคาเรือน 65 ครอบครัวเท่านั้น ซึ่งขนาดของชุมชนเล็กเกินไปและทิศทางการอยู่ในทางช่องตึกไม่มีลักษณะปิดกัน

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
			ไม่เหมาะสม -ชุมชนต่อมาก็คือ ชุมชนวันอาทิตย์ อยู่ระหว่างซอยนานาและโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ มีสภาพอาคารสูงล้อมรอบดูจะมีความเหมาะสมในเบื้องต้น แต่ขนาดของพื้นที่เล็กเกินไป มีประชากร 250 คน จำนวนครัวเรือน 46 หลัง คาเรือนเท่านั้น ยังใช้ไม่ได้ คณะวิจัยจึงเปลี่ยนการสำรวจไปยังเจตน์ที่นำที่จะมีพื้นที่ที่เหมาะสมกว่า -ชุมชนที่ 3 คือชุมชนศรีเวียง เขตบางรัก ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเหมาะสมมาก แต่เนื่องจากเป็นชุมชนค้าขายและมีคนต่างถิ่นมาเช่าอยู่อาศัยจำนวนมาก เมื่อคณะวิจัยประสานงาน

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
			กับประธานและกรรมการชุมชนแล้ว ไม่สามารถตัดสินใจดำเนินกิจกรรมได้ เนื่องจากมีปัญหาต่อการประสานงาน ภายในชุมชน จึงไม่สามารถเลือกให้ เป็นชุมชนเป้าหมายได้ -ชุมชนที่ 4 คือ ชุมชนซอยพัฒนา 2 เจตนารัก เป็นชุมชนที่ดูเหมือนจะ เหมาะสม เพราะอยู่ระหว่างถนนสี่ลม และสาทร แต่สภาพภายในชุมชนกลับ รุ่มร้อนเต็มไปด้วยแมงไม่ สอบถาม ประธานและกรรมการชุมชนให้ข้อมูล ตรงกันว่า ไม่มีหรือไม่ได้รับผล กระทบของปัญหาด้านมลพิษทาง อากาศเลย ยกเว้นปัญหาเล็กน้อย ด้านน้ำเสียจากอาคารร้านอาหาร

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
3). คณะนักวิจัยลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อพบปะและศึกษาข้อมูลทางกายภาพ และข้อมูลต่างๆ ภายในชุมชนเป้าหมายที่ได้เลือกแล้ว 4) จัดประชุม* พูดคุยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นถึงความ	3) ให้ได้ข้อเท็จจริงและความร่วมมือจากชุมชนเป้าหมาย 4) ให้ได้ผู้แทนชุมชนที่อาสาเข้าร่วมงานโครงการ (อย่างน้อย 1-2 คน) เรียกว่า	3) ประธาน/อดีตประธานชุมชน, คณะกรรมการชุมชน, ประธานกองทุนหมู่บ้าน, ผู้นำกลุ่มชมรมต่างๆ หรือผู้ประสานงานของแต่ละชุมชน ต่างให้ข้อมูลสภาพภายในพื้นที่ชุมชนอย่างดี มีความพอใจที่คณะวิจัยได้ให้ความสำคัญกับชุมชนของเขา และเมื่อข้อมูลที่ได้นำมาตรงกับเป้าหมายของโครงการ คณะวิจัยจึงเลือกชุมชนของเขาเข้าร่วมเป็นหนึ่งในโครงการศึกษา และทุกคนต่างให้ความร่วมมืออย่างดี ในการประสานงานการจัดเวทีสนทนาและประชุมสมาชิกภายในชุมชน 4) ดำเนินการเปิดเวทีสนทนาชี้แจงที่มาของโครงการให้สมาชิกในชุมชนนั้นๆ ได้มีความเข้าใจวัตถุประสงค์โครงการ และรับฟังทัศนะของชุมชนในทุกแง่มุมุม ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม* ความเป็นอยู่ มีการแลกเปลี่ยน ชักถาม ตอบคำถามกัน	จึงไม่เลือก การสำรวจหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในย่านตึกสูงนั้นล่าช้ากว่ากำหนดพอสมควร ด้วยเหตุผลข้างต้น การจัดประชุม ได้ใช้สถานที่ต่างๆ ภายในชุมชนเป้าหมายเป็นสถานที่ประชุม เช่น ศูนย์ประสานงานชุมชน, ลานเอนก

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
เสี่ยงต่างๆ และผลของมลพิษอากาศที่เผชิญอยู่และสรรหาผู้แทนชุมชนในแต่ละพื้นที่	“อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน”*	รอบด้าน ซึ่งผู้ทำหน้าทำให้ความรู้แก่ชุมชนและดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นคุณนักรัก และที่ปรึกษา เช่น ดร.พิจิต รัตกุล, รศ.ดร.บรรณโสภณ วัฒนวิชัย เป็นต้น ซึ่งสร้างจุดสนใจของชาวบ้านมาก และหลังเสร็จสิ้นการประชุมแต่ละพื้นที่ ชาวบ้านจะกระตือรือร้นในการขอเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยได้สมัครเข้ามาเป็นอาสาสมัครประจำชุมชน (อ.ส.) จนเกินความคาดหมาย ดังนี้ 4.1 ชุมชนย่านโรงงานอุตสาหกรรม เขตจอมทอง ได้ อ.ส. จำนวน 11 คน 4.2 ชุมชนย่านจรัญราชนาแน่น เขตดินแดง ได้ อ.ส. จำนวน 11 คน 4.3 ชุมชนย่านที่มีกิจกรรมเข้มแข็ง เขตคลองสาน ได้ อ.ส. 11 คน 4.4 ชุมชนย่านก่อสร้างฝุ่นละอองมาก เขตจตุจักร ได้ อ.ส. 28 คน 4.5 ชุมชนย่านตึกสูงล้อมรอบ เขตพญาไท ได้ อ.ส. 14 คน ภายหลังการประชุมเมื่อโครงการฯ ได้อาสาสมัครประจำชุมชนแล้วมูลนิธิฯ ได้ดำเนินการจัดทำทะเบียนประวัติของอาสาสมัครทุกคนไว้ และดำเนินการจัดทำบัตรประจำตัวอาสาสมัคร ประจำแต่ละชุมชนให้พร้อมมีคำสั่งเป็นหนังสือแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งลงนามโดยนายพิชัย รัตกุลประธานกรรมการมูลนิธิฯ ซึ่งการทำบัตรประจำตัวและมีคำสั่งแต่งตั้งดังกล่าว ก็เพื่อให้ในการแสดงตัวของอาสาสมัครทุกคนที่เป็นตัวแทนของ	ประสงค์ชุมชน, ลานกีฬาและสันทานการชุมชน ฯลฯ โดยชุมชนได้เข้าร่วมช่วยกันจัดหาหรือเช่าเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องเสียง กระดาษเขียนบอร์ด รวมทั้งการจัดหาอาหารและเครื่องดื่ม ภาชนะต่างๆ * การจัดประชุมได้ใช้ช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์เป็นหลัก เพราะเป็นวันที่สมาชิกภายในชุมชนส่วนใหญ่จะว่างและสะดวกในการเข้าร่วมประชุม * ปัญหาที่แท้จริงของชุมชนนั้น มีมากไปกว่าปัญหามลพิษทางอากาศแต่เพียงอย่างเดียว แต่ปัญหามีครอบครัวกลุ่ม ไปถึงปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาอาชีพ และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ด้วย เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ฯลฯ ดังนั้นการที่จะสร้างการเข้าร่วมของชุมชน จึงไม่สามารถมุ่งตรงไปสู่การจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		ชุมชนในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เช่น การดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกภายในชุมชน การเก็บข้อมูลสมาชิกภายในชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแรงจูงใจชนิดหนึ่งที่ใช้ในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ	แต่เพียงอย่างเดียวได้ การสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมของชาวบ้าน จะต้องสนองปัญหาเร่งด่วนอื่นๆของชุมชนด้วย **อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จะทำหน้าที่หลักๆ ดังนี้ (รายละเอียดอยู่ในเอกสารแนบเรื่องพันธกิจ) - สอดส่องและรวบรวมข้อมูลพิษภัยของชุมชน - ให้ความรู้สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและส่งข่าวให้แก่ผู้นำชุมชนและกรรมการ - กระจายข่าวและข้อมูลสู่สมาชิกในชุมชน - ฝึก/เรียนรู้ การตั้งคำถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหามลภาวะในชุมชน - ชวนประชาชนทำความเข้าใจและให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมกับสมาชิกในชุมชนให้ได้
5)จัดเวทีประชุมชาวบ้านและสรรหานักวิจัยในชุมชน	5)ให้ได้นักวิจัยในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประเด็นสู่ประชาชน	5-1. ได้นักวิจัย*ประจำชุมชน ซึ่งมีหัวหน้าหลัก ดังนี้ - ชุมชนเจตจอมทอง 3 คน คือ นายเคลา ใจรักดี และนายนิธิต สุขสมนาค, นายสมศักดิ์ ศรีเพียงจันทร์	*นักวิจัยชุมชน ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ - ร่วมลงพื้นที่กับคณะทีมงานของโครงการในการทำผังแผนที่

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
งานที่จะทำหน้าในที่ในการสร้างความเข้าใจและเก็บข้อมูลในชุมชน โดยการให้ความรู้/สร้างความตระหนัก/ความเข้าใจจากข้อมูลที่ได้รับรวมจาก น.ส.พ. ภาพข่าว งานวิจัยเกี่ยวกับผลของมลพิษอากาศ ผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต และสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพ สิ่งพิมพ์ การบรรยาย	การเก็บข้อมูลในชุมชน (อย่างน้อย 1 คนต่อพื้นที่) - ได้ผู้บรรยายชุมชน	- ชุมชนเขตคลองสาน 1 คน คือ นายศักดิ์สิทธิ์ สวัสดิ์ - ชุมชนเขตดินแดง 1 คน คือ นายเจตต์ โพธิ์มาก - ชุมชนเขตจตุจักร 4 คน คือ นายชัยยศ คงสุวรรณ, นายสมบัติ พรหมดี, นางวันดี เกิดสติ, นายแสงทอง โพธิ์ธาราม - ชุมชนเขตพญาไท 2 คน คือ นายสมยศ เงินทิพย์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) และ นายไพรัตน์ สดไธสง ทั้งนี้อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชนก็จะเข้ามาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยประจำชุมชนของตนเองด้วย 5-2. ได้ผู้บรรยายชุมชน* ให้ความรู้/สร้างความตระหนัก ด้านมลพิษสิ่งแวดล้อมกับชุมชน ดังนี้ - ชุมชนเขตจอมทอง 1 คน คือ นายสันติ ขุมทรัพย์ - ชุมชนเขตคลองสาน 1 คน คือ นายศักดิ์สิทธิ์ สวัสดิ์ 5-3. การให้ความรู้ชุมชนเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง โดยการนำรูปถ่ายกิจกรรมข่าวสาร และแหล่งมลพิษต่างๆ ด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น แหล่งเกิดฝุ่นละออง ควันพิช แหล่งขยะ สิ่งเสื่อมโทรม แหล่งน้ำเน่าเสียในชุมชนนั้นๆ ไปติด ตามบอร์ดนิทรรศน์บริเวณศูนย์กลางของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายต่างๆ ของโครงการ เพื่อเป็นการเตือนสติให้ชุมชนได้รับรู้ จุกคิด และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาระหว่าง 5-4. ทุกครั้งที่พบกับอาสาสมัครประจำชุมชน	- หาเหตุผล, เก็บข้อมูล, เก็บตัวอย่าง, สร้างกิจกรรม ร่วมกับคณะกรรมการ - ร่วมสร้างแบบสอบถามกับคณะกรรมการ - ลงพื้นที่กระจายแบบสอบถาม, สัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้คณะกรรมการ - ประสานงานกิจกรรม สาธิต การแก้ปัญหา มลภาวะ และรับผิดชอบดูแลอุปกรณ์การตรวจวัด *ผู้บรรยายชุมชน ได้สละหาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการพูดกับชาวบ้าน จากการประชุมร่วมกันจน ได้ผู้บรรยายชุมชนรับทำหน้าที่ ดังนี้ - ให้เป็นวิทยากรในการกระตุ้นสำนึก ความเสียสละ ที่จะช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน - บรรยายร่วมกับผู้บรรยายของมูลนิธิฯ โดย การขยายปัญหาที่พบจริงของชุมชนนั้น

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		หรือ นักวิจัยร่วม จะขอรับการฝึกอบรมและอธิบายให้ความรู้ด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมด้วยทุกครั้ง 5-5. ได้จัดทำโปสเตอร์ขนาดใหญ่ จำนวน 300 แผ่น เพื่อใช้เป็นสื่อในการให้ความรู้ ผลกระทบ แหล่งมลพิษแก่ชาวชุมชนและเชิงนิเวศชุมชนชาวชุมชนให้ทุกคิดและมองหาแหล่งพิษภัยในชุมชนของตน โดยนักวิจัยได้ร่วมกับ อ.ส. แต่ละชุมชน ได้จัดเผยแพร่กระจายตามจุดต่างๆที่เหมาะสมภายในชุมชน 5-6. ได้ร่วมมือกับ อ.ส. ในชุมชนทดลองทำดัชนีตัวชี้วัดปริมาณของฝุ่นละอองและเขม่าควันพิษภายในชุมชนชนเมือง เขตดินแดง โดยใช้ผ้าขาวตัดเป็นธง 12 ผืน โดย อ.ส. ได้ช่วยติดตั้งตามเสาไฟฟ้าภายในจุดต่างๆที่สำคัญๆของชุมชน ในระยะเวลา 1 เดือน โดยติดตั้งจุดละ 3 ผืน จำนวนทั้งสิ้น 4 จุด และทำการเก็บธงขาวกลับมาดูผลการทดสอบอาทิตย์ละ 1 ผืน เพื่อทดสอบว่ามีปริมาณฝุ่นละอองและเขม่าควันค่านานาเกาะติดมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับแผ่นเทียบปริมาณฝุ่นละอองของกรมควบคุมมลพิษ และเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นถึงปัญหาพิษที่มองเห็นด้วยตาเปล่า โดยสังเกตเห็นผลของสีธงขาวที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น	พูดคุย *การทดลองดังกล่าวครั้งแรกดำเนินการช่วงเดือนกันยายน เกิดอุปสรรคสำคัญคือ ฝนจะตกอยู่ตลอด ทำให้ผลการทดลองดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผล ฝนจะชะล้างธงขาวจนฝุ่นละอองและเขม่าควันพิษไม่มีมาจับพื้นผ้าของธง

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		5-7.ได้ประสานขอความร่วมมือกับกองอนามัยสิ่งแวดล้อม สำนักงานย กรุงเทพมหานคร ในการร่วมดำเนินโครงการติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดฝุ่นละอองในชุมชน 3 ชุมชน คือ ชุมชนวัดมะกอก เขตพญาไท ชุมชนภักดีกม. 11 เขตจตุจักร และชุมชนชานเมือง เขตดินแดง เพื่อนำผลการตรวจวัดมาใช้เป็นข้อมูลให้กับชุมชนในการสร้างความตระหนัก และหารูปแบบการป้องกันแก้ไขปัญหาต่อไป โดยการดำเนินการติดตั้งเครื่องมือได้รับความร่วมมือกับ อ.ส.ประจำชุมชน ในการชี้จุดในการติดตั้งเครื่องมือ และเป็นผู้ที่คอยเฝ้าระวังเครื่องมือไม่ให้สูญหายตลอดระยะเวลาของการตรวจวัด 1 อาทิตย์ 5-8.ร่วมกับอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนเก็บตัวอย่างน้ำเสียในคลอง คู ในชุมชนที่ส่งกลิ่นเหม็น เขตพญาไทและเขตจตุจักร ฯลฯ เพื่อตรวจหาปริมาณเชื้อโรคโดยรวมเบื้องต้น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าชุมชนตระหนักถึงความรุนแรงของความเสี่ยงต่อคุณภาพชีวิตเพียงใด	*ครั้งที่สอง จะดำเนินการทดลองในเดือนกุมภาพันธ์ 2547 ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้ง คาดว่าน่าจะจะมีฝนตกมาซะอีก
6)จัดอบรมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจในการ	6-7)ให้ได้ภารกิจการทำงานของนักวิจัยในชุมชนและอาสาสมัครและได้แบบสอบถามที่จะใช้	6-1.จัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยน องค์ความรู้ด้านมลพิษต่างๆภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งออกเดินสำรวจสภาพแหล่งมลพิษต่างๆภายในและรอบๆชุมชน ร่วมกัน เพื่อให้เห็นถึงต้นเหตุของปัญหา และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่างๆเชิงวิเคราะห์ร่วมกัน ทุกๆพื้นที่เป้าหมาย และร่วมกันกำหนด	*นักวิจัยในชุมชนส่วนใหญ่ ชอบที่จะคอยรับการสั่งการในระบบ Top down เสมอ จึงต้องใช้ความพยายามที่จะให้นักวิจัยในชุมชน ได้คิด ได้ดำเนินการตามพันธะกิจกัน

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ที่วางแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
กิจกรรมสำรวจ การค้นหา การทำบันทึกแหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่มีอยู่ในชุมชน	ในการเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่	พันธกิจของอาสาสมัครที่เข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมในชุมชนของตน โดยได้พันธกิจโดยรวม 6 ข้อ 6-2. ^๑จัดพิมพ์สมุดโน้ตเล่มเล็กๆ จำนวน 200 เล่มใช้เป็นหนังสือคู่มือเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ นักวิจัยในชุมชน ประชาชนและกรรมการประจำทุกชุมชน วัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกคนมีการกิจ เดือนสติไม่มองข้ามปัญหา รู้จักสังเกตและใช้จัดบันทึกการพบเจอแหล่งมลพิษและสภาพปัญหาต่างๆ ใน-นอกชุมชน เพื่อรายงานให้มูลนิธิฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้ทราบ และประสานการแก้ไขต่อไปซึ่งจะเป็นจุดกำเนิดของการสร้างกิจกรรมความร่วมมือในการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในระยะยาวได้ นอกจากนี้ก็ยังเป็นการย้ำเตือนถึงพันธกิจ 6 ข้อ ที่พิมพ์ไว้ในเล่มดังกล่าวด้วย	เองให้มากที่สุด แต่บางคนก็จะอ้างความไม่มีเวลาว่าง ติดงานอื่นๆ ที่ตนมาเป็นผู้เป็นกรรมการอยู่นอยู่แล้วบ้าง เป็นต้น
7) จัดประชุมระดมความคิดเห็นและฝึกฝนการตั้งคำถาม และการจัดทำแบบสอบถามเก็บข้อมูลของชุมชน	7) ให้ได้แบบสอบถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่	7. นักวิจัยประจำชุมชนร่วม* (หรือ อ.ส.) แต่ละพื้นที่เป้าหมายของตน ต่างสะท้อนความเห็นต่างๆ เพื่อจะให้ได้มาซึ่งคำถามในแบบสอบถามที่เข้าใจง่าย ไม่หลงประเด็นและเหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่ จนได้แบบสอบถามเบื้องต้นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะใช้ทดสอบในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป แนวทางของแบบสอบถามเพื่อให้สามารถตอบคำถามหลัก	*การร่วมกันออกแบบสอบถามแต่ละพื้นที่เป้าหมายนั้น นักวิจัยประจำชุมชนร่วม (หรือ อ.ส.) ยังไม่เคยมีประสบการณ์ของการออกแบบแบบสอบถามดังกล่าวเลย คณะวิจัยจึงใช้ความพยายามให้ทุกคนร่วมกันสะท้อนความต้องการที่จะรู้ปัญหาและ

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		ประมาณ 9 ประการด้วยกัน คือ 1)มีจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมลภาวะอย่างไร 2)รู้สาเหตุหรือที่มาของมลภาวะเหล่านั้นหรือไม่ 3)รู้ถึงสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเพียงใด 4) มีความคาดหวังอย่างไร 5) มีความคิด แก้ไข แก้ปัญหา และมองเห็นทางออกด้วยตนเองอย่างไร 6)มีอะไรเป็นแรงจูงใจ 7)มีความเต็มใจเพียงใดในการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมกับชุมชน 8)รู้ที่จะเลือกแก้ไข ตามความต้องการเร่งด่วนของปัญหาหรือไม่ 9)มีข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไรหรือไม่ การประชุมร่วมกับนักวิจัยประจำชุมชน (หรือ อ.ส.) มีการแลกเปลี่ยนความเห็นคำถาม-คำตอบ จัดทำต้นร่างกันหลายครั้ง มีการทำความเข้าใจกันหลายหน จน ได้คำถามและแบบสอบถามที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกในชุมชนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ หรือตอบแบบสอบถาม ได้เข้าใจได้มากที่สุด และมีข้อจัดทำต้นร่าง ได้แล้วก็มีการนำไปทดสอบจริงกับ อ.ส. ก่อน แล้วให้ อ.ส. นำไปทดสอบกับสมาชิกในชุมชน แล้วนำมาปรับปรุง โดยขั้นแรกมีการนำแบบสอบถามไปดำเนินการสอบถามกับชุมชนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นภาพรวมของปัญหา ความคิดเห็น การติดตาม ตรวจสอบ ข้อเสนอแนะของชุมชนก่อนประมาณชุมชนละ 225 ชุด และในช่วง 6 เดือนที่ 2 หลังจากปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้งแล้ว ได้ดำเนินการที่เลือกจนครบ 450 ชุด/ชุมชน(โดยกลุ่มตัวอย่างไม่ซ้ำ)	ความต้องการของสมาชิกในชุมชนของตนให้มากที่สุด แล้วคณะนักวิจัยได้ช่วยประมวลสภาพทางกายภาพจากการร่วมกันเดินสำรวจในชุมชน และประมวลความเห็นต่างๆจากที่ประชุม มากร่างให้แต่ละชุมชนใช้เป็นแบบในการดำเนินการ

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
8)สำรวจและฝึกการจัดทำแผนที่แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศโดย นักวิจัย และนักวิจัยในชุมชน	8)ให้ ได้แผนที่แหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่จะใช้ในการดูแลติดตามตรวจสอบโดยการวาดข้อมูลเหล่านั้นและติดไว้ประจำศูนย์ชุมชนในพื้นที่ และลำดับความสำคัญของแหล่งกำเนิดมลพิษอากาศที่เป็นปัญหาของแต่ละชุมชน	8)คณะนักวิจัย ผู้ช่วยวิจัยและอาสาสมัครประจำชุมชน ได้เดินสำรวจสภาพทางกายภาพของชุมชนอย่างละเอียด ทุกตรอก ทุกซอย หลายต่อหลายครั้ง เพื่อให้การกำหนดผังของแผนที่และสถานที่ตั้งของบ้านเรือน ตึก อาคาร สิ่งก่อสร้าง ต้นไม้ พืชที่ว่างเปล่า แหล่งมลพิษตามจุดต่างๆ ฯลฯ ปรากฏ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเมื่อนำมาสร้างเป็นผังแผนที่สามมิติประจำชุมชน แสดงจุดประาะบางที่เป็นแหล่งมลพิษประจำชุมชน จะให้เห็นภาพกว้างของปัญหา และแหล่งมลพิษแต่ละจุดได้ และชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เบื้องต้นจากการทดสอบเก็บตัวอย่างครั้งแรก	
9)นักวิจัยในชุมชนและอาสาสมัครเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ชุมชนโดยใช้แบบสอบถาม	9)ให้ ได้ข้อวิเคราะห์สภาพพื้นที่ที่มีประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพอากาศ	9)นักวิจัยประจำชุมชนและหรืออาสาสมัคร ได้นำแบบสอบถาม(ชุดที่ 1) ไปดำเนินการสอบถาม กับสมาชิกภายในพื้นที่ชุมชนของตน โดยแต่ละพื้นที่จะต้องดำเนินการให้ ได้คำตอบจากแบบสอบถาม ดังนี้ -ชุมชนเป้าหมายในเขตจอมทองจำนวน 225 ชุด -ชุมชนเป้าหมายในเขตดินแดง จำนวน 225 ชุด -ชุมชนเป้าหมายในเขตจตุจักร จำนวน 225 ชุด -ชุมชนเป้าหมายในเขตคลองสาน จำนวน 225 ชุด -ชุมชนเป้าหมายในเขตพญาไท จำนวน 225 ชุด	*นักวิจัยประจำชุมชนต่างสะท้อนถึงปัญหาในการสัมภาษณ์และกรออกแบบสอบถามของสมาชิกภายในชุมชน มีหลากหลายมาก ทำให้แต่ละพื้นที่มีความล่าช้า อาทิ ผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ค่อยอยู่บ้าน ติดภารกิจ แม่แต่ตัวนักวิจัยประจำชุมชนเองก็ต้องไปทำงานประจำของตนในหน้าที่อื่นด้วย หรือแม้แต่ความไม่เข้าใจในคำถาม การละเลยปัญหา

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		(ชุมชนต่างๆยังอยู่ในขั้นตอนการสำรวจแบบสอบถาม) (ผลการวิเคราะห์จะรายงานในช่วงต่อไป) (ช่วงที่ 2 จะปรับปรุงแบบสอบถามและดำเนินการสอบถามข้อมูลชุมชนเดิม โดยกลุ่มตัวอย่างไม่ซ้ำกัน อีกเขตพื้นที่ละ 225 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์อีกต่อไป)	ไม่สนใจสภาพปัญหาของชุมชนคน ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมของชุมชนคน เป็นต้น ทำให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามยากยิ่งขึ้น
10)ตรวจค้น รวบรวมข้อมูลมาตรการบริหารจัดการ (รวมถึงระบบการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศ) ของภาครัฐ และในระดับท้องถิ่นที่มีอยู่และที่นำมาใช้ปฏิบัติในปัจจุบัน ตลอดจนหลักฐานข้อมูลที่สามารถใช้ยืนยันแนวปฏิบัติที่ยังมี	10)ได้ผลการวิเคราะห์ข้อกำหนดนโยบาย และมาตรการ ที่ยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาพิษ แก่ใจปัญหาหมอกควันในชุมชน และได้ อากาศในชุมชน และได้ องค์ความรู้ในแง่กฎหมาย การละเมิด สิทธิอันพึงมีของประชาชนในการแจ้ง การรายงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย	10)คณะวิจัยได้รวบรวมเอกสารทางด้านมาตรการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ป้องกัน ควบคุม แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ที่ใกล้เคียง และเป็นปัจจุบันมากที่สุด โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงที่พบเห็นในชุมชน แนวทางการร้องเรียน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย โดยแยกเป็นชุมชนนาร่องต่างๆ	

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
จุดอ่อนที่ไม่สามารถนำไปสู่การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขมลพิษ อากาศอย่างแท้จริง			
11)การจัดทำรายงานความก้าวหน้างานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	11)ให้รายงานความก้าวหน้าของโครงการนำเสนอสู่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	11)ได้จัดทำเอกสารรายงานความก้าวหน้าของโครงการฯ จำนวน 5 เล่ม จัดส่งให้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) วันที่ 22 มกราคม 2547	
12)พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข้อคิดเห็นระหว่างนักวิจัยกับผู้แทนชุมชน เพื่อให้ข้อมูลความรู้และความสนใจ และจุดอ่อนไหวในสังคมของชุมชน	12)ให้ดำเนินการยืนยันข้อมูลข้อเท็จจริง ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม กับข้อเท็จจริงที่ตรงกันจากชุมชนอีกครั้ง	12)คณะนักวิจัยลงพื้นที่ นัดประชุมพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน โดยนำข้อมูลที่สรุปได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลของชุมชน เพื่อให้ช่วยเสริมเติมให้เห็นภาพรวมของชุมชน เห็นภาพรวมของปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมและลำดับความสำคัญโดยรวมของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ให้สามารถรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังแสวงหาแนวความคิดด้านแรงจูงใจ ของการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามผลที่สะท้อนในแบบสอบถาม กับความคิดเห็นที่แท้จริง	-ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จะมีมุมมองของปัญหาที่หลากหลาย คนละแง่มุม แตกต่างกันไป ไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญที่เหมือนกันได้
กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ

นั้นเพื่อยืนยันข้อมูลจากผู้แทนชุมชนกับผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม		จากการพบปะพูดคุยว่าทิศทางสอดคล้องกันอย่างไร และมีประเด็นใดเหมาะสมมากที่สุด ของแต่ละพื้นที่ เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตั้งสมมติฐานในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการฯ	
13)จัดสัมมนาระดมความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม ในส่วนของชุมชนต่อข้อมูลที่ได้รับรวมมาทั้งหมด	13)ให้ชุมชนเป้าหมายแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันหาแนวทางและรูปแบบของกิจกรรมการเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบคุณภาพอากาศและวิธีการดำเนินการของแต่ละชุมชน	จากประเด็นที่เป้าหมายต่างระดมให้ความคิดเห็นที่หลากหลาย พร้อมกับแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหา ที่เป็นรูปธรรม ทั้งระบบของการประสานงานการแก้ไขปัญห ในระดับอย่างง่าย จนถึงรับการสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นยังช่วยกันระดมจัดลำดับความสำคัญของปัญหามลพิษในชุมชนของตนออกมาที่ละปัญหา และยังได้ร่วมกันกำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหแต่ละปัญหาที่ละเอียดด้วย โดยแบ่งภารกิจของการดำเนินการแก้ไขปัญหให้เป็นหน้าที่ของใครบ้าง ใครควรจะทำอะไรบ้าง และรับผิดชอบอะไรบ้าง เป็นต้น รวมทั้งมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น กทม. ตร. บางพื้นที่มีผู้แทนชาวบ้าน เช่น ส.ก., ส.ช. ฯลฯ ต่างออกมาร่วมให้ข้อเสนอแนะในการประสานงาน การป้องกัน แก้ไขปัญหา ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเฝ้าระวัง ดูแล ปัญหามลพิษในชุมชนด้วย ซึ่งเป็นแรง จูงใจหนึ่งในการสร้างขวัญ กำลังใจในการออกมาร่วมกิจกรรมชุมชน	-สมาชิกในชุมชนยังขาดความกล้า ในการแสดงออกถึงปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ แม้ปัญหา นั้นจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงมาสู่ตนก็ยัง ไม่กล้าพูด กล้านำเสนอ ซึ่งทำให้การสะท้อนปัญหาและแนวทางป้องกันและแก้ไข ปัญหา ไม่สามารถได้รับผล ได้เต็มที่

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
14)ชุมชนฝึกปฏิบัติการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศ	14)ทุกชุมชนเป้าหมายได้ดำเนินกิจกรรมอย่างได้ดำเนินการกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติภารกิจทางด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในชุมชนให้สะอาด สดใส ไร้มลพิษ เป็นการสร้างกระบวนการโน้มนำไปสู่การป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ตามมา เช่น มลพิษทางอากาศ ฯลฯ	14)แต่ละพื้นที่เป้าหมาย ร่วมกันดำเนินกิจกรรมจัดมลพิษในชุมชนของตนให้ปลอดภัย โดยแต่ละพื้นที่ต่างก็มีเป้าหมายหลักในการดำเนินการที่แตกต่างกัน 1.ชุมชนในย่านอุตสาหกรรม เขตจอมทอง ร่วมกันกำจัดแหล่งมลพิษกำจัดขยะในคูคลอง แหล่งกองสุ่มหมักหมม ฯลฯ 2.ชุมชนในย่านฝุ่นละออง เขตจตุจักร ร่วมกันขุดลอกคูคลอง กำจัดขยะ 3.ชุมชนในย่านการจราจรแออัด เขตดินแดง ร่วมกันกวาดล้างถนน แหล่งหมักหมมของฝุ่นดิน เก็บขยะตกค้าง ฯลฯ 4.ชุมชนในย่านตึกสูง เขตปทุมฯ ร่วมกันเก็บกวาดทำความสะอาดถนน ลานกีฬา เก็บกวาดขยะสิ่งของเหลือทิ้ง เก็บกวาดขยะที่หมักหมมในคูคลอง ล้างถนน ฯลฯ	-ชุมชนที่มีกิจกรรมเข้มแข็งในเขตคลองสาน มีกิจกรรมทำความสะอาดคูคลอง และการรณรงค์เก็บกวาดขยะในชุมชน อยู่อย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว มีการเฝ้าระวัง และการคัดเือน แนะนำกันอยู่เนืองๆ และในช่วงกิจกรรมตามแผนงานชุมชนมีปัญหาถูกไล่รื้อที่ดินที่อยู่อาศัย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นที่เช่าอาศัย จึงต้องใช้เวลาไปกับการเจรจา ขอเช่าอยู่ต่อไปอีก จนสำเร็จ
15)การวิเคราะห์การเรียนรู้ของชุมชนในการเฝ้าระวังติดตามคุณภาพอากาศ	15)เพื่อให้ชุมชนได้พบทวนปัญหาและกิจกรรมของชุมชนตนในการเฝ้าระวัง ดูแล ปัญหา มลพิษในชุมชนของตน ผนวกกับการใช้ศูนย์ข้อมูลชุมชน	15)ประธานชุมชน กรรมการชุมชน อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน และสมาชิกในชุมชนร่วมกันประเมินผลสำเร็จของกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องในการรณรงค์เตือนสมาชิกในชุมชนให้มีการเฝ้าระวัง ไม่ให้ปัญหามลพิษเกิดขึ้น โดยใช้ระบบการประชาสัมพันธ์ การใช้หอกระจายข่าว การใช้ศูนย์ข้อมูลชุมชนในการให้ความรู้ รวมทั้งมีการเขียนป้ายผ้า ป้ายไม้ ไปปักเตือนสมาชิกในชุมชนให้ร่วมมือ	-ทุกคนต่างออกมาสะท้อนปัญหาของการทำงานที่ผ่านมาซึ่งมีข้อดีและข้อเสีย เช่น บางคนทุ่มเทให้กับงานเต็มที่ บางคนกลับเมินเฉย เหมื่อยมาตำหนิ มือไม่ทำแต่เอาตำราว่า แต่ก็ถือเป็นบทเรียนในการทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการ
กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ชุมชนให้ร่วมมือ	หมายเหตุ

			ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	
16)การอบรม บรรยายให้ความรู้ เยาวชนเพื่อให้เกิด จิตสำนึกในการ รักษา ดูแลสิ่งแวดล้อม ในชุมชนของตนเอง และเพื่อให้เกิด ความต่อเนื่องและ ยั่งยืน (บางพื้นที่)	ชนให้เกิดประโยชน์ต่อ การทำงานของชุมชน 16)เพื่อให้เยาวชน สามารถเข้ามาทำหน้าที่ เฝ้าระวัง ดูแล ปัญหา พิษสิ่งแวดล้อมในชุมชน ของตน เหมือนๆกับ ผู้ใหญ่ได้กระทำไปแล้ว ซึ่งจะเป็นกำลังที่สำคัญ ต่อไปของชุมชน อีกทั้ง จะเป็นผู้เชื่อมโยงการ ทำงานในชุมชนให้ยั่งยืน ต่อไปได้	กันเฝ้าระวัง รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ไม่ให้เกิดมลพิษอีกต่อไป 16)เป็นการฝึกอบรม โดยการบรรยายให้ความรู้เฉพาะกลุ่มเยาวชนที่มีอยู่ จำนวนมากในชุมชน ให้ออกมาแสดงออก รวมทั้งให้ความรู้พื้นฐานใน เรื่องการเฝ้าระวัง ดูแล และร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษถึง แวดล้อมต่างๆในชุมชน ที่เป็นปัญหาต่างๆ จนในที่สุดสามารถก่อตั้งเป็น “กลุ่มเยาวชนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมประจำชุมชน” ขึ้นมาได้ เช่น กลุ่มเยา ชนนางนอง 2 (สันติสุข) เขตจอมทอง กลุ่มเยาวชนวัดมะกอก (กลุ่มเด็ก ใต้ดิน) เขตพญาไท เป็นต้น กลุ่มเยาวชนเหล่านี้คือคณะผู้วิจัยค้นพบ ในชุมชน หลังจากทดลองสัมผัสและ ทำงานในชุมชน และมองเห็นศักยภาพของกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ว่าจะ สามารถฝึกฝนขึ้นมา และสามารถเป็นผู้แทนชุมชนในการเชื่อมต่อกิจ กรรมเฝ้าระวัง ดูแล ปัญหาหามลพิษ ปัญหาคุณภาพอากาศในชุมชนของตน เองได้	การทำงานพัฒนาชุมชน หรือทำกิจกรรมร่วม กันต่อไปในอนาคต ในของแต่ละพื้นที่ -เนื่องจากคณะวิจัยมีระยะเวลาของโครง การที่จำกัด และแผนงานดังกล่าวไม่ได้ อยู่ในโปรแกรมของแผนงาน จึงไม่สามารถ ดำเนินงานได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่หลัง จากนี้แล้วผู้วิจัย จะต้องสร้างความต่อเนื่อง โดยการฝึกอบรมและสร้างกลุ่มเยาวชน เหล่านี้ให้เกิดขึ้น และร่วมทำงานด้านสิ่ง แวดล้อมในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องต่อไป	
17)จัดสัมมนาเผย แพร่ผลงานวิจัย	17)เพื่อแลกเปลี่ยนการ เรียนรู้การดูแล ตรวจ สอบคุณภาพอากาศ โดย	17)โดยจัดประชุมใหญ่ ณ ห้องประชุม ชั้น 2 อาคารกีฬาเวสน์ ศูนย์เยาว ชนไทย – ญี่ปุ่น ดินแดง โดยมีผู้แทนแต่ละชุมชน แต่ละพื้นที่ อ.ส.ต่างๆ เยาวชน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ กทม. และองค์กรต่างๆ มาร่วมงาน	-เนื่องจากชุมชนบางแห่งอยู่ห่างไกลจาก สถานที่ประชุม การเดินทางมาร่วมประชุม จึงไม่สะดวกมากนัก จึงทำให้หลายคน	

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
	ชุมชนใน กทม. ในแต่ละพื้นที่เป้าหมาย รวมทั้งชุมชนเครือข่ายต่างๆที่สนใจร่วมกัน	ประมาณ 200 คน ทุกคนต่างนำเสนอ และให้ข้อมูล ประสิทธิภาพที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน ยังผลให้เกิดความต้องการที่จะพัฒนา เรียนรู้ และเลียนแบบ ไปดำเนินการในชุมชนของตน รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประเด็นการป้องกันแก้ไขปัญหาดังๆในชุมชนของตนที่ไม่เหมือนกัน รวมทั้งข้อกฎหมายต่างๆที่ใกล้ชิด และสามารถใช้ได้จริงในชุมชนของตน นอกจากนั้น ได้จำลองศูนย์ข้อมูลชุมชน ให้เป็นตัวอย่างที่ผู้สนใจได้เข้าใจ และสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติใช้ในชุมชนของตน ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป -จัดพิมพ์คู่มือเฝ้าระวังคุณภาพอากาศโดยชุมชนแจกจ่ายแก่ชาวบ้านในชุมชนและผู้สนใจทั่วไปจำนวน 500 เล่ม เพื่อเผยแพร่รูปแบบของการดูแล ติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศ โดยชุมชน ซึ่งอธิบายขั้นตอน วิธีการเฝ้าระวัง การจัดการ การสร้างกระบวนการรณรงค์ รวมทั้งรวบรวมข้อกฎหมายที่เป็นสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจ และสามารถใช้เป็นคู่มือในการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้	หลงทาง บางคนหาสถานที่ไม่พบ บางคนท้อถอย จึงทำให้หลายชุมชนพลาดโอกาสที่จะมาร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ที่เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ไปอย่างน่าเสียดาย

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
18)ติดตั้งแผนที่แหล่งมลพิษชุมชน เพิ่มความพร้อมให้ศูนย์ข้อมูลชุมชน	18)เพื่อให้ศูนย์ข้อมูลชุมชน ใช้ประกอบ เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ และประสานงาน ทำความเข้าใจการเฝ้าระวัง ดูแล ตรวจสอบคุณภาพอากาศในชุมชน และเป็นการเตือนให้ชาวชุมชน เมื่อเห็นแหล่งมลพิษปรากฏ จะได้ช่วยกันจัดออกไปเสียจากชุมชนร่วมกัน	18)ทำการติดตั้งแผนที่แหล่งมลพิษของแต่ละชุมชน 9 แผนที่ ที่ศูนย์ข้อมูลชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งชาวบ้านและนักวิจัยกันทำขึ้นมา เพื่อใช้เป็นกรอบในการพิจารณาสภาพทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนของตน ในการตรวจสอบแหล่งมลพิษที่ปรากฏในแผนที่ และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันในการหามาตรการในการป้องกัน แก้ไขในระยะยาว สถานที่ติดตั้งอยู่ ณ 1.ชุมชนนางนอง 2 (สันติสุข) เขตจอมทอง ติดตั้ง ณ ศูนย์ชุมชนข้างบ้านประธานชุมชน (นายสมศักดิ์ ศรีเพ็ญจันทร์) 2.ชุมชนชานเมือง เขตดินแดง ติดตั้ง ณ ศูนย์ชุมชนใต้ตึกอพาทเมนต์ประธานชุมชน (นายเจสันด์ โพธิ์มาก) 3.ชุมชนวัดมะกอก เขตปทุมธานี ติดตั้ง ณ ศูนย์ชุมชนวัดมะกอกกลางสวนบ้านประธานชุมชน(นายไพรัช สดใสสง) 4.ชุมชนหน้าตลาดศิรินคร เขตคลองสาน ติดตั้ง ณ ศูนย์กลางชุมชน ช.เจริญนคร 6/1 5.ชุมชนสวนผัก เขตจตุจักร ติดตั้ง ณ ศูนย์ชุมชน หน้าท่าเข้าชุมชน 6.ชุมชนเคหะสถานเจริญชัย เขตจตุจักร ติดตั้ง ณ ศูนย์หน้าชุมชน 7.ชุมชนชอยภักดี เขตจตุจักร ติดตั้ง ณ ศูนย์ชุมชน บ้านประธานชุมชน (นายบัญชา ช่วยประสิทธิ์)	-ชาวบ้านในชุมชนให้ความสนใจแผนที่แหล่งมลพิษพอสมควร แต่บางคนที่ไม่ค่อยมาร่วมกิจกรรม จะยังไม่เข้าใจความหมายของแผนที่ ว่าต้องการจะสื่อสารอะไร ซึ่งประธานหรือกรรมการชุมชน อ.ส.ชุมชนต้องคอยอธิบายให้เข้าใจอีกครั้ง แต่หลังจากประเมินความคืบหน้าของการใช้แผนที่หลังจากติดตั้งประมาณ 1 เดือน ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ปรากฏเห็นเด่นชัด -การกระตุ้นให้มีการแบ่งภารกิจความรับผิดชอบในการดูแลศูนย์ข้อมูล การหาข่าวสารข้อมูลใหม่ ๆ มาปรับเปลี่ยน โดยชุมชนเองยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ เพราะแต่ละชุมชนจะมีสภาพของศูนย์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ประธานชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ดำเนินการเอง -ความสนใจในข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ยังไม่มากพอเนื่องจากสมาชิกในชุมชนแต่

กิจกรรมที่วางแผน	วัตถุประสงค์ของแผน	ผลการดำเนินงาน/ผลที่ได้รับ	หมายเหตุ
		8.ชุมชนไทรคู่ เขตจตุจักร ติดตั้ง ณ หน้บ้านประชาชนชุมชน (นายชัยยศ คงสุวรรณ) เป็นปากทางเข้าซอยชุมชน 9.ชุมชนพร้อมใจพัฒนา เขตจตุจักร ติดตั้ง ณ ศูนย์กลางชุมชน -นอกจากนี้ยังมอบแผ่น CD บันทึกกิจกรรมชุมชน ต้นแบบศูนย์ข้อมูลชุมชน และองค์ความรู้ของชุมชนต่างๆที่มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ให้ชุมชนไว้เป็นข้อมูลเผยแพร่ต่อไปด้วย จำนวน 1 แผ่น/ชุมชน	ละคนมีภารกิจการทำงานหรือสัมมาชีพของตนอยู่ทุกวัน การเวะเวียนมาที่ศูนย์ฯ ก็เฉพาะช่วงที่มีการประชุมปรึกษาหารือกันเท่านั้น -ข่าวสารข้อมูลจะถูกเผยแพร่ผ่านเสียงตามสายประจำชุมชน โดยประธานชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง (ในชุมชนที่มีเสียงตามสาย)
19)การส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์	19)เพื่อรายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานสนับสนุนการวิจัย	19) ส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์จำนวน 5 เล่ม เดือน ธันวาคม 2547 -ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ 1 เล่มเพื่อรับรองก่อนจัดพิมพ์ สิงหาคม 2548 -ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ 10 เล่ม ตุลาคม 2548	

(ดร.हरषा सगनौय)
หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน
สิงหาคม พ.ศ.2548

ประวัติผู้วิจัย

1) รองศาสตราจารย์ ดร.हरषा สงวนน้อย

การศึกษา

- วิทยาศาสตร์บัณฑิต(เกียรตินิยม) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Ph.D (Physiology) : University of California (Berkeley), USA
- Post Doctorate : Penn State University, Biochem Biophysics Dept.

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองประธานกรรมการมูลนิธิป้องกันคว้นพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

2) นางมัทนา อึ้งสุประเสริฐ

การศึกษา

- วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เคมี) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- M.Sc (Hygiene) : Pittsburgh University
- Diploma : Certificate on Vocational Advanced Training Program for Environmental Protection, Federal Program
- Diploma: AID Workshop in Appropriate Technology for Water and Waste Water Treatment, University of Oklahoma

ตำแหน่งปัจจุบัน : เลขานุการมูลนิธิป้องกันคว้นพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

3) นายนพดล คารมปราชญ์

การศึกษา

- การศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- บริหารการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองเลขานุการมูลนิธิป้องกันคว้นพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

4) นายศรีสุวรรณ จรรยา

การศึกษา

- เทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- ศิลปศาสตรบัณฑิต (สารนิเทศ) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ประกาศนียบัตร พป.3 สถาบันพระปกเกล้า

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองเลขานุการมูลนิธิป้องกันคว้นพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม